L a n d b r u k e t s
Utredningskontor

EUs landbrukspolitikk

Dagens politikk og sentrale utviklingstrekk

Bjørn Strøm
Odd Lutnæs
Åge Klepp

RAPPORT 2 – 2006

Forord

EUs landbrukspolitikk har gjennomgått en betydelig endring gjennom den såkalte midtveisreformen som ble vedtatt i 2003, og som gradvis har blitt iverksatt. Endringene blir her presentert og denne rapporten bygger videre på Rapport 7-2003: EUs landbrukspolitikk 2003.

Den situasjonen som nå avtegner seg er preget av en overgang fra det tidligere til det nye regimet. Resultatene av omleggingen kan ikke avleses på noen av de indikatorene som det er vanlig å måle utslag av politikk på. Virkningene av politisk endring vil derfor ikke være mulig å kartlegge ennå.

Rapporten fokuserer både på prosess fram mot reformen og innholdet av den. Det blir lagt vekt på endringen i bruk av virkemidler, særlig overgangen til frikoplet enhetsstøtte. Videre blir de gjeldene markedsordninger gjennomgått. I arbeidet med denne rapporten har vi også i større grad valgt å ta med regionalpolitiske elementer. Dette fordi den siste reformen i enda større grad knytter seg opp mot å styrke regionalpolitiske tiltak. Det velges en framgangsform der målet er å flytte ressurser fra den tradisjonelle landbrukspolitikken over til mer regionbaserte bygdepolitiske tiltak.

Utvidelsen av EU med 10 nye medlemsland i 2004 har heller ikke gitt seg avlesbare effekter. Det er imidlertid viktig å se på denne dimensjonen, og hvordan disse land blir integrert i det landbrukspolitiske system. Mønsteret som avtegner seg er at gjennom reformen blir landbrukspolitikken i de etablerte medlemsland mer lik landbrukspolitikken som ble utarbeidet for de nye medlemslandene.

Det er også naturlig å komme inn på finansieringen av Den felles landbrukspolitikk. I desember 2005 kom det til et kompromiss om det finansielle perspektiv, som vil legge føringene for EU-budsjettet i perioden fram til 2013. I rapporten blir hovedinnholdet i dette kompromisset diskutert, samt dets implikasjon for den framtidige landbrukspolitikk.

Rapporten er utarbeidet av Bjørn Strøm, Odd Lutnæs og Åge Klepp, og inngår i Landbrukets Utredningskontors rapportserie.

Oslo, januar 2006

Bjørn Strøm

Innhold

1 INNLEDNING 1

2 RAMMEN OM DEN FELLES LANDBRUKSPOLITIKKEN 3
2.1 MACSHARRY REFORMEN (1992) 4
2.2 AGENDA 2000 (1999) 5
2.3 MIDTVEISGJENNOMGANGEN (MTR) I 2003 7
2.3.1 Kommisjonenes meddelelse angående MTR – 2002 7
2.3.2 Kort om mottakelsen av Kommisjonens opprinnelige forslag 11

3 KOMMISJONENES ENDELIGE FORSLAG VEDRØRENDE MIDTVEISGJENNOMGANGEN I 2003 13
3.1 DEGRESJON OG MODULASJON 15
3.2 SYSTEMET FOR FRIKOPLET ENHETSSTØTTE (ENHETSBETALINGER) 16
3.3 SPESIELL KVALITETSPREMIE FOR DURUMHVETE 18
3.4 PREMIE FOR PROTEINVEKSTER 18
3.5 PLANTESTØTTE FOR RIS 19
3.6 NØTTER 19
3.7 STØTTE TIL ENERGIVEKSTER 20
3.8 STØTTE TIL POTETSTIVELSE 20
3.9 BYGDEUTVIKLING OG TILTAK RETTET MOT SPESIALPRODUKSJONER 20
3.10 KONSEKVENSER FOR REGELVERKET VED GJENNOMFØRING AV KOMMISJONENS ENDELIGE MTR – FORSLAG 24
3.11 VEDTAKET I LUXEMBOURG 24

4 SINGEL FARM PAYMENT – DEN FRIKOPLETE ENHETSSTØTTEN 27
4.1 BAKGRUNNEN FOR DEN FRIKOPLETE ENHETSSTØTTEN 27
4.2 INNHOLDET I DEN FRIKOPLETE ENHETSSTØTTEN 28
4.2.1 Om implementering og referanseperioden 28
4.2.2 Delvis frikopling av enhetsstøtten 30
4.2.3 Den frikoplete enhetsstøtten - regionalisert 32
4.2.4 Godkjente aktiviteter i forbindelse med å motta frikoplet enhetsstøtte 32
4.2.5 Tilleggsbetalinger – ”nasjonale konvolutter” 33
4.2.6 Krav om motytelser (Cross-complaince) 33
4.2.7 Krav til finansiell disiplin 33
4.2.8 Modulasjon 34
4.2.9 Veiledningssystem overfor gårdbrukerne 35
4.2.10 Innføring av den frikoplete enhetsstøtten i enkelte av de tidligere medlemsland (EU-15). 36
4.3 DE NYE MEDLEMSSTATENE OG DEN FRIKOPLETE ENHETSSTØTTEN 37

5 BYGDEUTVIKLING 41
5.1 EUS REGIONALPOLITIKK 41
5.1.1 Målområdene 41
5.1.2 EUs regionalpolitikk perioden 2007-2013 42
5.2 ET FELLES REGELVERK FOR BYGDEUTVIKLING 43
5.3 BYGDEUTVIKLINGSPROGRAMMENE 44
5.4 FINANSIERING AV BYGDEUTVIKLINGSPROGRAMMENE 45

5.5 NYTT REGELVERK FOR BYGDEUTVIKLING 2007-2013 46
5.5.1 Akse 1: Bedre konkurranseevnen i land- og skogbruk 46
5.5.2 Akse 2: Miljø og arealforvaltning 46
5.5.3 Akse 3: Diversifisering og livskvalitet i bygdene 47
5.5.4 Akse 4: Leader 47
5.5.5 Budsjettrammer for bygdeutvikling i perioden 2007-2013 47

6 EU-LANDBRUKET I 2005 49
6.1 STRUKTUREN OG STRUKTURUTVIKLINGEN I EU-LANDBRUKET 49
6.2 FORDELINGEN AV JORDBRUKSPRODUKSJONEN I EU 52
6.3 PRISUTVIKLINGEN PÅ LANDBRUKSVARER OG INNSATSFAKTORER 54
6.4 INNTEKTSINDEKS 56
6.5 OM MARKEDSBALANSERING 57
6.5.1 Markedsbalansen for korn 57
6.5.2 Markedsbalansen for kjøtt 58
6.5.3 Markedsbalansen for melk 60
6.6 SCENARIOER FOR EU-LANDBRUKET FREM MOT 2011 61

7 MARKEDSORDNINGENE I EUS LANDBRUK 65
7.1 MARKEDSORDNINGEN FOR KORN 65
7.1.1 Betingelser for intervensjon 66
7.1.2 Betingelser for import og eksport av korn 67
7.1.3 Bearbeidede kornvarer 70
7.1.4 Kornsektoren og MTR-reformen 72
7.2 MARKEDSORDNINGEN FOR RIS 72
7.2.1 Betingelser for intervensjon 73
7.2.2 Betingelser for import/eksport av ris 74
7.3 MARKEDSORDNINGER FOR OLJEFRØ OG PROTEINVEKSTER 75
7.3.1 Markedsordningen for olivenolje 75
7.3.2 Markedsordning for rapsfrø, solsikkefrø, soya og linfrø 77
7.4 MARKEDSORDNINGEN FOR TØRKET FÔR 77
7.4.1 Støtte- og markedsordningen 78
7.5 MARKEDSORDNINGEN FOR ERTER, BØNNER OG LUPINER 78
7.6 MARKEDSORDNINGEN FOR EGG OG FJØRFEKJØTT 78
7.6.1 Om intervensjon 79
7.6.2 Betingelser for eksport/import av egg og fjørfekjøtt 79
7.6.3 Særskilte kvalitets- og markedsstandarder 80
7.7 MARKEDSORDNINGEN FOR STORFEKJØTT 80
7.7.1 Betingelser for intervensjon 82
7.7.2 Betingelser for import/eksport av storfe 83
7.7.3 Særskilte ordninger for storfekjøtt vedrørende veterinære forhold og mattrygghet 83
7.7.4 Ammekutilskudd 84
7.7.5 Spesiell storfepremie (hanndyrpremie) 85
7.7.6 Tilskudd til slakt utenfor sesong 86
7.7.7 Ekstensiverings tilskudd 86
7.7.8 Slaktepremie 87
7.7.9 Tilleggsbetalinger i storfeproduksjonen 88
7.7.10 MTR-reformen og storfekjøtt 88
7.8 MARKEDSORDNINGEN FOR SVINEKJØTT 89
7.8.1 Betingelser for intervensjon 90

7.8.2 Betingelser for import og eksport av svinekjøtt 90
7.8.3 Klassifikasjonssystemet for svinekjøtt 91
7.8.4 Om restriksjoner som følge av sykdomsutbrudd 91
7.8.5 MTR-reformen og svinekjøttproduksjon 91
7.9 MARKEDSORDNINGEN FOR FÅREKJØTT 91
7.9.1 Betingelser for intervensjon 94
7.9.2 Betingelser for import og eksport av fårekjøtt 94
7.9.3 Midtveisgjennomgangen for sau- og geitesektoren 94
7.9.4 MTR-reformen og fårekjøttsektoren 94
7.10 MARKEDSORDNINGER FOR MELK OG MEIERISEKTOREN 94
7.10.1 Tiltak rettet mot etterspørselssiden 95
7.10.2 Tiltak rettet mot tilbudssiden – kvotesystemet for melkeproduksjon 95
7.10.3 Grunnelementene i markedsordningen for melk 97
7.10.4 Om intervensjon 98
7.10.5 Øvrige støtteordninger vedrørende melk og melkeprodukter 99
7.10.6 Betingelser for eksport og import av melk og melkeprodukter 101
7.10.7 MTR-reformen og melkesektoren 101
7.11 MARKEDSORDNINGEN FOR FRUKT OG GRØNNSAKER 102
7.11.1 Betingelser for produsentorganisasjonene som er delegert ansvar for markedsordningene 102
7.11.2 Om intervensjon 104
7.11.3 Bearbeidede produkter 106
7.12 MARKEDSORDNINGEN FOR POTETER (POTETSTIVELSE) 106
7.12.1 Om praktiseringen av markedsordningen for potet 106
7.13 MARKEDSORDNINGEN FOR VIN 108
7.13.1 Om praktiseringen av markedsordningen for vin 108
7.14 MARKEDSORDNINGEN FOR SUKKER 109
7.14.1 Kvoter for sukkerproduksjon 109
7.14.2 Reformen av sukkerpolitikken 111
7.15 MARKEDSORDNINGEN FOR TOBAKK 112
7.16 MARKEDSORDNINGEN FOR BOMULL 112
7.17 MARKEDSORDNINGEN FOR LANDBRUKSALKOHOL 113
7.18 MARKEDSORDNINGEN FOR BEARBEIDEDE PRODUKTER 113

8 UTVIDELSEN I 1995 115
8.1 SVERIGE 115
8.2 FINLAND 115
8.3 ØSTERRIKE 116
8.4 AVSLUTNING 116

9 UTVIDELSEN FRA EU 15 – TIL EU 25 117
9.1 OM LANDBRUKSFORHANDLINGENE 118
9.2 INNHOLDET I EUS FORHANDLINGSPOSISJON 118
9.2.1 Direkte støtte 119
9.2.2 Bruken av nasjonal støtte 119
9.2.3 Følger for markedsordningene 119
9.2.4 Melkekvoter 120
9.2.5 Dyretilskudd 120
9.3 BUDSJETTMESSIGE FØLGER AV AT EU UTVIDES MED 10 NYE STATER 121
9.4 EU-KOMMISJONENS VURDERING AV KONSEKVENSENE AV UTVIDELSEN 122

10 EUS LANGTIDSBUDSJETT FOR PERIODEN 2007-2013 123
10.1 EU-KOMMISJONENS FORSLAG 123
10.2 LANGTIDSBUDSJETTETS RAMMER FOR PERIODEN 2007-2013 125
10.3 LANGTIDSBUDSJETTETS BETYDNING FOR LANDBRUKSSEKTOREN 126

11 NORSK LANDBRUK OG ET EVENTUELT EU-MEDLEMSKAP 129
11.1 OM KONSEKVENSVURDERINGER AV ET EU-MEDLEMSKAP FORUT FOR FOLKEAVSTEMMINGEN I 1994 129
11.2 KONSEKVENSANALYSER ANNO 2003 VEDRØRENDE ET EVENTUELT EU-MEDLEMSKAP 133

REFERANSER

1 Innledning

Franz Fischler, kommisær for landbruket i EU fra 1995-2004, har sammenliknet Den felles landbrukspolitikk (CAP) med en supertanker – hovedsakelig stø kurs, og ingen muligheter for rask manøvrering. Med forbehold om den maritime holdbarhet av utsagnet, synes det imidlertid som en dekkende metafor frem til endringen som fant sted i 2003. EUs landbrukspolitikk er omfattende og vidtrekkende og ligger derfor tungt i vannet. Spørsmålet er imidlertid om den siste reformen av landbrukspolitikken har redusert styremekanismen og farten og skrudd opp noen av bunnventilene, eller om resultatet har blitt en langt mer smidig farkost med vesentlig forbedret styring og gode egenskaper for seilas i hardt vær? Det er åpenbart at man skal være åpne for svarmuligheter i området mellom disse to ytterligheter.

Denne rapporten tar mål av seg til å gi bakgrunn for, og et innblikk i, den politikk som nå føres samt de virkemidler overfor jordbruksproduksjon som er i bruk. Særlig vil det bli lagt vekt på de endringer som ble vedtatt i 2003, og bakgrunnen for disse. Det er også gjort et kort tilbakeblikk på den norske debatten om EU og landbruk, og et sammendrag av de vurderinger som er gjort etter 1994.

Et forhold som det er viktig å være klar over er at endringer er ment innfaset over tid. Det er derfor vanskelig å foreta en resultatkontroll av den nye politikken på nåværende tidspunkt. Videre er det ofte knyttet et element av nasjonale tilpasninger i form av at medlemsstatenes myndigheter har noe valgfrihet i forhold til ulike modeller for gjennomføring.

EUs landbrukspolitikk er å betrakte som sentralstyrt i den forstand at vedtak fattes av Ministerråd eller EU-kommisjonen i form av forordninger. En forordning er en juridisk tekst som har direkte virkning overfor alle aktører – enten dette er medlemsstater, bedrifter eller enkeltpersoner. Direktiv, som kanskje er et mer kjent juridisk instrument i Norge som følge av EØS-avtalen, er spesifikke krav til lovgiverne i medlemsstatene om å vedta lover på nasjonalt nivå som oppfyller de krav som man har vedtatt på EU-nivå. Direktiver brukes i liten grad innenfor EUs landbrukspolitikk.

Pris- og markedsordningene i EU baserer seg på grunnpriser, målpriser, oppkjøpspriser og intervensjonspriser – enten i et system hvor disse er ment å korrespondere innbyrdes, eller som mer isolerte størrelser. Uavhengig av hvilken benevning prisen har er den ment å representere, eller er relatert til, et prisgulv i markedet for den spesifikke vare. Den ”øvre” prisgrensen er, teoretisk sett, verdensmarkedspris påplusset toll ved import. De virkemidler som er knyttet til landbrukspolitikkens gjennomføring er i stor grad rettet inn mot å sikre det interne prisnivået, supplert med virkemidler som ytterligere skal støtte opp om landbruks-inntektene. Direkte støtte i form av arealtilskudd, dyretilskudd og andre ”premier” vil være de typiske eksempler på dette.

Innenfor dette systemet vil også forhold knyttet til markedsstandarder ha stor betydning. Dette er objektive krav til varer som kan komme inn under de forskjellige ordninger. Disse krav er ment å sikre at det ikke brukes virkemidler rettet mot produkter som uansett ikke ville kunne omsettes i markedet. Det vil til enhver tid kunne diskuteres om de krav som settes er ”riktige” ut fra betraktninger knyttet til salgbarhet i markedet, og det er klare indikasjoner på at enkelte av kravene er satt ut fra budsjettmessige hensyn for å ekskludere volumer fra ordninger som medfører utbetalinger fra landbruksbudsjettet.

Uavhengig av diskusjonen om EU-medlemskap kan det være av interesse å søke kunnskap om hvordan landbrukspolitikken i store deler av Europa er fundert. Det er ingen hemmelighet at landbrukspolitisk tenkning i EU har vært – og vil være – et element som også vil bli tatt i betraktning når norsk landbrukspolitikk blir vurdert og diskutert. Det vil derfor være nyttig fra tid til annen å få et innblikk i de mest sentrale deler av denne politikken.

2 Rammen om Den felles landbrukspolitikken

Spørsmålet om landbrukets rolle i det fremtidige EEC ble drøftet alt på Messinakonferansen i 1955, og det ble besluttet at landbruket skulle bli en del av det fremtidige fellesmarked. Spørsmålet var om landbruket skulle underlegges de samme regler som industrien med hensyn til fri handel, statsstøtte og konkurranse, eller om det skulle nedfelles egne regler for sektoren. Konklusjonen ble at det skulle utarbeides et eget regelsett, og i Romatraktaten ble disse egne regler nedfelt i artiklene 38 til 47. Dette tilsvarer artikkel 32 til 38 i den konsoliderte Traktat slik den fremstår etter implementeringen av Nice-traktaten. Formuleringene er imidlertid ikke endret verken når det gjelder substans eller ordlyd. I utkastet til Grunnlovstraktat er det gjort justeringer for å bringe ordlyden i tråd med de øvrige bestemmelser, samt fjerne de mer foreldede bestemmelsene. Prinsipper og mål er imidlertid identisk.

I Romatraktatens artikkel 39 (artikkel 33 i den konsoliderte Traktat) trekkes målene for Den felles landbrukspolitikk opp:

- Å øke landbrukets produktivitet gjennom en rasjonell utvikling av landbruket mot en optimal bruk av produksjonsfaktorer.
- Å sikre en rettferdig levestandard for landbruksprodusenter.
- Å stabilisere markedene for landbruksprodukter.
- Å sikre stabile forsyninger av mat til konsumentene.
- Å sikre fornuftige konsumentpriser.

I løpet av 1960-årene ble det utviklet et system for markedsorganisering for alle viktige produksjoner. For inntil få år siden var det bare produksjon av matpotet som er helt utenfor systemet med markedsordninger. Spritproduksjon var lenge unntatt fra systemet, men det er nå etablert en forenklet ordning også her, uten at den per i dag har noen praktisk betydning. Det system som ble etablert i oppbyggingsfasen, baserte seg i prinsippet om produkt-spesifikke målpriser ut fra hva som burde være en optimal pris for bonden, og for transport frem til konsument. Målepunkter, både geografiske og i forhold til produksjonskjeden, ble etablert. For å støtte opp under denne målprisen ble det etablert et system med markeds-intervensjoner. Prinsippet var basert på at når prisen falt under gitte nivåer, ble det åpnet for offentlige inngrep som i sin form sørget for at varer ble trukket fra markedet, og dermed gav støtte til prisene for de gjenværende produkter. Ordningene kunne medføre lagring eller eksport, eller en kombinasjon av dette. For å avgrense markedsintervensjonen ble det definert markedsstandarder for produkter som falt inn under ordningene.

I den siste reformpakken fra 2003 ble flere produkter tatt ut av systemet med intervensjon, og for andre produkter har det vært en bevegelse i retning av kvantitative mengdebegrensninger på inngrepenes størrelse og bruk av ordninger der private markedsoperatører får i oppdrag å

gjennomføre selve inngrepet. Dette har betydd en endring fra offentlige intervensjonskjøp til løsninger med tilskudd til privat lagring.

Systemet med markedsintervensjoner ble kombinert med et system for importreguleringer. EF brukte variable importavgifter som skulle sikre at importerte produkter ikke skulle falle billigere enn en gitt terskelpris, hvilket i prinsippet skulle gi prismessig preferanse for EF-produkter på målprisnivå. Importavgiftene måtte settes i lys av de priser som ble tilbudt fra eksportører utenfor EF, og kunne variere fra dag til dag.

GATT-forhandlingene (Uruguayrunden) som ble avsluttet i 1994 gav som resultat at EU måtte avvikle sitt system med variable importavgifter, og foreta en overgang til tollsatser (tariffisering). Disse tollsatsene kom til anvendelse fra 1. juli 1995, og skulle i tillegg underlegges en reduksjon frem til 2000/2001. I tillegg ble, som et direkte resultat av GATT-løsningen, eksportsubsidiene underlagt internasjonal disiplin og en reduksjonsforpliktelse frem til 2000/2001.

2.1 MacSharry reformen (1992)

Bruken av interne markedsreguleringstiltak og støtteformer kom etter hvert også under press som følge av økende produksjon, økende ubalanse i markedet og økende behov for intervensjoner. Kostnadene økte, og den politiske legitimitet sank etter hvert som lagrene med overflødige produkter vokste. Kombinasjonen av budsjettproblemer, svekket intern legitimitet og eksternt press som følge av GATT-forhandlingene gav støtet til reformarbeid.

Resultatet av det omtalte presset ble en reformpakke tidlig på 1990-tallet (MacSharry-reformen, etter kommisjonæren med ansvar for landbruk) hvor man reduserte en rekke priser. Nøkkelen til MacSharry-reformen er å finne på kornsektoren. Her senket man målprisene, og intervensjonsprisen ble satt til 90 prosent av målpris. Prisreduksjonen var på om lag 35 prosent over en treårsperiode. Samtidig økte preferansen for EU-korn ved at målpris nå ble langt lavere enn terskelprisen. Kompensasjon for den reduserte kornpris ble oppnådd gjennom et arealtilskudd. Dette arealtilskuddet ble beregnet som et produkt av prisdifferansen mellom den gamle oppkjøpsprisen og den nye målprisen og historisk avlingsnivå i en spesifikk referanseperiode. De øvrige produksjoner av proteinvekster ble underlagt avledede reformer i forhold til kornsektoren. Med hensyn til arealtilskudd ble det bestemt basisareal på bruks-, region- og nasjonalt nivå. For produkter underlagt reformen ble det innført et krav til brakklegging av areal for bruk med en produksjon tilsvarende 92 tonn korn eller tilsvarende. Avlingen er basert på tall for gjennomsnittstall for regionen (historisk avling/areal), og for brakkleggingsforpliktede bruk ble forpliktelsen 15 prosent av arealet.

En annen betydelig sektor i europeisk landbruk er melkeproduksjonen. Systemet med melkekvoter som ble innført på 1980-tallet har vært – og er – et diskusjonstema innenfor de

landbrukspolitiske kretser i EU. MacSharry-reformen er på dette punktet avventende, ved at man skulle opprettholde kvotesystemet til en ny vurdering kunne gjennomføres rundt år 2000. Det ble imidlertid vurdert å redusere melkekvotene. Resultatet ble imidlertid stikk motsatt. En rekke land krevde økte melkekvoter, og etter mye tautrekking ble dette i noen grad imøtekommet. I tillegg fikk de land som ikke hadde påberopt seg spesifikke grunner for kvoteøkning også innvilget en generell økning i melkekvotene på 0,6 prosent. Totalt gav denne løsningen en 2 prosent økning i melkekvotene i det daværende EF. Selve reform-vedtaket tilsa en prisreduksjon på smør på 5 prosent over 2 år, og dette tilsa en gjennomsnittlig prisreduksjon på 2-3 prosent for melk. I gjennomføringsvedtaket ble dette noe justert, og det ble ikke innført dyrestøtte for melkekuer.

Storfekjøttsektoren ble også gjenstand for reform. Her valgte man å redusere intervensjons-priser og intervensjonsvolum. Prisene skulle reduseres med 15 prosent over en periode på 3 år, og "taket" på den mengde som kunne inngå i ordinære intervensjonstiltak skulle reduseres fra 750.000 tonn i 1993 til 350.000 tonn i 1997. Det ble også etablert et sikkerhetsnett som skulle utløses dersom prisen ble mindre enn 60 prosent av intervensjonsprisen i en gitt referanseperiode. Kompensasjonen for prisreduksjonen på dette område var dyretilskudd – altså dyretilskudd for hanndyr og ammekuer. Disse tilskuddene ble knyttet opp til fôrareal, slik at fôrarealet i praksis dannet et øvre tak på denne type tilskudd. I tillegg ble det utviklet en rekke supplerende virkemidler av horisontal karakter. Dette dreide seg om miljøtiltak, skogplanting og førtidspensjonering av bønder. Det må også legges til at reformen på landbruksområdet i tid faller sammen med avslutningen av prosjektet for å fullbyrde EFs indre marked fra 31.12.1992. I denne sammenheng ble det vedtatt å iverksette en satsing av regionalpolitisk karakter, der blant annet landsbygdutvikling var et av elementene. MacSharry-reformen skal ikke betraktes helt isolert fra dette arbeidet.

2.2 Agenda 2000 (1999)

Den politiske utviklingen i Europa rundt 1990 medførte at flere av overgangsøkonomiene i Øst- og Sentraleuropa orienterte seg i retning av Den europeiske union. Søknader om medlemskap ble levert fra flere av disse landene, og dette innebar en ny utfordring for EU. Det var på det rene at landbruk og landbrukspolitikk både ville bli viktig og vanskelig i forhandlingene med søkerlandene. Østutvidelsen, som dette prosjektet kom til å bli omtalt, ville også medføre andre utfordringer knyttet til infrastrukturutvikling, regionalpolitikk, og fremskaffelse av den nødvendige administrative struktur for gjennomføring av EU-politikk. På denne bakgrunn oppsummerte problemet seg som spørsmålet om finansiell kapasitet for EU som sådan.

Kommisjonen hadde alt i 1997 presentert sine synspunkter på "fremtiden for unionen", eller som dokumentet siden har blitt kjent som – "Agenda 2000". Utgangspunktet for dokumentet var å finne svar på de spørsmål som reiste seg i forbindelsen med den videre utvidelsen av

EU. Svarene som ble gitt omhandlet både behovet for institusjonelle reformer, aspekter ved mynt- og pengeunionen, budsjettspørsmålene og landbrukspolitikken.

Forslaget som Kommisjonen la frem i 1997, kan betraktes som en finansieringsplan for samarbeidet i perioden 2000-2006, som blant annet inkluderte østutvidelsen. I 1997 var imidlertid ikke østutvidelsen tenkt så omfangsrik som den faktisk ble, men gjennomførings-tidspunktet var tenkt tidligere enn 01.05.2004. Landbrukspolitikken kan ikke ses isolert fra budsjettspørsmål, og Kommisjonen fremla et eget dokument om endringer i Den felles landbrukspolitikk i 1998. I de diskusjoner som fulgte dette forslaget, åpenbarer mye av kompleksiteten innen EU seg. Det måtte søkes balanserte løsninger mellom land, produksjoner og regioner – enkelte land er netto bidragsytere til EUs finanser, enkelte regioner er mer sårbare overfor endringer i politiske instrumenter enn andre, og endringer i politikk for enkelte produksjoner må ses i sammenheng med både regionale og sosiale målsettinger. ”Agenda 2000” ble sluttbehandlet av EU-toppmøtet i Berlin i desember 1999, og der ble også beslutningene knyttet til landbruksreformen vedtatt. I store trekk kan man betrakte beslutningen som en videreføring av den retningen som ble trukket opp i 1992. Kornregimet ble igjen en av nøklene i reformen. Berlin-beslutningen medførte en reduksjon av intervensjonsprisen på 15 prosent fordelt på 2 markedsår for korn, noe som gir en intervensjonspris på 83 øre per kg (basert på valutakursen i år 2000). Kompensasjonen for denne prisreduksjonen kom igjen i form av arealtilskudd. Arealtilskuddet ble beregnet ut fra historisk avlingsnivå i regionen, og var ment å dekke 50 prosent av prisreduksjonen.

Storfekjøttsektoren gjennomgikk et priskutt på 20 prosent over 3 år, og i praksis opphevet man den tradisjonelle intervensjonsordningen her. Denne blir avløst av en ordning med tilskudd til privat lagring ved priser under 70 prosent av basisprisen. Kompensasjonen for prisreduksjoner var økte dyretilskudd. Videre kan det gis arealstøtte til grasarealer.
Det ble også vedtatt å reformere melkesektoren. Imidlertid skjøv man reformen frem i tid. Spørsmålet om melkekvotenes skjebne ble utsatt til 2006, og selve reformen som innbefattet intervensjonsprisreduksjon på 15 prosent for smør og tørrmelkspulver ble fremskutt til 2005. Prisreduksjonen skulle kompenseres gjennom et flatt tilskudd basert på historisk melkekvote. I reformperioden ble det også lagt opp til en økning i melkekvoten på 1,5 prosent, samt at enkelte land fikk en engangsøkning i kvoten fra år 2000.

I ”Agenda 2000”- pakken ble det også vedtatt en omlegging av EUs regionalpolitikk. Det ble gjort en forenkling knyttet til en regruppering av regioner, kriterier og støtteintensivitet. Dette fikk sin parallell når det gjaldt bygdeutviklingstiltak knyttet til landbruksbudsjettet. Miljø-program er obligatorisk, men medlemsstatene kan også velge i en serie virkemidler som blant annet omfatter investeringstilskudd, etableringstilskudd, førtidspensjonering og tilskudd til foredling og omsetting av landbruksprodukter. Bygdeutviklingstiltak ble fra nå omtalt som *”den andre pilaren”* i Den felles landbrukspolitikk, noe som skulle understreke at miljøtiltak og bygdeutvikling var en integrert del av landbrukspolitikken. Den praktiske gjennom-

føringen av tiltak er overlatt medlemstatenes myndigheter eller regionale myndigheter, som utarbeider programmer for godkjenning av EU-kommisjonen. Hovedregelen er at det skal være en medfinansiering fra medlemsstatene i disse programmene. For budsjettperioden 2000-2006 er i overkant av 10 prosent av landbruksbudsjettet i EU rettet mot denne type tiltak.

2.3 Midtveisgjennomgangen (MTR[1]) i 2003

Et aspekt ved "Agenda 2000", som kom til å vise seg mer vesentlig enn det i utgangspunktet kunne se ut til i Berlin i 1999, var at det ble bestemt en "midtveisgjennomgang" i 2003. Et spørsmål hvor Berlin-vedtaket var helt klart, var at en da skulle vurdere fortsatt bruk av melkekvoter. Forøvrig ble vedtaket tolket i den retning at midtveisgjennomgang skulle vurdere virkemiddelbruken opp mot landbrukspolitikkens målsetninger. Det var en utbredt oppfatning at målsetningene lå fast.

Imidlertid skulle en rekke forhold spille inn i forhold til Kommisjonens forslag. For det første nærmet man seg østutvidelsen, og denne ville bli mer omfattende enn "Agenda 2000" hadde forutsatt. For det andre ville det ikke være "nye" penger tilgjengelig til reformer eller utvidelse. For det tredje hadde landbruket blitt gjenstand for mye kritikk etter dioxin-skandalen, BSE-problemene (ku-galskap) og munn- og klovsykeepidemien. Det var et klart krav fra en rekke politikere at det måtte komme en gjennomgripende endring. Det var også mye som tydet på at landbrukspolitikkens legitimitet i befolkningen som sådan var i ferd med å brytes ned. Dette ble betraktet som en trussel mot den tillit som bønder og næringsmiddel-produsenter er helt avhengig av i markedet.

2.3.1 Kommisjonenes meddelelse angående MTR – 2002

Sommeren 2002 kom Kommisjonen med sin meddelelse vedrørende "midtveis-gjennomgangen" av Den felles landbrukspolitikk. Dokumentet la opp til det Kommisjonen omtalte som en gjennomgripende reform, og fremmet en rekke forslag. Enkelte av forslagene avspeilte løsninger som også i "Agenda 2000" forslaget hadde vært fremmet – men blitt forkastet av medlemslandene.

Vi vet i dag både hva som ble det endelige vedtaket i Ministerrådet, og vi kjenner detaljene i de enkelte forordningene som er kommet for gjennomføringen. Imidlertid er Kommisjonens opprinnelige forslag av interesse fordi den politikken som skisseres her representerer de ideene som hadde festet seg i Kommisjonen, og som vil kunne dukke opp igjen ved seinere revisjoner av politikken. Særlig er det viktig å ha klart for seg de områdene der Kommisjonens forslag ikke fikk – eller bare delvis fikk – gjennomslag.

[1] MTR – Mid-term review

Slik Kommisjonen fremstilte det, var formålet med reformforslaget følgende:

- Belønne bøndene for miljømessige goder, matvaretrygghet, kvalitet og dyrevelferd.
- Hjelpe bønder til å produsere i en markedsorientert og forbrukerrettet retning.
- Fortsette deres arbeid med å forenkle regelverket og redusere administrasjon (”cutting red tape” – mindre byråkrati).
- Sikre at EU-bøndene kan dra fordel av markedsvekst.
- Rette innsatsen mot produkter og tjenester konsumentene etterspør uten kunstige incentiver for å produsere hva forbrukerne ikke etterspør.
- Integrere matvarekvalitet, matvaretrygghet og dyrevelferd i landbrukspolitikken.
- Forsterke miljømessige forpliktelser i områder hvor det finner sted landbruksaktiviteter, med færre miljømessig skadelige incentiver og mer miljøvennlige tjenester.
- Gi mer støtte til tradisjonell og merverdi skapende landbrukssystemer.
- Ta ledelsen i internasjonale diskusjoner gjennom en moderne landbrukspolitikk som er positiv for internasjonal handel og utviklingsland.

Hovedingrediensen i forslaget var:

- Å fjerne forbindelsen mellom produksjon og direkte støtte.
- Å underlegge utbetalingene betingelser knyttet til miljø, matvaretrygghet, dyrevelferd og arbeidsmiljø.
- Å øke tilskuddene til bygdeutvikling.
- Å innføre et revisjonssystem og å introdusere et nytt bygdeutviklingstiltak for å fremme kvalitetsproduksjon, matvaretrygghet, dyrevelferd, samt å dekke kostnader ved revisjon.

Målsettingene for EUs landbrukspolitikk skulle ikke endres gjennom forslaget. Målsetningene skulle fortsatt være en konkurransedyktig landbrukssektor basert på miljøvennlige produksjonsmetoder, kvalitetsprodukter, en rettferdig levestandard og inntekt for landbrukssamfunnet.

2.3.1.1 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende korn

Kommisjonen foreslo å senke intervensjonsprisene på korn med 5 prosent, samt å avvikle intervensjonen for rug, for å fremme EU-landbrukets konkurransedyktighet. Videre ønsket man å endre grensevernet gjennom å endre referanseprisen som danner utgangspunkt for fastsettelse av en teoretisk verdensmarkedspris og dermed EUs tollsatser. Dette siste punktet må det forhandles om i WTO. I tillegg ble det foreslått en spesifikk kvalitetspremie for durumhvete.

Prisbortfallet skulle kompenseres med direktestøtte etter mønster fra landbruksreformen i 1992 og Agenda 2000, og var satt til 88 prosent av prisreduksjonen. Totalt vil kompensasjonen blitt 177 euro per tonn, inkludert den eksisterende direktestøtten på 52 euro

som skulle beholdes. 102 euro per tonn skulle omdannes til et frikoplet enhetsstøtte[2] per driftsenhet, mens de resterende 75 euro per tonn skulle utgjøre en mer produktspesifikk støtte.

2.3.1.2 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende tørket fôr

Regimet for tørket fôr ble foreslått basert på nasjonale konvolutter som til sammen skulle utgjøre 160 millioner euro. Disse midlene skulle distribueres i tråd med produksjonskvotene for det enkelte medlemsland, og da i første rekke for å sikre produksjon av soltørket fôr. Det ville fortsatt bli operert en produksjonsstøtte på 33 euro per tonn for soltørket fôr.

2.3.1.3 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende storfekjøtt

For storfekjøtt – et område med vesentlige problemer som følge av BSE – ble det foreslått endringer i direktestøtte systemet og i klassifiseringskriteriene som legges til grunn for intervensjon. Videre skulle systemet med direktestøtte per dyr avvikles, og erstattes av et system med støtte per gård basert på historisk dyrestøttenivå. Dette skulle motvirke tendensen til intensivering i storfekjøttsektoren.

2.3.1.4 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende melk

Innenfor melkeproduksjonen nøyde Kommisjonen seg med å vise til at man hadde utredet forskjellige alternativer. Sektoren ble vedtatt reformert gjennom Agenda 2000, men reformen skulle ikke tre i kraft før i 2005. Derfor var det vanskelig å vurdere endringenes effekt gjennom MTR. Systemet med melkekvoter ble derfor forutsatt videreført.

2.3.1.5 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende dekobling mellom produksjon og overføringer

Forslagets kanskje viktigste element var frikoplingen mellom produksjon og overføringer. I de tidligere reformpakkene har prisnedgang blitt kompensert med støtte per arealenhet eller dyreenhet, og det er disse former for direkte støtte som her ble foreslått erstattet av et frikoplet tilskudd per driftsenhet (enhetsstøtte). Forutsetningen for en slik endring er selvfølgelig at sektoren alt er regulert etter denne metoden, og at endringen er iverksatt. Det betydde at denne omleggingen på det tidspunkt forslaget ble lansert kun kunne gjelde for visse grønnsaker, korn- og proteinvekster, poteter for stivelse, storfekjøttoppdrett og sau- og geitehold.

Prinsippet for omleggingen var at man tok utgangspunkt i den direkte dyre- eller arealstøtte en driftsenhet har mottatt tidligere, og omformer dette til enhetsstøtte. Eventuelle endringer i produksjonen på den enkelte driftsenhet i fremtiden er da mulig uten at dette får konsekvenser for tilskuddet, med mindre det er overgang til en produksjon som er underlagt produksjonsbegrensende reguleringer eller er eksplisitt ekskludert.

[2] Termen ”frikoplet gårdstilskudd” er også bruk synonymt med ”frikoplet enhetsstøtte” i annen litteratur om emnet. I denne rapporten er det ”frikoplet enhetsstøtte” og ”enhetsstøtte” som blir brukt.

Forslaget om innføring av enhetsstøtte hadde klare likhetstrekk med Kommisjonens forslag når det gjaldt innfasing av EUs landbrukspolitikk i de daværende 10 søkerlandene. Prinsippet er også delvis gjennomført i EU ved det såkalte ”small farmers scheme” – enhetsstøtte til småbønder (1000 euro per år).

Forslaget om ”Cross compliance” – eller krav til motytelser for støtte – var et element som fulgte forslaget om enhetsstøtte. Det dreide seg her om krav knyttet til miljømessige forhold, dyrevelferd og matvaretrygghet og arbeidsmiljø. Dette skulle nedfelles i “good farming practices”, som skulle være et sett av kriterier som må oppfylles. Tanken var at disse kriteriene skulle utarbeides for landbruksvirksomhet som sådan, for de enkelte produksjoner, og tilpasses nasjonale eller regionale forhold. Dersom ikke kriteriene ble etterlevd, foreslo kommisjonen å redusere mulighetene for direktestøtte proporsjonalt med den skade manglende gjennomføring innebar.

Det ble også foreslått innført en revisjonsordning for de som mottar landbruksstøtte. Denne ble tenkt gjennomført for alle landbruksenheter som mottar mer enn 5000 euro i årlig direktestøtte.

2.3.1.6 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende bygdeutvikling; ”modulation”

Når det gjelder bygdeutviklingstiltak foreslo Kommisjonen å innføre en obligatorisk ordning med omdisponering av midler fra den nye direktestøtte til bygdeutvikling. Systemet ble lansert under begrepet ”modulation”, og Kommisjonen ønsket en progressiv variant. Systemet kunne benyttes av medlemsstatene allerede etter Agenda 2000-vedtaket, men da på en frivillig basis.

Poenget er at ved å ta midler fra landbrukspolitikkens – pilar I; de tradisjonelle virkemidlene – og bruke disse på bygdeutvikling, utløses en egenandel fra medlemsstatene. Ideen som ble lansert i dette forslaget var å redusere direktestøttebeløpet med 3 prosent per år inntil bygdeutviklingselementet i landbrukspolitikken ville utgjøre 20 prosent av direktestøtten. Direktestøtten er da definert som både de frikoblede og de mer produksjonsorienterte tilskudd. Et grunnbeløp i direktestøtten skulle unntas for ”modulation”, og beløpet ble foreslått til 5000 euro på driftsenheter med inntil to heltidsutøvere.

2.3.1.7 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende avkortning av tilskudd; ”capping”

”Capping” – eller avkorting av tilskudd – ble foreslått introdusert i landbrukspolitikken. Forslaget baserte seg på at ingen driftsenhet kan motta mer enn 300.000 euro i direktetilskudd.

2.3.1.8 Kommisjonens opprinnelige forslag vedrørende å redusere de administrative byrder; "red tape"

Kommisjonen pekte også på ønsket om å kutte "red tape" – eller å redusere de administrative byrder - for landbruket. Forenkling av tilskuddsystemet av typen frikobling av støtte fra landbruksproduksjonen ville åpenbart være et slikt element.

2.3.2 Kort om mottakelsen av Kommisjonens opprinnelige forslag

Landbruksorganisasjonene i EU mottok meddelelsen med skuffelse, resignasjon og skepsis. De hevdet, dels med rette, at Kommisjonen hadde gått ut over oppgaven som var skissert i Agenda 2000-meddelelsen var et reformforslag, ikke en gjennomgang preget av evaluering og utredning av valgmuligheter.

Den politiske responsen var i overveiende grad positiv til at Kommisjonen hadde ambisjoner om å gjøre betydelige endringer. Imidlertid fordelte politikerne seg ulikt i forhold til hvilken deler av forslaget de satte stor pris på, og hvilke deler de mente var for langtrekkende. Jo flere detaljer som ble diskutert, desto mer differensiert ble synspunktene.

Forslaget slik det var fremlagt ville være forholdsvis virkningsnøytralt i forhold til EU-budsjettet slik det ble skissert i det finansielle perspektivet fra 1999 (Agenda 2000). Dette innebar at enkelte medlemsstater ville presse på for å redusere andelen av budsjettet som ble benyttet innen Den felles landbrukspolitikk. De medlemsstater som hadde signalisert ønsker om å få redusert sine nettobidrag til EU stilte seg positiv til reformen, men det lå mellom linjene at den finansielle siden ville bli diskutert ved første mulighet. Det var derfor klart at uansett om forslaget ville gå gjennom i sin helhet, delvis eller bli avvist, var det sterke krefter som ville åpne en ny diskusjon med utgangspunkt i de finansielle aspekter.

Et annet element, som først og fremst ble kjennetegnet i forslaget ved sitt fravær, er forholdet til økologisk produksjon. På bakgrunn av debatten i 2000 og 2001 skulle man tro at dette forholdet ville – om ikke annet verbalt – bli vektlagt når Kommisjonen kom med sitt forslag. Imidlertid var det vanskelig å få føling med ideene på dette området, og dette skyldes nok i vesentlig grad at den politiske sammensetningen av Ministerrådet nå hadde endret seg. Den tyske landbruksminister var en pådriver for å få disse spørsmålene på dagsorden i 2000 da hun tok over som minister, og hadde følge av sin danske og italienske kollega. De to sistnevnte var i mellomtiden skiftet ut som følge av valg både i Danmark og Italia.

3 Kommisjonenes endelige forslag vedrørende midtveisgjennomgangen i 2003

Diskusjonen om midtveisgjennomgangen fortsatte, og høsten 2003 la Kommisjonen frem sine konkrete forslag. Forslaget kom som en pakke med 7 lovtekster i form av forordninger, og disse skulle behandles etter prosedyren hvor EU-parlamentet er høringsinstans, og Ministerrådet lovgiver:

- Proposal for a Council Regulation establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and support schemes for producers of certain crops.
- Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 1257/1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) and repealing Regulation (EC) No 2826/2000.
- Proposal for a Council Regulation on the common organization of the market in cereals.
- Proposal for a Council Regulation on the common organization of the market in rice.
- Proposal for a Council Regulation on the common organization of the market in dried fodder for the marketing years 2003/05 to 2007/08.
- Proposal for a Council Regulation amending Regulation No 1255/1999 on the common organization of the market in milk and milk products.
- Proposal for a Council Regulation establishing a levy in the milk and milk-products sector.

Begrunnelsen for pakken og enkelttiltakene var de samme som i meddelelsen fra sommeren 2002. Imidlertid må de finansielle rammer for tiltakene presenteres når forslaget fremmes i form av juridiske tekster. I den forklarende teksten til forslagene peker Kommisjonen på at totalpakken overstiger det tak for utgifter som er trukket opp av EU-toppmøtet, og at det kun er mulig å få til omleggingen ved omdisponering av midler innenfor landbrukspolitikkens pilar I. Finansieringen av reformen vil i 2009 overskride den ramme som er satt. Imidlertid kan det besluttes i 2005/06 å endre finansieringsrammen eller endre innretningen av virkemidlene. Imidlertid velger Kommisjonen å foreslå at fra og med finansåret 2007 blir direktetilskuddene for EU-15 trappet ned. I 2013 er taket for den samlede landbruksstøtten satt til 48.574 milliarder euro, mens kostnaden for en politikkutvikling uten korreksjon ville vært på 50.099 milliarder euro. Innenfor denne rammen vil det være frigjort 1,4 milliarder til nye bygdeutviklingstiltak i 2013, mens besparelsen ved å redusere direktetilskuddene utgjør vel 3,3 milliarder euro. I den veiledende teksten pekes det også på at forslagene vil bidra til at EU kan maksimere sin forhandlingskapital i WTO, hvilket betyr at de sannsynligvis kan vise større fleksibilitet på enkelte områder når reformpakken er vedtatt, enn hva de ellers kunne gjort.

Det forslaget som er et bærende element i Kommisjonens reformarbeid har tittelen: *"Proposal for a Council Regulation establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing support schemes for producers of certain crops"*. Dette forslaget etablerer "single payment scheme"[3], samt støtteordninger for produsenter av durumhvete, proteinvekster, ris, nøtter, energivekster og potetstivelse. De konkrete støtteordningene som omfattes av de felles regler for direkte støtte er:

- Frikoplet støtte
- Arealstøte for durumhvete (kvalitetstilskudd)
- Arealstøtte for proteinvekster
- Arealstøtte for ris
- Arealstøtte for nøtter
- Arealstøtte for energivekster
- Produksjonsstøtte for stivelsespotet
- "Småbønder-ordningen" (forordning 1259/1999)
- Produksjonsstøtte for olivenolje (forordning 136/66)
- Støtte til å fremme oppdrett av silkeormer (forordning 845/72)
- Produksjonsstøtte for bananer (forordning 404/93)
- Arealstøtte til tørkede druer (forordning 2201/96),
- Produksjonsstøtte for tobakk (forordning 2075/92)
- Arealstøtte for humle og støtte til modning (forordning 1696/71 og 1098/98)
- POSEIDON: utviklingsprogram for frukt, grønnsaker, planter, blomster, sukker og melk (forordning 1452/2001)
- POSEIMA: utviklingsprogram for frukt, grønnsaker, planter, blomster, melk poteter, sikori, sukker, vin, vidjekvist, ananas og tobakk (forordning 1453/2001)
- POSEICAN: utviklingsprogram for frukt, grønnsaker, planter, blomster, poteter, vin og honning
- Egeiske øyer: utviklingsprogram for frukt, grønnsaker, planter, blomster, poteter, vin, oliven og honning

Forslaget slår fast at alle mottakere av denne type støtte må tilfredstille spesifikke krav ("cross compliance") knyttet til gjeldene regelverk, samt regler knyttet til gode landbruksmessige forhold og praksis. Når det gjelder det konkrete regelverket er det definert som:

- Offentlig dyre- og plantehelse
- Arbeidsmiljø og sikkerhet
- Miljø
- Dyrevelferd

[3] Det som senere ble etablert som "singel farm payment", omtalt som det "den frikoplete enhetsstøtten" senere i rapporten.

I vedlegget til forordningen er det henvist til spesifikke artikler for de relevante forordninger og direktiver som må etterleves for å oppnå tilgang til direktestøtte. Det forhold at dette blir listet opp i vedleggsform, henger sammen med at Kommisjonen da kan endre vedleggene uten behandling i Ministerrådet etter hvert som regelverket på disse områdene endres eller fornyes. I den foreslåtte forordningen er det henvist til 38 direktiver eller forordninger som anses som relevante og derfor inngår i spesifikasjonen. Når det gjelder de gode landbruksmessige forhold skal medlemsstatene selv utvikle disse, men i et vedlegg til forordningen trekkes de forhold som skal dekkes av dette, områder hvor krav må defineres og hvilke standarder som skal innfris. Videre åpnes det for reduksjoner i utbetalingene dersom ikke kravene innfris, ved forsømmelser inntil 10 prosent (ved gjentatt forsømmelse 20 prosent) av beløpet og ved bevisst ikke gjennomføring ikke mindre enn 50 prosent.

3.1 Degresjon og modulasjon

De betalinger som inngår i begrepet ”direkte betalinger” skal gradvis reduseres med en prosentsats av det opprinnelige støttebeløpet. Nedtrappingen er gitt som:

- 2006: 1 prosent
- 2007: 4 prosent
- 2008: 12 prosent
- 2009: 14 prosent
- 2010: 16 prosent
- 2011: 18 prosent
- 2012: 19 prosent

Denne nedtrappingsplanen kan det avvikes fra basert på beslutning 468/1999 (art 4 og 7). For å foreta nødvendig oppfølging av ordningen med direktebetalinger opprettes det en styringsgruppe for disse ordningene (Forvaltningskomite).

I tillegg skal det gis en tilleggsstøtte til de bønder som inngår i ordningen med direkte støtte. Denne tilleggsstøtten tar utgangspunkt i støttebeløpet, og tilsier at de som kun mottar 5000 euro eller mindre gjennom direktestøtteprogrammet skal få en tilleggsstøtte tilsvarende det beløp som faller vekk som følge av nedtrappingen. For beløp gjennom direktestøtteordningen mellom 5.000 og 50.000 foreslås det også en tilleggsstøtte, men denne vil bare kompensere for 50 prosent av det beløpet som inngår i nedtrappingsplanen.

Det innføres nasjonale beløpsgrenser for tilleggsstøtten for hvert land og år. Eksempelvis blir taket for Finland 2,7 millioner euro i 2006 og økes til 71 millioner i 2012. Det går klart frem at dette taket skal respekteres, og om nødvendig skal tilleggsstøtten reduseres lineært for å sikre dette.

De innsparinger som gjøres gjennom reduksjon av direktestøtten skal delvis gjøres tilgjengelig for bygdeutviklingsprosjekter (modulation). Midlene vil bli innfaset etter følgende modell:

- 2006: 1 prosent
- 2007: 2 prosent
- 2008: 3 prosent
- 2009: 4 prosent
- 2010: 5 prosent
- 2011: 6 prosent
- 2012: 6 prosent

De tilgjengelige beløp skal fordeles på bakgrunn av kriterier knyttet til: Landbruksareal, sysselsetting i landbruket og inntektskriterier (BNP per innbygger målt i kjøpekraft). Forslaget til forordning pålegger også medlemsstatene å opprette et rådgivningssystem basert på offentlige eller private ordninger. Dette systemet skal det være obligatorisk for gårdbrukerne å være med i hvis de mottar direktestøtte på mer enn 15.000 euro, eller har en omsetning på mer enn 100.000 euro. Alle aktuelle bønder skal være innenfor et slikt system i løpet av 2010. Der blir det gitt regler for godkjenning av slike rådgivningssystemer.

3.2 Systemet for frikoplet enhetsstøtte (enhetsbetalinger)

Systemet med frikoplet enhetsstøtte bygger på at bønder som har hatt tilgang på en eller flere av følgende direktestøtte ordninger i en gitt referanseperiode kan få tilgang til frikoplet enhetsstøtte:

- Arealtilskudd, inkludert brakkleggingstilskudd, grasensileringstilskudd, tilleggsbetalinger, durumhvetetillegg og spesialstøtte (forordning 1251/1999).
- Støtte til potetproduksjon for potetstivelse (forordning 1766/92).
- Arealstøtte for kornvekster (forordning 1577/96).
- Arealstøtte for risprodusenter (forordning 3072/95).
- Produksjonsstøtte for frø (forordning 2358/71).
- Spesialpremie til storfe, premie for leveranser utenfor sesong, ammekupremie, slaktepremie, ekstensiveringstilskudd og tilleggsbetalinger (forordning 1254/1999).
- Premie for melk og tilleggsbetalinger (forordning 1782/2003).
- Søyepremier for sau og geit, tilleggspremier andre utbetalinger (forordningene 2467/98 og 2529/2001).
- POSEIDON: storfekjøtt (forordning 1452/2001).
- POSEIMA: storfekjøtt (forordning 1453/2001).
- POSEICAN: storfekjøtt, sau og geit (forordning 1454/2001).
- Egeiske øyer: storfekjøtt (forordning 2019/93).
- Betalinger knyttet til tørket fôr (forordning 603/95).

Videre skal disse ordningene tilpasses de spesifikke beløp og koeffisienter satt for enkelt produkter, medlemsland og regioner. Her er gjennomsnittsavlinger definert på regionsnivå, samt enkelte nasjonale tak (maksimum areal eller produksjon) definert. Grunnlaget for beregning av enhetsstøtten for det enkelte bruk er utbetalinger per dyr og arealenhet fra de overnevnte ordninger i en referanseperiode. Referanseperioden er satt til 2000, 2001 og 2002, og gjennomsnittet fra disse tre år danner referansebeløpet. Der det alt er etablert enhetsstøtte (småbondeordningen) skal støttegrunnlaget beregnes ut fra hva som ville vært støttebeløp dersom denne ordningen ikke var iverksatt.

Det settes videre nasjonale tak for støtten i perioden 2004 – 2008. Støttetaket tenkes fryst på 2008-nivå.

Tabell 3.1 Nasjonale tak for støtten i perioden 2004-2008 (i mill €).

Land	2004	2005	2006	2007	2008
Belgia	443	471	498	526	553
Danmark	908	945	983	1020	1057
Tyskland	4805	5037	5269	5501	5733
Hellas	865	851	837	843	848
Spania	3338	3365	3394	3440	3486
Frankrike	7651	7844	8037	8239	8441
Irland	1168	1211	1255	1299	1343
Italia	2626	2658	2691	2774	2857
Luxembourg	25	27	29	32	34
Nederland	492	584	676	768	861
Østerrike	643	665	688	711	734
Portugal	433	445	457	472	488
Finland	484	504	524	544	564
Sverige	656	684	711	739	766
Storbritannia	3489	3610	3732	3853	3975

Det enkelte medlemsland skal foreta en reduksjon i utbetalingsforpliktelsene for å danne en nasjonal reserve på maksimalt 1 prosent i forhold til taket på enhetsstøtten. Denne nasjonale reserven er tenkt brukt for å etablere referansestøtten til de bønder som har startet opp – eller kommet inn under ordninger som støtten skriver seg fra – etter 31. desember 2000.
For den enkelte mottaker av støtten vil det bli gjort en beregning basert på referansebeløpet delt på antall hektar, som igjen refererer seg til de ordninger som er utgangspunktet for referansebeløpet. I tillegg skal areal knyttet til en del andre ordninger inn i arealgrunnlaget, samt areal for dyrking av fôr. Enkelte arealer ekskluderes også fra ordningen (bygg, stier, skog med mer). Der blir også gitt regler for rettighetsoverdragelse mellom bønder, i den forstand at de kan arves eller på annet vis følger driftsenheten.

Det nedfelles også bestemmelser om bruk av arealer i tilknytning til enhetsbetaling. Prinsippet er at arealene kan brukes til alle typer landbruksaktiviteter med unntak av permanente vekster, og det blir slått fast at dersom man i utgangspunktet var forpliktet til brakklegging av gitte arealer er man fortsatt forpliktet til det. Brakklegging gjelder ikke bruk under 20 ha eller bruk som i sin helhet er omlagt til økologisk produksjon.

3.3 Spesiell kvalitetspremie for durumhvete

Det blir foreslått et spesielt kvalitetstillegg for durumhvete på 40 euro per hektar. Forutsetningen er bruk av spesifikke såvarer som i produksjonssonen er anerkjent som høy kvalitet. Arealet som kommer inn under ordningen er definert på medlemsstatsnivå, og fordeler seg slik:

- Hellas 617.000 ha
- Spania 594.000 ha
- Frankrike 208.000 ha
- Italia 1 646.000 ha
- Østerrike 7.000 ha
- Portugal 118.000 ha

3.4 Premie for proteinvekster

Det skal innføres en ny premie for proteinvekster, høstet etter at de er modnet, for pressing på 55,57 euro per hektar. Imidlertid kan støtten også utbetales selv om ikke veksten har oppnådd tilstrekkelig modningsgrad på grunn av spesielle væromstendigheter. Det vil bli gitt støtte for inntil 1.400.000 ha. Skulle det bli krevd støtte for et større areal, vil det bli foretatt en proporsjonal reduksjon for å komme ned på det garanterte areal.

3.5 Plantestøtte for ris

Der opprettes en ny arealstøtte for ris produksjon. Den beregnes ut fra sådd areal og forutsetter at produksjonen opprettholdes inntil blomstring. Ved spesielle vær forhold kan dette fravikes. Støtten gis for et avgrenset areal i den enkelte medlemsstat, tilknyttet en spesifikk støttesats.

Tabell 3.2 Satser for arealstøtte for risproduksjon

Land	Euro/hektar	Totalt areal (ha)
Spania	476,25	104.973
Frankrike (Europa)	411,75	19.050
Frankrike (Guyana)	563,25	4.190
Hellas	561,00	20.333
Italia	453,00	219.588
Portugal	453,75	24.667

3.6 Nøtter

Det skal gis en støtte på 100 euro per hektar for nøtteproduksjon innen følgende produksjoner:

- CN – 0802 11 og 0802 12 mandler
- CN – 0802 21 og 0802 22 hasselnøtter
- CN – 0802 31 og 0802 32 valnøtt
- CN – 0802 50 pistasjenøtt
- CN – 1212 10 10 johannesbrød

Det totale arealet som det blir gitt støtte for er satt til 800.000 hektar, som fordeler seg som vist i tabellen under.

Tabell 3.3 Støtteberettiget areal til produksjon av nøtter, fordelt etter land

Land	Hektar
Belgia	100
Tyskland	1500
Frankrike	17300
Hellas	41100
Italia	130100
Luxembourg	100
Nederland	100
Østerrike	100
Portugal	41300
Spania	568200
Storbritannia	100

Medlemsstatene kan for nøtteproduksjon gi en nasjonal støtte på inntil 109 € per hektar, men kan kun bruke denne for driftsenheter som også mottar EU-støtte. Den nasjonale støtten kan forutsette at mottaker er medlem i en produsentorganisasjon.

3.7 Støtte til energivekster

For energivekster innføres et nytt arealtilskudd på 45 euro per hektar. Dette gjelder vekster som er knyttet til produksjon av bioetanol, biodiesel, biogass, biometanol, biomethyleter, bio olje, bioETBE samt elektrisk og termisk energi. For å være støtteberettiget forutsettes det at det finner sted en kontraktproduksjon av energivekster i forhold til prosessindustri, med mindre den enkelte driftsenhet har en fullintegrert energiproduksjon.

Arealet som kan støttes er avgrenset til 1.500.000 hektar for EU sett under ett, og overstiger støttekravene dette arealet foretas en proporsjonal reduksjon i arealet.

3.8 Støtte til potetstivelse

Det etableres en støtte for poteter for bruk i produksjon av potetstivelse. Støtten er satt til 55,27 euro per tonn potetstivelse, og beregningen baserer seg på potetenes stivelsesinnhold. Det forutsettes at potetdyrkingen er underlagt en industrikontrakt. Innføring av denne støtten medfører endring i forordning 1868/94.

3.9 Bygdeutvikling og tiltak rettet mot spesialproduksjoner

Disse områdene ble i forslaget dekket av: *"Proposal for a Council regulation amending Regulation (EC) No 1257/1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) and repealing Regulation (EC) No 2826/2000"*.

Denne forordningen åpner for støttetiltak rettet mot gjennomføring av tiltak for å fremme miljø, folkehelse, plantehelse, dyrehelse, dyrevelferd og sikkerhet på arbeidsplassen innen landbruket. Dette anses som bygdeutviklingstiltak. Støtten er ment å kompensere for de inntektstap og de økte kostnader gjennomføring av ulike tiltak medfører på den enkelte driftsenhet. Støtten skal være midlertidig og avtakende, og inngå i definerte programmer.

Forhold som særlig nevnes er rådgivningssystemet, dyrevelferd, og matkvalitet: I forhold til matkvalitet er det et mål å øke forbrukernes bevissthet om produkter med særegne kvaliteter. Dette innarbeides nå i bygdeutviklingstiltakene, og den ordning som ble etablert i 2000 for å promotere slike produkter avvikles fra 2005.

Det blir i selve forslaget til forordning påpekt at når det gjelder investeringer som er nødvendige for å innfri nylig introduserte krav relatert til miljø, hygiene og dyrevelferd kan det gis støtte for å etterleve disse standarder. I denne sammenheng skal det bli gitt tilstrekkelig tid fra støtteutbetaling til tiltakene er endelig gjennomført, mens det i andre sammenhenger forventes at investeringene faktisk er gjennomført før støtte kan utbetales.

Når det gjelder opplæringstiltak utvides dette til å ikke bare gjelde bønder innenfor landbruksproduksjon, men også "andre personer". Dette henspeiler på personer knyttet til produksjon av spesielle landbruksprodukter, eller personer som på annen måte kan sies å inngå i produksjonsprosessen på en slik måte at de i forhold til produktet er å betrakte som sidestilt med bonden.

Når det gjelder støttetiltak som kompensasjon for kostnader knyttet til innføring av miljøregler som medfører restriksjoner på bruk av landbruksareal, blir den generelle formuleringen på dette området erstattet med en henvisning til Direktivene 74/409/EEC og 92/43/EEC. Støtte utbetales kun dersom dette er nødvendig for å løse de problemer som oppstår knyttet til etterlevelsen av direktivene.

I forslaget til forordning settes det inn et nytt sett av artikler som omhandler tilpasning til nye standarder. Her kommer de mer spesifikke reglene på området. Hensiktene er å sikre en hurtig gjennomføring av EU-standarder i medlemsstatene, sikre etterlevelse fra bønder og å sikre bruk av det nye rådgivningssystemet.

Midlertidig støtte skal kunne kompensere for kostnader og inntektsbortfall som følge av etterlevelse av krevende EU-standarder og ny nasjonal lovgivning. Støtten skal bli gitt i en periode på maksimalt 5 år fra det tidspunkt den er obligatorisk i EU-reglene. Standardene må, for at støtte kan utløses, tilsi nye forpliktelser eller restriksjoner, som har vesentlig betydning på typiske driftskostnader på den enkelte driftsenhet. I tillegg må de, for at støtte skal kunne utløses, omfatte en betydelig andel av bøndene innenfor det området som er dekket av bygdeutviklingsplanen. Støtten skal bli gitt som et årlig og avtakende tilskudd, og medlemsstatene skal avpasse tilskuddet i forhold til de enkelte tiltak og forpliktelser som tilskriver seg etterlevelsen av dem. Utbetalingene skal settes på et nivå som hindrer overkompensasjon. Kostnader relatert til investeringer skal ikke bli tatt i betraktning når det årlige beløpet fastsettes. Det kan videre utbetales støtte til bønder for å møte kostnadene som skriver seg fra introduksjonen av et rådgivningssystem. Beløpet skal imidlertid begrenses til 80 prosent av kostnadene ved første gangs bruk av rådgivningssystemet.

Bygdeutviklingsmidler kan også brukes til å fremme produksjon av kvalitetsprodukter med opphav i landbruket. Dette skal fremme følgende målsetninger:

- Fremskaffe en forsikring til konsumentene knyttet til produktets kvalitet og produksjonsprosess.

- Oppnå tilleggsverdier ("added value") for landbrukets primærproduksjon.
- Bedre informasjonen til konsumentene om tilstedeværelsen og spesifikasjonene til produktene.

Støtten skal rettes mot bønder som deltar i kvalitetsproduksjon underlagt EU-bestemmelser eller nasjonale ordninger, og skal kun dekke produkter ment for humant konsum. Når det gjelder EU bestemmelser er det kvalitetsprodukter knyttet til:

- Forordning 2081/92 – om geografisk opprinnelse
- Forordning 2082/92 – om tradisjonelle produksjonsmetoder
- Forordning 2092/91 – om økologisk produksjon
- Forordning 1493/99 – geografisk opprinnelse for vin under markedsordningen

Støtten skal kun utbetales i maksimum 5 år, og den skal kunne rettes mot produsentgrupper hvis motiv er å informere forbrukerne om produktet. Støtten skal her ikke overstige 70 prosent av kostnadene. Støttesatsene innenfor tiltaksgruppen som er foreslått omfattet av denne forordningen – både nye og tidligere tiltak er vist i tabellen under.

Tabell 3.4 Støttesatsene innenfor forordninger knyttet til bygdeutvikling og kvalitetsprodukter

Tiltak	**Euro**	**Støtteenhet**
Etablererstøtte (nye bønder under 40 år)	25.000	Bruker
Tidlig pensjonering	15.000	Per bruker per år
	150.000	Per bruker, (totalt, maks 10 år)
	3.500	Per arbeidstaker per år (leid)
	35.000	Per arbeidstaker, totalt
Miljørelatert LFA*) støtte (kompenasjonsordningen)	Minimum: 25	Per ha. landbruksjord
	Maksimum: 200	Per ha. landbruksjord
Kompensasjon for inntektsbortfall/kostnader relatert til miljøkrav (faktisk ulempe)	Maksimum 200	Per ha.
Innføring av nye standarder/krav	10.000	Per bruk
Rådgivningstjeneste	Maksimum 1.500	Per rådgivningstjeneste
Miljøstøtte omregnet til dyre- og arealstøtte:		
Årlige vekster	600	Per ha
Flerårige vekster	900	Per ha
Annen jordbenyttelse	450	Per ha
Lokale/tradisjonelle		
- dyresorter	200	Per storfeenhet
- dyrevelferd	500	Per storfeenhet
Spesielle produkter	Maksimum 1500	Per bruk
Inntektskompensasjon for skogplanting:		
For bønder/bondeorganisasjoner:	Maksimum 725	Per ha
For andre:	Maksimum 185	Per ha
Tiltak for god skogpleie (økologisk balanse)	Minimum 40	Per ha
	Maksimum 120	Per ha

*) LFA= er betegnelsen for lite begunstige landbruksområder i EU.

3.10 Konsekvenser for regelverket ved gjennomføring av kommisjonens endelige MTR – forslag

En rekke forordninger endres ved et eventuelt vedtak av dette forslaget:

- Forordning 1673/2000 (lin og hamp)
- Forordning 1251/1999 (støtte til frilandsvekster)
- Forordning 2019/93 (tiltak på egeiske øyer)
- Forordning 3072/95 (markedsordningen for ris)
- Forordning 1254/1999 (markedsordningen for storfe)
- Forordning 1452/2001 (franske oversjøiske territorier – Poseidom)
- Forordning 1453/2001 (tiltak på Azorene og Madeira)
- Forordning 1454/2001 (tiltak på Kanariøyene)
- Forordning 2529/2001 (markedsordningen for sau og geit)
- Forordning 3508/92 (kontrollsystemet for støttetiltak)
- Forordning 1577/96 (støtte til kornsektoren)
- Forordning 1259/99 (”småbonde-ordningen”)

3.11 Vedtaket i Luxembourg

Ministerrådet vedtok hovedtrekkene i reformen på et møte i Luxembourg den 26. juni 2003. Et element i vedtaket var at ministrene i større grad enn Kommisjonen la opp til fleksibilitet i gjennomføringen av politikken. Dette gjelder i første rekke i forhold til frikobling av støtte, som på sett og vis er det viktige reformelementet. Det er fristende å hevde at Kommisjonen fikk gjennomslag for prinsippet, mens ministrene fikk gjennomslag for en mer fleksibel praktisering av politikken.

Et annet forhold av en viss betydning var at Ministerrådet ikke vedtok en reduksjon av intervensjonsprisen på korn, men forslaget om å oppheve intervensjon på rug fikk gjennomslag. For ris ble intervensjonsprisen satt ned i tråd med Kommisjonens forslag.

Med hensyn til modulasjonen – reduksjon i enhetsstøtte som så overføres til bygdeutviklingstiltak – gjennomgikk man endringer i den forstand at en fjerner graderingen for de som befinner seg i mottakergruppen på mellom 5.000 euro og 50.000 euro. Det betyr at alle med en utbetaling på over 5.000 euro behandles likt. De oversjøiske områdene i EU skal ikke underlegges bestemmelsen om modulasjon. Medlemslandene kan også benytte høyere satser i gjennomføringen av ordningen, det vil si redusere enhetsstøtten hurtigere enn hva Kommisjonen har lagt opp til.

Et element av betydning både for landbrukspolitikken og EU-budsjettet er bestemmelsene knyttet til finansiell disiplin. Det opprettes en sikkerhetsmargin, og ser man at utgiftene vil overstige utgiftstaket, kuttes budsjettet for det gjeldene året slik at det holdes innenfor de

opptrukne rammer. Det opprinnelige forslaget hadde en bestemmelse om årlige reduksjoner, men her valgte Ministerrådet en annen løsning.

Det skal også opprettes nasjonale reserver tilsvarende 3 prosent av den totale støtten ved tilbakehold av midler. Dette er tenkt brukt i de tilfeller bønder faller utenfor systemet med direktestøtte som følge av gårdsovertakelse på et tidspunkt hvor de ikke kan påberope seg produksjon i referanseperioden.

Reaksjonene på vedtaket har artet seg noe forskjellig. Beslutningstakerne er rimelig fornøyd, mens det har vært reist kritikk fra landbruksorganisasjonene. En del av kritikken er åpenbart riktig: regelverket i EU blir ikke mindre komplisert og oversiktelig som resultat av de vedtatte endringer.

Et annet resultat av vedtaket er at arbeidet med å komme med reformforslag i de sektorer som ikke er omfattet av reformen nødvendigvis måtte akselereres. Dette er gjort gjennom nye forslag på områder som sukker, bomull, tobakk og humle.

4 Singel Farm Payment – Den frikoplete enhetsstøtten[4]

Det var en omfattende reform av EUs felleslandbrukspolitikk (CAP), som ble vedtatt på Ministermøtet i EU den 26. juni 2003, og som trådte i kraft fra 1.1.2005. Et hovedelement i reformen er innføringen av det "frikoplete gårdtilskudd" der man i prinsippet går over til å la den direkte støtten bli utbetalt uavhengig av hva som produseres på gården i dag. Utregningen av hvilken støtte gårdbrukerne er berettiget, bygger blant annet på hvilken direkte støtte de tidligere har mottatt. I dette kapitlet blir oppmerksomheten rettet mot bakgrunnen for innføringen av den frikoplete enhetsstøtten, innholdet i det og implementeringen av det i de enkelte medlemsland. Dette er interessant, for de enkelte land har valgt til dels ulike modeller som for mange lands vedkommende innebærer en kombinasjon av en frikoplet enhetsstøtte med produksjonsavhengig tilskudd.

4.1 Bakgrunnen for den frikoplete enhetsstøtten

Direkte støtte til landbruket er ikke noe nytt i EU sammenheng. Frem til 1990-tallet utgjorde den imidlertid en forholdsvis liten del, sammenlignet med markedsstøtten. Som tidligere beskrevet endret dette seg med MacSharry-reformen i 1992-93, og i 2004 utgjorde direkte støtte nær ¾ av EUs årlige landbruksbudsjett. Denne dreiningen fra markeds- til direkte støtte er blant annet begrunnet med at direkte støtte er mer åpenlys og ikke (så) forstyrrende for markedet. Videre kan direkte støtte innrettes på en slik måte at en kan sørge for å støtte opp under produksjon av offentlige goder.

Det var imidlertid svakheter med hvordan den direkte støtten ble innrettet gjennom 1990-tallet, og som beredte grunnen for en frikoplet enhetsstøtte. Den direkte støtten var for det første fortsatt markedsforstyrende. I dette ligger det at den var produksjonsbetinget og den var knyttet opp til hva og hvor mye de klarte å produsere (avling/dyr). I dette lå også at det fortsatt var intensiver for å maksimere produksjon eller opprettholde en produksjon uavhengig av om det var avsetning for det i markedet. For det andre ble det reist spørsmål om "blå boks" ville overleve Doha-runden i WTO[5].

[4] Rådsforordning nr. 1782/2003 (Counsil Regulation (EC) No 1782/2003) av 29. september 2003 danner det formelle grunnlaget for etableringen av "Singel Farm Payment". Den er blitt justert/endret noe i tiden som er gått, blant annet som følge av Østutvidelsen fra 1.5.2004. Den sammen med endringene som er gjort danner utgangspunkt for beskrivelsen i dette kapitlet. Termen "frikoplet enhetsstøtte" er brukt i denne rapporten som oversettelse av "singel farm payment". I enkelte andre publikasjoner er også "singel farm payment" blitt oversatt med blant annet termene "det frikoplete gårdstilskuddet" og "enkeltbrukstilskudd".

[5] Doha-runden ble innledet i november 2001 i Doha (Qatar). Etter hvert som denne runden har skredet frem er det blitt stilt spørsmål om ordninger som ble notifisert som blå, og dermed unntatt reduksjonsforpliktelser, kunne bli videreført ved en ny WTO-avtale. Her ligger ordninger som direkte støtte per hektar og per dyr i en besetning.

4.2 Innholdet i den frikoplete enhetsstøtten

Den frikoplete enhetsstøtten utbetales til alle berettigete produsenter uavhengig av produksjon. Betingelsen som stilles er at de tilfredstiller de gitte miljø- og landbruksfaglige kravene. De vil bli nærmere beskrevet senere i dette delkapitlet.

4.2.1 Om implementering og referanseperioden

I vedtaket fra Ministermøtet i Luxembourg i juni 2003 ble det bestemt at reformen den frikoplete enhetsstøtten skulle innføres fra 1.1. 2005, med mulighet for inntil 2 års utsettelse. Vedtaket ble supplert for å gjelde ytterligere produkter/sektorer på Ministermøtet i 22. april 2004, da "Middelhavsproduktene" tobakk, olivenolje og bomull ble inkludert i reformen. Blant EU-15 (de som var medlemmer da vedtaket ble fattet) vil alle ha innført reformen fra 1.1. 2006. Når det gjelder de 10 nye medlemslandene fra 1.5.2004 gjelder det egne bestemmelser som blir nærmere beskrevet i delkapittel 4.3.

Den frikoplete enhetsstøtten er (i de aller fleste tilfeller) beregnet ut fra hvilken direkte støtte den enkelte gårdbruker har fått utbetalt i referanseperioden 2000-2002. I tekstboksen under går det frem hvilke tidligere ordninger som inngår i denne beregningen.

Tekstboks 4.1 Oversikt over tidligere støtteordninger under EUs felles landbrukspolitikk som gir berettigelse for frikoplet enhetsstøtte

- Arealtilskudd, inkludert brakkleggingstilskudd grasensileringstilskudd, tilleggsbetalinger, durumhvete tillegg og spesialstøtte (forordning 1251/1999).
- Støtte til potetproduksjon for potetstivelse (forordning 1766/92).
- Arealstøtte for kornvekster (forordning 1577/96).
- Arealstøtte for risprodusenter (forordning 3072/95).
- Produksjonsstøtte for frø (forordning 2358/71).
- Spesialpremie til storfe, premie for leveranser utenfor sesong, ammekupremie, slaktepremie, ekstensiveringstilskudd og tilleggsbetalinger (forordning 1254/1999).
- Premie for melk og tilleggsbetalinger (forordning 1782/2003)
- Søyepremier for sau og geit, tilleggspremier andre utbetalinger (forordningene 2467/98 og 2529/2001).
- POSEIDON: storfekjøtt (forordning 1452/2001).
- POSEIMA: storfekjøtt (forordning 1453/2001).
- POSEICAN: storfekjøtt, sau og geit (forordning 1454/2001).
- Egeiske øyer: storfekjøtt (forordning 2019/93).
- Betalinger knyttet til tørket fôr (forordning 603/95).
- Bomull (Paragraf 3 i protokoll 4 til lov i forbindelse med Hellas tiltredelse)[i]
- Olivenolje (forordning 136/66/EEC)[i]
- Tobakk (forordning 2075/92)[i]
- Humle (forordning 1696/71 og 1098/98)[i]

Kilder: Rådsforordningene (EU) nr. 1782/2003 og 864/2004[(i)] .

Størrelsen på den frikoplete enhetsstøtten beregnes ut ved å ta tre års gjennomsnitt av utbetalinger per bruk innenfor de ordningene som er nevnt over, og se det i forhold til gjennomsnittsarealet som ga rett til direkte støtte i denne referanseperioden. Her ligger det videre inne en klausul som sikrer at de som får utbetalt frikoplet enhetsstøtte faktisk holder i hevd et tilsvarende areal (det er med andre ord ikke nok å være støtteberettiget som følge av produksjon i referanseperioden).

Av opplistingen over ordninger som inngår i grunnlaget for å bli berettiget frikoplet enhetsstøtte, går det frem at *premie for melk og tilleggsbetalinger*, er en ny ordning. Her er støtten beregnet ut fra hvor stor melkekvote de enkelte produsentene har. Ordningen ble introdusert i 2004, altså etter referanseperioden. Av den grunn vil direkte støtte til melkeprodusenter bli holdt utenfor frikoplet enhetsstøtte frem til 2007. Samtidig er det åpnet for at medlemsstatene kan velge å innlemme også denne ordningen i beregningene av den frikoplete enhetsstøtten. Om de velger å gjøre det, vil opptrappingen som ligger forutsatt i den opprinnelige direkte støtten til melkeprodusenter måtte bli avspeilet i beregningen av den frikoplete enhetsstøtten for årene 2005 og 2006.

Det er åpnet for å overføre rettighet til å få utbetalt frikoplet enhetsstøtte. Det forutsettes imidlertid at den som ”tar over” er berettiget til å få dette utbetalt (Rådforordning 1782/2003, artikkel 46).

Videre er det etablert reserver på inntil tre prosent av det totale støttebeløpet i hvert land, forbeholdt dem som ikke hadde eller hadde redusert produksjon i referanseperioden (2000-2002). I de medlemsstatene hvor dette ikke ennå er etablert, er det pålagt at det skal opprettes. I det ligger det også at medlemsstatene kan velge etterfylle denne reserven med avgifter. Om de støtteberettigete ikke benytter tilskuddet i løpet av tre år, blir midlene tilbakeført til reserven.

Utbetaling av den frikoplete enhetsstøtten skal skje én gang i året. Fortrinnsvis i løpet av perioden 1. desember – 30. juni. I særskilte tilfeller er det åpnet for at en kan betale ut tilskuddet fra 16. oktober. ”Eneste” krav som stilles til gårdbrukerne er at de må vise at de holder i hevd passende antall hektar i forhold til den støtten de har krav på, og at de innfrir de krav som ligger nedfelt i kravet om motytelser (”cross-compliance”).

I de to tabellene under er de nasjonale tak for utbetaling av frikoplet enhetsstøtte gjengitt. Her er også de nasjonale takene for de ti nye medlemslandene gjengitt. Videre er det verdt å merke seg at taket for de 15 tidligere medlemlandene nås allerede i 2007, mens opptrappingen for de nye medlemsstatene er forutsatt å pågå i hele perioden. Samtidig er det verdt å merke seg at dette er med dagens rammer, og i realiteten er det tallene frem til 2007 som er reelle (inneværende budsjettperiode). Hva taket blir for årene 2008-2013 avhenger av hva EU-landene blir enige om rundt neste budsjettperiode.

Tabell 4.1 Nasjonale tak for utbetaling av frikoplet gårdsstøtte 2005-2013 (i millioner €).

Medlemsstat	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Påfølgende år
Belgia	411	413	530	530	530	530	530	530	530
Danmark	838	838	996	996	996	966	996	996	996
Tyskland	4489	4503	5492	5492	5492	5496	5496	5496	5496
Hellas	837	1700	1722	1722	1722	1760	1760	1760	1760
Spania	3244	4043	4241	4241	4241	4253	4253	4253	4253
Frankrike	7199	7231	8091	8091	8091	8099	8099	8099	8099
Irland	1136	1136	1322	1322	1322	1322	1322	1322	1322
Italia	2539	3112	3464	3464	3464	3497	3497	3497	3497
Luxembourg	27	27	37	37	37	37	37	37	37
Nederland	386	386	779	779	779	779	779	779	779
Østerrike	613	614	712	712	712	712	712	712	712
Portugal	452	493	559	559	559	561	561	561	561
Finland	467	467	552	552	552	552	552	552	552
Sverige	612	612	729	729	729	729	729	729	729
Storbritannia	3351	3351	3869	3869	3869	3869	3869	3869	3869

Kilder: Rådsforordning nr. 1782/2003, Rådsforordning nr. 864/2004 vedlegg VIII.

Tabell 4.2 Nasjonale tak for utbetaling av frikoplet gårdsstøtte 2005-2013 (i millioner €).

Medlemsstat	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Påfølgende år
Den Tsjekkiske R.	228,8	266,7	343,6	429,2	514,9	600,5	686,2	771,8	857,5
Estland	23,4	27,3	40,4	50,5	60,5	70,6	80,7	90,8	100,9
Kypros	8,9	12,5	16,3	20,4	24,5	28,6	32,7	36,8	40,9
Latvia	33,9	39,6	55,6	69,5	83,4	97,3	111,2	125,1	139,0
Litauen	92,0	107,3	146,9	183,6	220,3	257,0	293,7	330,4	367,1
Ungarn	350,8	420,2	508,3	634,9	761,6	888,2	1014,9	1141,5	1268,2
Malta	0,67	0,83	1,64	2,05	2,46	2,87	3,28	3,69	4,10
Polen	724,6	881,7	1140,8	1425,9	1711,0	1996,1	2281,1	2566,2	2851,3
Slovenia	35,8	41,9	56,1	70,1	84,1	98,1	112,1	126,1	140,2
Slovakia	97,7	115,4	146,6	183,2	219,7	256,2	292,8	329,3	365,9

Kilder: Rådsforordning nr. 1782/2003, Rådsforordning nr. 864/2004 vedlegg VIII A.

4.2.2 Delvis frikopling av enhetsstøtten

I formuleringen ”delvis frikopling av enhetsstøtten” ligger det en åpning for at medlemsstatene kan fortsette med en delvis produksjonsavhengig innretning på de direkte tilskuddene. Bakgrunnen for det er at en fryktet at enkelte produksjoner kunne bli eliminert fra enkelte marginale områder om det ikke ble gitt insentiver for å holde frem med produksjon av bestemte vekster eller husdyrarter.

I forbindelse med "delvis frikobling" av direkte støtte er det åpnet ulike alternativer som medlemsstatene kan velge mellom. I tekstboksen under er de skjematisk fremstilt.

Tekstboks 4.2 Alternativer under "delvis frikobling av enhetsstøtten"

(Dyrkbare) plantevekster	
Enten 25 prosent av den direkte støtten gis som produksjonsavhengig støtte.	Eller opprettholde de produksjonsavhengige tilleggsbetalingene til durumhvete med inntil 40 prosent.
Sau	
Beholde inntil 50 prosent av den direkte støtten som produksjonsavhengig støtte.	
Storfe	
Enten opprettholde den gjeldene ammekupremien med inntil 100 prosent og opprettholde den gjeldende storfe-slaktpremien med inntil 40 prosent.	Eller opprettholde den gjeldende storfeslaktepremien med inntil 100 prosent. Eller opprettholde den gjeldene oksepremien med inntil 75 prosent. I tillegg stilles medlemsstatene også overfor valget om å beholde en produksjonsavhengig slaktepremie for kalv. Det gjelder for kalver inntil 185 kg i slaktevekt.
Bomull[i]	
Opprettholde 35 prosent av direkte støtten som produksjonsavhengig støtte. Inntil 455 360 hektar kan gis støtte (I EU som helhet)	
Olivenolje[i]	
Opprettholde inntil 40 prosent av den koblete støtten. Koblet støtte elementet vil bli kanalisert i olivenlund-hjelp for produsentene.	
Tobakk[i]	
Opprettholde 60 prosent av den direkte støtten som produksjonsavhengig (inntil 2009). Fra 2010 vil 50 prosent bli innlemmet i den frikoplete enhetsstøtten, mens de resterende vil bli overført et restrukturerings-program.	
Humle[i]	
Beholde inntil 25 prosent av støtten som produksjonsavhengig (pr. hektar).	

Kilder: Rådsforordningene (EU) nr. 1782/2003 (artikkel 64-69) og 864/2004(i) .

I bunnen ligger det et prinsipp om at der det utbetales produksjonsavhengig direktestøtte, vil den frikoplete enhetsstøtten bli redusert tilsvarende, slik at gårdbrukerne vil motta det samme støttebeløpet som om den frikoplete enhetsstøtten hadde vært gjennomført. Det er forøvrig lagt opp til at Kommisjonen på møte i 2007 vil legge frem en rapport der gjennomføringen av den frikoplete enhetsstøtten og de ulike unntakene blir gjennomgått.

Tre tilfeller av direkte støtte vil fortsatt være holdt utenfor implementeringen av den frikoplete enhetsstøtten:

- Tørke (tilleggsstøtte for korn. oljefrø, lin, og hamp i sub-artiske regioner).
- Direkte støtte til de "ytterste" regionene (f.eks. Madeira, Azorene, Kanariøyene og de Egeiske øyene).
- Støtte til produksjon av frø (Rådsforordning nr 1782/2003, artikkel 70).

4.2.3 Den frikoplete enhetsstøtten - regionalisert

Det ble som et alternativ til å utbetale den frikoplete enhetsstøtten, per gård som beskrevet hittil, åpnet for å se det på regional basis. Det innebærer at en utbetaler en flat sats per arealenhet for alle gårder innen en region. Det blir skilt mellom beiteland og åkerland.

I forlengelsen av dette har enkelte medlemsland valgt å operere med noe fra begge modellene. Enkelte land har valgt å operere med noe frikoplet enhetsstøtte per gård basert på historiske utbetalinger og frikoplet enhetsstøtte per region. Dette kalles en "statisk hybrid modell". Et annet alternativ enkelte medlemsland har valgt er en "dynamisk hybrid modell". I det ligger det at man over tid faser ut tilleggsbetalingene per gård, for å sitte igjen med et system der man legger til grunn en felles sats innenfor de enkelte regionene.

Hva som ligger i termen "region" varierer i denne forbindelse. For eksempel er England, Wales, Skottland og Nord-Irland ulike regioner i Storbritannia. England er igjen delt mellom "særlig ugunstige områder", "ugunstige områder" og "andre regioner"[6]. I Tyskland har man valgt å forholde seg til Delstatene ("Bundesländer"). De medlemsstatene med mindre en 3 millioner hektar som gir grunnlag for direkte frikoplet støtte, som for eksempel Danmark, kan klassifisere seg som én region. I delkapittel 4.2.10 er det presentert eksempler på modeller sentrale medlemsland har valgt i forbindelse med innføringen av den frikoplete enhetsstøtten.

4.2.4 Godkjente aktiviteter i forbindelse med å motta frikoplet enhetsstøtte

Produsenter som mottar den frikoplete enhetsstøtten står fritt til å bruke sitt jordbruksareal til å dyrke ulike jordbruksvekster. Med unntak av potet (andre enn potet til produksjon av potetstivelse), frukt og grønt og andre permantente vekster[7]. Disse unntakene gjelder imidlertid ikke for de produsentene som er underlagt et regime hvor de får utbetalt en frikoplet enhetsstøtte etter regional modell på regional basis (med unntak av permanente vekster). Begrensningene som gjelder da er at arealet i regionen ikke skal overstige det samlete arealet det ble dyrket frukt og grønt på i referanseperioden og at det er tidligere produsenter ("traditional growers") som står for produksjonen. For disse produsentene er det utformet særskilte "markedsrettigheter", som ikke blir forfulgt videre her.

[6] Term "moorland serverly diadventaged regions", "other disadvantaged regions" and "other regions".
[7] Med permanente vekster menes det vekster som varer mer enn fem år (eksempler på vekster her er frukttrær, oliventrær, sitrustrær og vinmark) (Eurostat 2001: 526).

I utformingen av den frikoplete enhetsstøtten, ligger det inne en betingelse om at de som mottar denne typen støtte er forpliktet til å brakklegge/sette til side i utgangspunktet inntil 10 prosent av deres samlete areal. Hvor stor del som faktisk blir holdt utenfor produksjon varerier noe fra år til år, alt etter markedsutsiktene. Kravet om å sette til side areal gjelder imidlertid ikke for økologiske produsenter. Der hvor den frikoplete enhetsstøtten følger en regional modell, opereres det med en flat tilskuddssats uavhengig av vekst. Videre er det tillatt å dyrke "non-food" vekster på areal som faller innunder denne bestemmelsen, forutsatt at de har avtale med en industriell mottaker.

4.2.5 Tilleggsbetalinger – "nasjonale konvolutter"

Det er lagt opp til at medlemsstatene kan gi en tilleggsstøtte på inntil 10 prosent av landets samlete støtteberettigelse. Hensikten med tilleggsbetalingene er å støtte opp under spesifikke gårdsformer som er viktige for å beskytte eller forbedre miljø, og å forbedre kvalitet og markedsføring av landbruksprodukter. Det er satt som betingelse at denne støtten ikke skal overgå den produksjonsavhengige støtten innenfor storfe, sau, geit eller dyrkbare vekster (Rådsforordningen 1782/2003, artikkel 69).

4.2.6 Krav om motytelser (Cross-complaince)

Det er knyttet betingelser til å få utbetalt den direkte støtten herunder den frikoplete enhetsstøtten. Dette er bestemmelser i forhold til miljø, matvaresikkerhet, dyre- og plantehelse og dyrevelferdsstandarder. (Rådsforordning nr. 1782/2003, artikkel 3-9, Kommisjonsforordning nr. 796/2004). I tillegg er det forutsatt at alt jordbruksland er "holdt i bra landbruksmessig og miljømessig stand" – særlig det jordbrukslandet er som ikke lengre er i bruk til å produsere jordbruksvarer. I minimumskravene som er satt heter det blant annet at en på nasjonalt nivå skal overvåke og se til at de spesifikke karakterstikkene, herunder jord og klima forhold, det "eksisterende gårdssystem", bruken av land, vekselbruk og gårdsstruktur.

Om en ikke overholder de vilkårene som er satt, står en i fare for å få redusert deler av den direkte støtten de i utgangspunktet har rett på. Inntil 5 prosent av samlet støtte kan holdes tilbake, og ved gjentakende forseelser 15 prosent. I de tilfeller der en med hensikt ikke innfrir kravet om motytelser, vil minimum 20 prosent bli holdt tilbake. I de verste tilfellene full eksklusjon for ett eller flere kalender år. Medlemsstatene kan beholde 25 prosent av støtten som blir inndratt som følge av at de ikke har innfridd vilkårene som er satt til krav om motytelser, mens det resterende beløpet går tilbake til det felles CAP-budsjettet.

4.2.7 Krav til finansiell disiplin

Det er etablert et tak for hvor store de totale utbetalingene kan være under direkte støtte (Rådsforordningene 1782/2003 (artikkel 11) og 583/2004). De (som gjelder fra budsjettåret 2007) går frem av tabellen under.

*Tabell 4.3 Tak for forbruk å EUs budsjett 1a (direkte støtte og markedsstøtte) EU-25 for årene 2004-2013 (I mrd €)**

År	Mrd. €
2004	42.979
2005	44.474
2006	45.306
2007	45.759
2008	46.217
2009	46.679
2010	47.146
2011	47.617
2012	48.093
2013	48.574

* "Maksimum figure for spending under EU budget Heading 1a for EU-25 in 2004-2013 (in € bn at current prices).

Utbetalingene må reduseres dersom prognosene viser at det er sannsynlig at de totale utbetalingene til direkte støtten og markedsstøtten (søyle I), ligger an til å utgjøre inntil 300 millioner euro fra budsjettaket. Med andre en sikkerhetsmargin på 300 millioner euro.

4.2.8 Modulasjon

Med "modulasjon" menes at det skal overføres midler fra den direkte støtten (den frikoplete enhetstøtten og øvrig direkte støtte) til bygdeutviklingsformål[8]. Størrelsene på de årlige ratene i overføring fra direkte støtte til bygdeutviklingsformål er vist under (Rådsforordningen 1782/2003, artikkel 10):

- 2005: 3 prosent
- 2006: 4 prosent
- 2007 til og med 2012: 5 prosent

Det er anslått at det fra 2007 vil være om lag 1.2 mrd euro pr. år som vil bli overført fra "pilar I" til "pilar II" som følge av modulasjonen. I tillegg står medlemsstatene fritt til å gå utover de satsene som er satt. Hittil er det kun Storbritannia som vil benytte seg ut av denne muligheten.

Kravet til modulasjon gjelder kun for dem som mottar mer enn 5000 euro per år i direkte støtte. Det innebærer at flertallet av EUs gårdbrukere er unntatt "moduleringskravet".

Når det gjelder fordelingen av midlene, blir alltid det et første prosentpoenget av "modulasjonsmidlene" værende i det enkelte medlemslandet. De øvrige midlene blir fordelt mellom medlemslandene etter en kompleks formel som blant annet tar i betraktning:

- Landbruksarealet
- Landbrukets betydning for sysselsetning

[8] Fra pillar I (direkte støtte og markedsstøtte) til pillar II (rural utvikling og landbruksmiljømessige formål).

- BNP pr innb. (kjøpekraft)

Fordelingen er innerettet slik at alle medlemsland er sikret å få returnert minst 80 prosent av midlene som er generert i landet. I Tyskland 90 prosent, som følge av avskaffelsen av intervensjonsordningen på rug. Videre er det slik at det er stilt som betingelse for å få utløst midler til bygdeutviklingsformål (”moduleringsmidlene”) at de nasjonale regjeringene også må stille opp med nasjonale midler. Minst 40 prosent av den totale nasjonale støtte til bygdeutviklingsformål (pilar II) må komme fra nasjonale midler, mens maksimalt 60 prosent kan bli overført fra direkte støtte (pilar I).

4.2.9 Veiledningssystem overfor gårdbrukerne

I forbindelse med omleggingen av innretningen av virkemidlene, iverksettes det et veiledningssystem for å imøtekomme de nye kravene. Frem til 2006 er systemet frivillig, men fra 1.1.2007 er imidlertid medlemsstatene pålagt å ha et veiledningssystem å tilby sine gårdbrukere. Samtidig vil det være frivillig for gårdbrukerne om de skal delta. Den prioriterte gruppen for veiledningen er de som mottar mer enn 15000 € i direkte støtte per år. Systemet skal gjennomgås av Kommisjonen ved utgangen av 2010, og i den forbindelse vil det bli vurdert om systemet skal bli obligatorisk for alle gårdbrukere (Rådsforordning 1782/2003).

4.2.10 Innføring av den frikoplete enhetsstøtten i enkelte av de tidligere medlemsland (EU-15).

I tabellen under er det vist til ulike modeller for innføring av frikoplet enhetsstøtte (SFP) i enkelte land. Det er også vist til når medlemslandene innfører enhetsstøtten. Videre er det vist til hvilke regioninndelinger en opererer med i denne forbindelse. Med "SFP – grunnlag" siktes det til om en har valgt en historisk, en dynamisk hybrid eller en statisk hybrid modell for innføringen av den frikoplete enhetsstøtten. Vi skal kort gjenta hva de tre modellene innebærer:

- Historisk modell: En beregner ut fra hver enkelt gård. Gjennomsnittet av den direkte støtten gården mottok i en treårs periode ligger til grunn (2000-2002).
- Regional modell: En ser en hel regions støttegrunnlag og arealgrunnlag under ett, og velger å operere med en flat sats pr. hektar innenfor denne regionen i referanse-perioden (2000-2002).
- Statisk hybrid: En operere med en flatsats innenfor regionen men har i tillegg valgt å legge til grunn hva hver enkelt har hatt i støtte historisk.
- Dynamisk hybrid: Det historiske elementet fases ut i løpet av en overgangsperiode, og en ender opp med en "ren regional modell".

Tabell 4.4 Eksempler på ulike modeller for innføring av frikoplet enhetsstøtte (SFP).

Land	**Start**	**Regioner**	**SFP -grunnlag**	**Andel støtte som kan beholdes som produksjons-avhengig. Øvrige kommentarer**
Østerrike	2005	-	Historisk	- 100 % av støtten til ammekyr - 40 % av støtten til storfeslakt - 100 % av støtten til kalveslakt - 25 % av støtten til humle <u>Øvrig:</u> - Melkesektoren integrert i SFP fra 2007
Danmark	2005	Danmark er her én region	Dynamisk hybrid *	- 75 % av hanndyrpremie (storfe) - 50 % av støtten til saueholdet <u>Øvrig:</u> - Melkesektoren integrert i SFP fra 2005 * Det innføres et flatt felles arealtilskudd på ca. 310 €/ ha. og 67 €/ha. for gras og beiteareal ("permanent grasland". I tillegg vil produsenter med besetninger få utbetalt en støtte ut fra hva de har mottatt tidligere (basert på historisk SFP-grunnlag). Om lag 27 prosent av støtten til melk vil bli omgjort til en flat sats mens det øvrige vil bli betalt basert på historisk berettigelse. - Mellom 2009 og 2012, vil støtten til storfe bli gradvis innarbeidet i et regionalt fond. Det vil medføre at areal-støtten til beiteland vil komme på samme nivå som øvrig arealstøtte (10 €/ha.).

Finland	2006	3 regioner basert på referanse-areal *	Dynamisk hybrid *	- 75 % av hanndyrpremie (storfe) - 50 % av sauepremie (sau) - 60 % av støtten til potet til potetstivelse - 100 % av støtten til produksjonen av frø - 50 prosent av støtten til sauehold <u>Øvrig:</u> - 10 % av støtten vil bli satt av til å utbetale tilleggsstøtte (national envelope) til produksjonen av "ekstensiv produksjon av høykvalitets kjøtt fra storfe" *Det etableres tre ulike satser for utbetaling av SFP. Det vil utgjøre 85 % av den totale støtten. I tillegg vil melkeprodusenter og storfekjøttprodusentene får tilleggsstøtte i en overgangsperiode. Støtte til melkeproduksjonen vil bli integrert i SFP fra 2006 (mens storfestøtten vil bli integrert på et annet tidspunkt).
Sverige	2005	5 regioner, basert på tidligere referanse-områder dyrkbare områder	Statisk hybrid *	- 75 % av hanndyrpremie (storfe) (Kun frem til 2009). - Begrenset bruk av tilleggsbetalinger (0,45 %) på storfe) - Støtte til melkeproduksjonen innarbeidet i SFP fra 2007. <u>Øvrig:</u> * 50 % av ammeku premien, 50 % av ekstensivlesningsbidraget ("extensification premium") overfor storfe, 40 % av storfeslaktepremien og 67,5 % av støtten til melk vil bli fordelt på historisk basis. All annen støtte vil bli betalt ut fra regional basis. For beiteland vil en operere med en felles sats på 125€/ha (for hele landet/alla regioner). Øvrig arealstøtte vil variere i de ulike regionene, fra 125€/ha i nord til 255€/ha i sør.

4.3 De nye medlemsstatene og den frikoplete enhetsstøtten

Den 1. mai 2004 ble EU utvidet med ti land: Polen, Ungarn, Den Tsjekkiske Republikk, Slovakia, Slovenia, Estland, Latvia, Litauen, Kypros og Malta. Selv om den frikoplete enhetsstøtten i prinsippet er gjort gjeldende for disse landene, er det spesielle regler for iverksettelse av denne reformen. Dette gjelder både på nivå og måten støtten gis i disse landene.

Med unntak av Malta og Slovenia, har de nye medlemslandene valgt å følge en forenkelt arealstøtte (SAPS[9]) ut 2008. Denne måten (SAPS) å beregne støttegrunnlaget på, er svært lik

[9] Singel Area Payment Scheme (SAPS)

utformingen av den frikoplete enhetsstøtte. Den største forskjellen er at man her legger til grunn alt areal og alle vekster. Det innebærer at frukt- og grøntprodusentene, potet-produsentene mv., i de nye medlemsstatene, vil kunne motta arealstøtte. Det ligger som en betingelse at når de nye medlemsstatene velger å tilslutte seg den frikoplete enhetsstøtten, er de forpliktet til å velge den regionaliserte versjonen (og ikke den historiske). Samtidig står de nye medlemslandene fritt til å velge en delvis frikobling (jfr. omtale tidligere i kapitlet).

Et unntak fra disse generelle retningslinjene, er støtten til sukkerprodusentene. Dette kommer av at reformen av sukkerregimet først trer i kraft 1.7.2006. Det innføres derfor en egen sukkerstøtte, som er frikoplet, men som kun retter seg mot de eksisterende sukkerbetprodusenter.

Det er også slik at de nye medlemslandene har fått en vei å gå for å få innvilget støtte. Kravet om motytelser gjelder for 2005 for de nye medlemslandene, men med to unntak fra det som er beskrevet tidligere for EU-15. Overgangsperioden som er forhandlet frem med enkelte av landene vil bli respektert og medlemslandene som har gått inn på en frikoplet arealstøtte (SAPS) vil være bundet til formuleringen ”gode landbruksmessig forhold” i stedet for de bestemte bindingene som ligger i reformen som de tidligere medlemslandene er bundet av gjennom reformen ”kravet om motytelser”.

Videre vil ikke kravet til modulasjon (overgangen fra direkte støtte til bygdeutviklingsformål) eller betingelsene som ligger inne i ”finansiell disiplin” tre i kraft for de nye medlemsstatene før innfasningen av direkte støtte er fullført.

For de nye medlemslandene vil direkte støtte bli innfaset over en tiårsperiode. I løpet av denne perioden skal den direkte støtten i de nye medlemslandene komme opp på EU-nivå. Dette var et sentralt poeng for Kommisjonen under medlemskapsforhandlingene med dem. Bakgrunnen for det er blant annet at man mente at den store forskjellen mellom øst og vest og store utbetalinger ville bidra til å forstyrre økonomien i Sentral- og Øst-Europa og virke inflasjonsdrivende. En fryktet også at dette ville være betydelig belastning for EUs budsjett. Innfasingen innebærer at i det første året (2004) vil den direkte støtten utgjøre 25 prosent av hva som er gjeldene i de tidligere EU-landene. I tillegg er det åpnet for at en nasjonalt kan innvilge ytterligere 30 prosent, slik at den reelle satsen blir 55 prosent. I tabellen under går det frem hvordan innfasingen vil kunne gjøres.

Tabell 4.5 Ramme for maksimal støtte til de nye medlemslandene i prosent av gjeldene støttesatser i EU

År	Av EU sats	Maksimal nasjonal tilleggssats *	Samlet støttesats
2004	25	30	55
2005	30	30	60
2006	35	30	65
2007	40	30	70
2008	50	30	80
2009	60	30	90
2010	70	30	100
2011	80	20	100
2012	90	10	100
2013	100	0	100

* Den nasjonale satsen er frivillig og alle nye medlemsland har ikke fullt ut brukt den (eks. Den Tsjekkiske Republikk og Slovakia)

Midlene betalt over EUs bidrag kan enten bli finansiert nasjonalt eller med midler bevilget til bygdeutviklingstiltak fra EU. Imidlertid kan ingen land bruke mer en 20 prosent av disse midlene til direkte støtte. Om de velger å bruke bygdeutviklingsmidlene slik, må de dekke det opp igjen nasjonalt. Dette er en overgangsordning gjeldende for frem til og med 2006, og fra 2007 må midler som går til å toppe den direkte støtte finansieres fullt og helt nasjonalt.

5 Bygdeutvikling

Bygdeutvikling er et område som ligger i et skjæringspunkt mellom landbruks- og regionalpolitikken til EU. Dette er av flere årsaker blitt sett på som et satsningsområde i EU, og bygdeutvikling har således fått et stadig større fokus i Den felles landbrukspolitikk (CAP). Fra og med Agenda 2000 har bygdeutvikling blitt referert som CAPs andre pilar. Denne betegnelsen skulle innebære at bygdeutvikling var sidestilt med CAPs første pilar som utgjøres av markeds- og direktestøtte. Men som tidligere nevnt, i perioden 2000-2006 utgjorde bygdeutviklingsmidlene kun 10 prosent av det totale budsjettet for EUs felles landbrukspolitikk. De resterende 90 prosent av CAP-midlene gikk til markeds- og direktestøtte. Et konkret mål EU har satt seg, er å styrke bygdeutviklingspilaren. Dette skal skje ved å overføre midler fra pilar I til pilar II gjennom modulasjon. Bygdeutvikling skal med andre ord vokse seg større på bekostning av markeds- og direktestøtten.

5.1 EUs regionalpolitikk

Før en går nærmere inn på bygdeutviklingspilaren i EUs felleslandbrukspolitikk, er det en fordel å ha en viss kunnskap om EUs regionalpolitikk. For bygdeutvikling skjer i et nært samspill mellom EUs regionalpolitikk og CAP.

EUs regionalpolitikk tar sikte på å stimulere svakerestilte områder av Unionen. Denne regionalpolitikken er hovedsakelig myntet på å løse strukturelle problemer i de såkalte ”mindre utviklede regionene”. EU har derfor opprettet fire strukturfond, fire fellesskapsinitiativer og et samhørighetsfond som skal bidra til å minske forskjellene innad i Unionen. Ett av fondene og ett av fellesskapsinitiativene er først og fremst myntet på landbruk og bygdeutvikling. Regionalpolitikken utgjør omtrent en tredjedel av EUs totalbudsjett.

5.1.1 Målområdene

Agenda 2000-reformen komprimerte antall fond og målsettinger for regionalpolitikken i EU. Fra å ha seks målområder i årene 1994-1999, ble EUs strukturpolitiske innsats konsentrert om tre målområder i perioden 2000-2006[10]. Målområdene fikk benevningene mål 1, mål 2 og mål 3.

Mål 1 skal fremme utvikling og strukturell tilpasning i ”mindre utviklede regioner”. Mindre utviklede regioner defineres som områder der gjennomsnittlig inntekt per innbygger er mindre enn 75 prosent av gjennomsnittet i EU. I tillegg til de mindre utviklede områdene kommer også særs perifere regioner innunder dette målet. Her finner vi de franske oversjøiske

[10] http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/s24000.htm

departementene, Azorene, Kanariøyene og Madeira. Regioner med spredt bosetting i Østerrike, Sverige og Finland (medlemsland fra 1995), kan også få mål 1-støtte.

Mål 2 er definert som regioner med strukturelle problemer. Dette vil ofte være områder som av en eller annen grunn har høyere arbeidsledighet enn Unionen forøvrig. Støtten kan gis til landdistrikter, byområder og kystområder (områder avhengige av fiskesektoren).

Mål 3 er opprettet for å modernisere sysselsettingsvirkemidler (utdanning og opplæring) i områder som ikke kan få mål 1-støtte.

Målområdene er viktige for å bestemme hvilke regioner som kan motta støtte, og hvor mye de eventuelt kan motta.

5.1.2 EUs regionalpolitikk perioden 2007-2013

Den 18. februar 2004 la EU kommisjonen frem "Third repport on economic and social cohesion" (samhørighetsrapporten), og her lanserte Kommisjonen et forslag til ny regionalpolitikk.

Kommisjonen foreslår en budsjettramme på 336 milliarder euro (2 882 milliarder norske kroner) for perioden 2007-2013. Fordelingen av regionalmidlene skal fortsatt være knyttet opp mot tre målområder, men disse skifter imidlertid benevning.

Mål 1 skal nå hete *konvergens*. Dette er fortsatt regioner med mindre enn 75 prosent BNP målt i kjøpekraft av EUs gjennomsnitt. Videre vil regioner som blir påvirket av "den statistiske effekt" av utvidelsen få støtte. Det vil si regioner som er innenfor denne 75 prosent BNP-grensen i dag (EU-15), men som kommer over denne magiske grensen på 75 prosent når EU-15 har blitt til EU-25. Dette innebærer at det blir en *konsentrasjon* av midlene til konvergens.

Det andre målområdet er nå foreslått å hete "*regional konkurransekraft og sysselsetting*". Dette er en sammenslåing av tidligere mål 2 og mål 3. Regional konkurransekraft og sysselsetting er rettet mot de områdene i Unionen som ikke er berettiget til støtte under målområde konvergens. Innsatsen under dette målområdet er todelt. Det første elementet tar for seg regional konkurransekraft. Regionenes konkurranseevne og tilgang til investeringer skal styrkes gjennom regionale programmer som har til hensikt å "fremme regionenes og de regionale myndighetenes rolle som utviklingsaktører med tanke på nødvendige omstillinger

innen næringslivet, samt by- og bygdeutvikling"[11]. Det andre elementet tar for seg sysselsetting. Nasjonale programmer skal bidra til å øke sysselsettingen[12].

Det tredje målområde er foreslått å hete "*territorielt samarbeid*". Dette er mer eller mindre det gamle fellesskapsinitiativet Interreg som Kommisjonen har tenkt til å gjøre til et eget målområde. Territorielt samarbeid vil ta utgangspunktet i erfaringene fra Interreg, og arbeide videre med å skape integrasjon over landegrensene.

I Kommisjonens forslag legges det også opp til et *grenseregionalt samarbeid* med Russland, Hviterussland, Ukraina, Moldova, Nord-Afrika m.v. gjennom de såkalte nabolandsprogrammene ("New Neighbourhood Instrument")[13].

5.2 Et felles regelverk for bygdeutvikling

Et fremskritt ved Agenda 2000-reformen var at alt regelverk for miljøstandarder i landbruket og bygdeutvikling ble samlet i et felles regelverk (Regulering 1257/99).

I motsetning til pilar I er mye av ansvaret for pilar II delegert til medlemsstatene og regionene. EU-kommisjonen må godkjenne bygdeutviklingsprogrammene, men selve utformingen og implementeringen av programmene blir utført av medlemsstatene eller regionene. Medlemsstatene må også stille med penger til de ulike prosjektene. Fordelingsnøkkelen mellom hva EU og medlemsstaten skal betale avhenger av hva pengene skal brukes til og regionenes utviklingsnivå. De regionene med lavest utviklingsnivå får en større andel fra fellesskapskassen enn de andre. Som en tommelfingerregel kan man si at i de fattigste regionene (mål 1-områdene) betaler EU 75 prosent av kostnadene, mens i de øvrige regionene betaler EU og medlemsstaten halvparten hver. Men i enkelte tilfeller kan EU dekke en større andel av utgiftene. Dette gjelder blant annet tiltak på miljøsiden i landbruket. Her dekker EU opptil 85 prosent av utgiftene i mål 1-regioner og 60 prosent i de øvrige regionene.

[11] Eira 2004: http://odin.dep.no/krd/norsk/distrikts/presse/artikler/016061-090153/dok-bn.html
[12] Eira 15.04.2004, "EUs fremtidige regionalpolitikk konsekvenser for Norge", Foredrag på konferansen om Østlandssamarbeidet og Oslo-området, http://odin.dep.no/krd/norsk/distrikts/presse/taler/016061-090148/dok-bn.html
[13] Eira 29.04.2004, "EUs fremtidige regionalpolitikk angår også Norge", artikkel sendt til Aftenposten, http://odin.dep.no/krd/norsk/distrikts/presse/artikler/016061-090152/dok-bn.html

5.3 Bygdeutviklingsprogrammene

Programmene som faller inn under bygdeutviklingspilaren er også regulert av Regulering 1257/99, og de er hovedsakelig inndelt i syv kategorier.

- *Modernisering av landbruket* i form av blant annet investeringer i landbrukseiendommer, kurs for bønder og hjelpe bønder å nå ulike dyrevelferds- og miljøkrav.
- Satsning på *landbrukets menneskelige ressurser* ved for eksempel å gi støtte til gårdsovertakelse for unge bønder og førtidspensjonering for eldre bønder.
- Støtte til *mindre gunstige landbruksområder* (Less-Favoured Areas) som har naturlige, miljømessige eller klimatiske begrensninger for å drive landbruksproduksjon.
- *Miljøtiltak for landbruket* som blant annet støtter programmer som reduserer bruken av kjemikalier, som bedrer omgivelsene for dyr i skog og mark og som bedrer dyrevelferden.
- Støtte til *bearbeiding og markedsføring av landbruksprodukter* som for eksempel; produksjoner som er ment å møte nye krav og trender fra konsumentene, sørge for at det innføres kvalitetskontroller og innføring av ny teknologi.
- Støtte til *skogbruk* i form av for eksempel tilskudd til skogplanting eller forbedring av den eksisterende skogens økologiske, økonomiske eller sosiale verdi.
- Støtte til *bygdeutviklingsprosjekter som ikke inkluderer landbrukseiendommer*. Det kan for eksempel være støtte til bygdeturisme, håndverksindustri, renovering og utvikling av bygdesamfunn eller programmer som tar sikte på å ivareta bygdas tradisjoner.

Miljøtiltaksprogrammet er obligatorisk for alle medlemsstatene. For øvrig kan medlemsstatene velge de programmene som er mest relevante for deres egne regioner og deres eget landbruk.

EU har også opprettet et Leader+ program. Dette programmet ligger litt på utsiden av de andre programmene nevnt ovenfor. Dette skyldes blant annet sammenkoblingen med og oppbygningen av EUs regionalpolitikk. Leader+ er ett av EUs fire fellesskapsinitiativer. Dette programmet skal utfylle de eksisterende bygdeutviklingsprogrammene, og oppmuntre bygdefolk til å planlegge og ta i bruk nye utviklingsstrategier. Under Leader+ er det lagt opp til en satsning på pilotprosjekter, og det er videre ønskelig med samarbeid og utveksling av erfaringer over landegrensene.

I tillegg til disse programmene har EU et spesialsydd program for de nye medlemslandene[14].

[14] For perioden 2004-2006 har de nye medlemslandene fått enkelte tilpasninger i landbrukspolitikken, og dette er hovedsakelig bygd på et midlertidig bygdeutviklingsinstrument (Temporary Rural Development Instrument) (http://europa.eu.int/agriculture/rur/access/index_en.htm).

5.4 Finansiering av bygdeutviklingsprogrammene

Finansieringskilden til EUs felleslandbrukspolitikk er Det europeiske utviklings- og garantifond for landbruket. Garantiseksjonen er den klart største, og den utbetaler markeds- og direktestøtten som faller innunder pilar I. Men garantiseksjonen står også bak brorparten av midlene som brukes på bygdeutviklingsformål. I de minst utviklede regionene (mål 1-områdene) er det lagt opp til at finansieringen stort sett skal komme fra strukturfondene som er underlagt EUs regionalpolitikk. Utviklingsseksjonen i EAUGFL frigjør således midler til bygdeutviklingsprogrammer i mål 1-områdene. Unntaket er miljøtiltakene for landbruket, førtidspensjon og skogplanting som finansieres utelukkende fra garantiseksjonen, og det gjelder da også for mål 1-områdene. Midlene til Leader+ kommer fra utviklingsseksjonen. I figuren under er finansieringsstrukturen for bygdeutviklingsprogrammene skjematisk fremstilt.

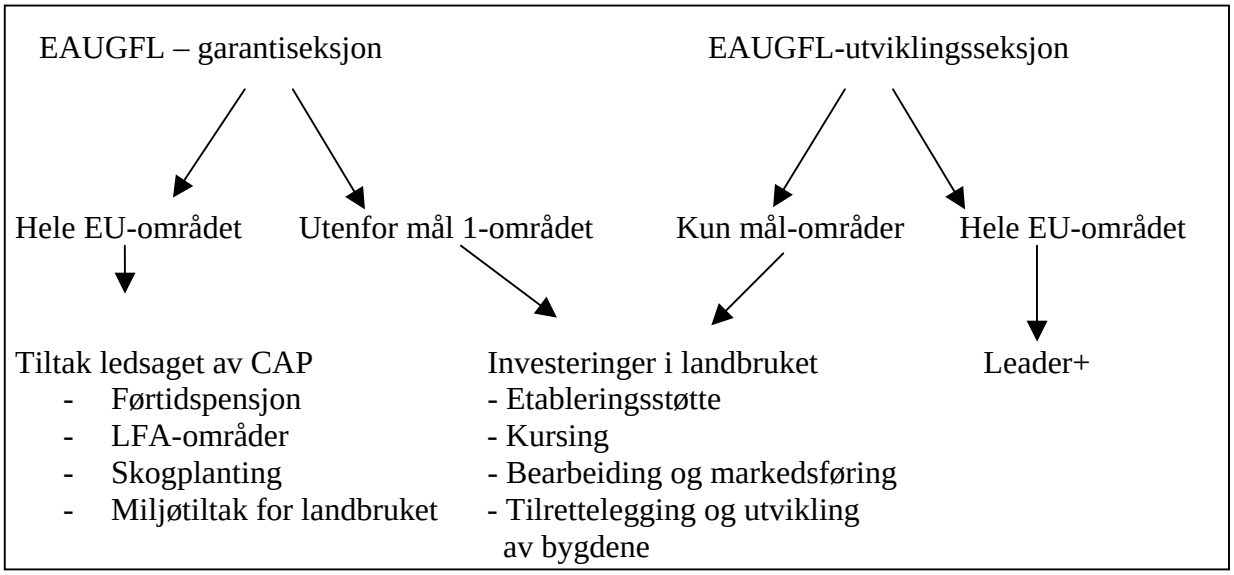

Budsjettet for regionalutvikling (innen EUAGFL garantiseksjonen) har økt etter at EU fikk 10 nye medlemsland mai 2004. Store utfordringer i de østeuropeiske landene gjør at bygdeutviklingsmidlene, som opprinnelig hadde utgjort omkring 10 prosent av utgiftene i CAP for perioden 2000-2006, vil øke til omkring 13,5 prosent av totalkostnadene i EUs felles landbrukspolitikk i 2006. Midler fra bygdeutviklingsbudsjettet kan ikke brukes på direkte- og markedsstøtte og motsatt. Unntaket er modulering. Hovedhensikten med modulering er å få overført penger fra pilar I til pilar II. Moduleringen skal skje trinnvis inntil bygdeutviklings-pilaren utgjør omtrent 20 prosent av CAP[15].

[15] For mer informasjon om modulering, se kapittel 3.1.

5.5 Nytt regelverk for bygdeutvikling 2007-2013

Den 20. september 2005 ble EUs landbruksministere enige om et nytt regelverk for bygdeutvikling for perioden 2007-2013 (Council Regulation 1698/2005). Regelverket var således klart før finansieringsrammen lå på plass. Først i desember 2005 klarte statslederne i EU å enes om Unionens langtidsbudsjett for perioden 2007-2013.

Den nye Rådsforordningen (Regulering 1698/2005) om bygdeutvikling innholder en rekke av eksisterende ordninger slik de fremkommer i Regulering 1257/1999. Men en del nye ordninger og en del endringer er å finne i den nye forordningen. Et mål med den nye forordningen var å forenkle eksisterende regelverk. Som et resultat av dette ble det besluttet at finansieringen av bygdeutviklingsformål skulle samles i et fond. Det europeiske landbruksfondet for bygdeutvikling ble navnet på det nye fondet.

Det nye fondet skulle finansiere prosjekter innenfor fire prioriteringsakser. De fire prioriteringsaksene fikk følgende benevninger; ”Bedre konkurranseevnen innen land- og skogbruk”, ”Miljø og arealforvaltning”, ”Diversifisering og livskvalitet på bygdene” og ”Leader”.

5.5.1 Akse 1: Bedre konkurranseevnen i land- og skogbruk

Her finnes ordninger som støtte til informasjon og utdannelse, etableringsstøtte for unge bønder, førtidspensjonering og rådgivning og modernisering av bedrifter.

Innslag av selvbergingsjordbruk var vanlig i mange av de nye medlemslandene fra Øst. Under denne aksen vil det bli gitt støtteordninger for å gjøre landbruket i de østeuropeiske medlemslandene mer konkurransedyktig.

Medlemslandene er forpliktet til å bruke minimum 10 prosent av bygdeutviklingsmidlene på denne aksen. Fellesskapet kan her bidra med maksimalt 50 prosent av prosjektkostnadene. I konvergensregioner (dagens mål 1-område) kan riktignok EU-fellesskapet dekke opptil 75 prosent av utgiftene.

5.5.2 Akse 2: Miljø og arealforvaltning

Denne aksen omfatter mange ordninger knyttet opp mot miljøtiltak for landbruket. Dette gjelder blant annet spesielle ordninger som skal bidra til implementeringen av EUs habitatdirektiv, fugledirektivet (Natura 2000) og rammedirektivet for vann. De som er kvalifiserte til støtte under akse 2, må også overholde reglene for motytelser (cross

compliance) og kravene for god jordbrukspraksis. Her legges det opp til at regelverket for pilar I (markeds- og direkte støtte) og pilar II (bygdeutvikling) blir mest mulig samkjørt[16].

Akse 2 inkluderer også støtten til de mindre gunstige jordbruksområdene. Videre faller støtte til dyrevelferd innunder denne aksen. En del ordninger for skogbruket, som blant annet støtte til planting på tidligere jordbruksarealer, vil også bli å finne under akse 2.

Medlemslandene må bruke minst 25 prosent av bygdeutviklingsmidlene på tiltak under denne aksen. EU kan finansiere opptil 55 prosent av de totale utgiftene for akse 2 prosjekter (konvergensregioner 80 prosent).

5.5.3 Akse 3: Diversifisering og livskvalitet i bygdene

Her kan det gis støtte til aktiviteter også utenfor landbruket. I akse 3 er det rom til å støtte turistaktiviteter, bevaring og utvikling av landsbyer og småbedrifter. Dessuten kan grunnleggende service- og infrastrukturtiltak få støtte under denne aksen.
Medlemsstaten må minimum bruke 10 prosent av bygdeutviklingsmidlene på akse 3. Fellesskapskassen kan medfinansiere opptil 55 prosent av totalkostnadene for tiltak under denne aksen (for konvergensregioner 75 prosent).

5.5.4 Akse 4: Leader

Leader er blitt definert som en egen akse i den nye forordningen for bygdeutvikling. Dette er mer eller mindre en videreforlenging av nåværende fellesskapsinitiativ Leader+, og Leader vil således også ha som hovedoppgave å støtte lokale tiltak i Unionens landdistrikter.

Medlemsstatene må bruke minst 5 prosent av bygdeutviklingsmidlene på Leader.

5.5.5 Budsjettrammer for bygdeutvikling i perioden 2007-2013

I EU-kommisjonens forslag til langtidsbudsjett for perioden 2007-2013 var det satt av 88,7 milliarder euro til bygdeutvikling[17] (Proposal for a Council Regulation for support rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) (COM (2004/490 final)). I tillegg til dette vil det bli overført midler til bygdeutviklingsformål via modulering. Kommisjonens beregninger viser at overføringene fra markeds- og direktestøtte til bygdeutvikling vil utgjøre 1,2 milliarder euro hvert år i programperioden.

EUs statsledere klarte som sagt å bli enige om et nytt langtidsbudsjett ved utgangen av 2005. I dette budsjettkompromisset ble det satt av omtrent 70 milliarder euro for perioden 2007-

[16] Dette er beskrevet i Knut Øistads, Landbruks- og matdepartementets landbrukssråd i Brüssel, nyhetsbrev fra 29. april 2005, http://odin.dep.no/odinarkiv/norsk/ld/2005/pressem/049051-210768/dok-bu.html
[17] Dette budsjettet er utarbeidet å gjelde for EU-27, ettersom det er ventet at Bulgaria og Romania blir medlemmer fra 2007.

2013[18]. Noe som må sies å være et kraftig kutt i forhold til Kommisjonens opprinnelige forslag.

[18] For mer informasjon om det nye langtidsbudsjettets implikasjoner for bygdeutvikling, se kapittel 10.3.

6 EU-landbruket i 2005

Å forholde seg til "EU-landbruket" som ett emne er en stor utfordring, for det er mer en beretning om mangfold i sammensetning av produkter, struktur, utviklingstrekk og utviklingsmuligheter. I dette kapitlet blir dette mangfoldet forsøkt belyst av aktuelle og oppdaterte statistiske opplysninger om "EU landbruket".

6.1 Strukturen og strukturutviklingen i EU-landbruket

Variasjon er et sentralt ord når en skal forsøke å sammenfatte landbruket i EU-landene. Med utvidelsen i 2004 ble "variasjon" en enda mer treffende beskrivelse, slik det er vist under.

Tabell 6.1 Nøkkeltall om antall sysselsatte i landbruk, jakt og fiske, og antall enheter i EUs landbruk på primærleddet fordelt på land (2003).

	Antall personer i 1 000	Andel av arbeidsstyrken	Antall hektar i 1 000	Antall enheter i 1 000	Antall hektar pr. enhet i snitt
Belgia	70	1,7	1 392	56	24,5
Den Tsjekkiske Rep.	212	4,5	3 674	54	66,9
Danmark	89	3,3	2 641	49	54,7
Tyskland	871	2,4	17 008	412	41,2
Estland	37	6,3	796	37	21,6
Hellas	654	16,3	3 897	-	-
Spania	934	5,6	25 270	-	-
Frankrike	1 042	4,3	29 430	614	45,3
Irland	113	6,4	4 370	135	32,3
Italia	1 040	4,7	15 097	-	-
Kypros	17	5,2	136	45	3,5
Latvia	146	14,6	1 582	141	10,2
Litauen	276	18,7	2 531	279	9,1
Luxembourg	5	2,4	128	3	52,3
Ungarn	211	5,4	5 865	773	5,6
Malta	4	2,5	11	11	1
Nederland	218	2,7	1 924	86	23,5
Østerrike	204	5,5	3 374	-	-
Polen	2 485	18,2	16 136	2 178	7
Portugal	657	12,8	3 745	-	-
Slovenia	75	8,4	509	77	6,3
Slovakia	130	6	2 236	72	29,8
Finland	126	5,3	2 246	75	29,9
Sverige	111	2,5	3 129	88	46,1
Storbritannia	356	1,2	16 352	281	57,4
EU-25	10 082	5,2	163 479		

– Opplysninger ikke tilgjenglige. Når det gjelder opplysningene for de 10 nye medlemstatene (Den Tsjekkiske Rep., Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Ungarn, Malta, Polen, Slovenia, Slovakia), bør det tas høyde for at de ikke i alle tilfeller fullt ut direkte sammenlignbare med de øvrige lands opplysninger.

I tabellen over går det frem at det i 2003 var vel 10 millioner personer sysselsatt i landbruk, jakt og fiske i EUs 25 medlemsland. Det utgjorde vel 5 prosent av arbeidsstyrken. Den største

andelen finner vi i Litauen og Polen. I Polen finnes det også desidert flest driftsenheter. Vel 2,1 millioner driftsenheter. De hadde i gjennomsnitt 7 hektar til rådighet[19]. Det er vel $^{1}/_{10}$ av hva gjennomsnittsenheten i Den Tsjekkiske Republikk hadde til rådighet.

Tabell 6.2 Antall jordbruksbedrifter 1990-2003 fordelt på land.

	1990	1993	1995	1997	2000	2003
Belgia	85 040	76 330	70 980	67 180	61 710	54 940
Den Tsjekkiske Rep.	:	:	:	:	:	45 770
Danmark	81 270	73 780	68 770	63 150	57 830	48 610
Tyskland	653 550	606 070	566 910	534 410	471 960	412 300
Estland	:	:	:	:	:	36 860
Hellas	850 140	819 150	802 410	821 390	817 060	824 460
Spania	1 593 640	1 383 910	1 277 600	1 208 260	1 287 420	1 140 730
Frankrike	923 590	801 340	734 800	679 840	663 810	614 000
Irland	170 580	159 370	153 420	147 830	141 530	135 250
Italia	2 664 550	2 488 390	2 482 100	2 315 230	2 153 720	1 963 820
Kypros	:	:	:	:	:	45 200
Latvia	:	:	:	:	140 840	126 610
Litauen	:	:	:	:	:	272 110
Luxembourg	3 950	3 400	3 180	2 980	2 810	2 450
Ungarn	:	:	:	:	966 920	773 380
Malta	:	:	:	:	:	10 990
Nederland	124 800	119 720	113 200	107 920	101 550	85 500
Østerrike	:	:	221 750	210 110	199 470	173 770
Polen	:	:	:	:	:	2 172 210
Portugal	598 740	489 030	450 640	416 690	415 970	359 280
Slovenia	:	:	:	:	86 470	77 150
Slovakia	:	:	:	:	71 040	71 740
Finland	:	:	100 950	91 440	81 190	74 950
Sverige	:	:	88 830	89 580	81 410	67 890
Storbritannia	243 060	243 470	234 500	233 150	233 250	280 630

Kilde: Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int). : Opplysninger ikke tilgjenglige.

[19] Areal per driftsenhet (UAA – "Utilised agricultural area per holding").

I tabellen under er det gått et skritt videre, ved å se nærmere på fordelingen mellom mindre og større driftsenheter, sett i forhold til arealsammensetning.

Tabell 6.3 Strukturutvikling 1995-2003. Fordelingen av areal på driftsenheter i ulike størrelseskategorier. Prosent.

	1995						2003					
	1-5	**5-10**	**10-20**	**20-50**	**>50**	**Totalt**	**1-5**	**5-10**	**10-20**	**20-50**	**>50**	**Totalt**
Belgia	31,1	14,4	17,9	25,8	8,4	100	28,0	13,2	16,1	27,8	14,9	100
Den Tsjekkiske Rep.	-	-	-	-	-	-	60,5	11,0	9,6	8,0	10,7	100
Danmark	2,7	16,5	21,7	33,8	24,9	100	3,7	16,5	18,2	26,3	35,3	100
Tyskland	31,2	14,8	17,6	23,3	12,6	100	23,6	14,6	18,7	22,8	20,3	100
Estland	-	-	-	-	-	-	50,8	19,7	14,5	9,1	5,8	100
Hellas	74,8	14,9	6,7	2,7	0,4	100	76,7[i]	13,4[i]	6,5[i]	2,9[i]	0,5[i]	100[i]
Spania	54,3	16,6	11,5	9,0	7,6	100	57,5[i]	14,9[i]	11,0[i]	8,9[i]	7,8[i]	100[I]
Frankrike	26,7	9,5	12,1	24,1	27,0	100	27,6	9,3	10,4	19,8	32,9	100
Irland	9,3	13,4	26,5	37,3	13,2	100	7,7	11,9	24,2	38,2	18,0	100
Italia	77,9	10,4	5,6	4,2	1,6	100	78,3[i]	10,1[i]	6,0[i]	3,8[i]	1,7[i]	100[i]
Kypros	-	-	-	-	-	-	87,5	6,3	3,4	1,9	0,9	100
Latvia	-	-	-	-	-	-	55,5	21,8	13,8	6,5	2,4	100
Litauen	-	-	-	-	-	-	61,6	21,2	10,8	4,7	1,8	100
Luxembourg	24,5	8,8	7,9	20,8	37,4	100	19,6	8,9	7,8	17,8	45,8	100
Ungarn	-	-	-	-	-	-	89,6	4,3	2,8	1,8	1,4	100
Malta	-	-	-	-	-	-	97,8	2,0	0,2	0,0	0,0	100
Nederland	31,3	16,0	18,3	26,3	6,3	100	29,6	14,2	15,9	28,1	12,2	100
Østerrike	38,1	18,8	22,1	16,1	3,6	100	36,4[i]	19,1[i]	22,4[i]	17,6[i]	4,5[i]	100[i]
Polen	-	-	-	-	-	-	64,3	18,0	11,8	4,3	0,9	100
Portugal	76,4	11,5	6,3	3,3	2,2	100	78,8[i]	10,1[i]	5,5[i]	3,1[i]	2,4[i]	100[i]
Slovenia	-	-	-	-	-	-	57,5	26,7	12,6	2,9	0,3	100
Slovakia	-	-	-	-	-	-	91,9	2,1	1,4	1,3	3,3	100
Finland	10,0	17,8	30,1	34,9	6,8	100	9,9	12,9	23,5	37,2	16,5	100
Sverige	11,9	17,5	21,4	27,8	21,0	100	10,4	15,1	20,1	26,0	28,4	100
Storbritannia	13,0	12,6	15,4	24,1	34,2	100	36,9	9,6	10,6	16,0	26,9	100

Når det gjelder opplysningene for de 10 nye medlemstatene (Den Tsjekkiske Rep., Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Ungarn, Malta, Polen, Slovenia, Slovakia), bør det tas høyde for at de ikke i alle tilfeller helt fullt ut direkte sammenlignbare med de øvrige lands opplysninger. – Opplysninger ikke tilgjenglige. [i] Tall for 2000.

Av tabellen går det frem at utviklingen i perioden 1995-2003 har medført en høyere andel av driftsenhetene i de større størrelseskategoriene. Et unntak er Storbritannia. Dette henger sammen med endrete måter å registrere data på i Storbritannia fra 2001[20].

Den største andelen av driftsenhetene i kategorien over 50 hektar finner vi i Luxembourg, Danmark og Frankrike. Videre fremgår spennet mellom landene klart. Mens snaut 4 prosent av driftsenhetene i Danmark har 1-5 hektar, er hele 92 prosent av driftsenhetene i Slovakia i denne kategorien.

[20] Eurostat opplyser at data fra 2003-undersøkelsen ikke er dirkete sammenlignbar med tidligere års opplysninger, da en i England og Wales fra og med 2001 har inkludert de mindre gårdene, før 2001 ble det kun gjort hvert femte år (Estat-central-support, 1.12.2005).

6.2 Fordelingen av jordbruksproduksjonen i EU

Det kan være interessant å se hvordan produksjonen fordeler seg mellom de ulike medlemslandene. I tabellen under er det satt opp en oversikt over enkelte produkter, samt to samleposter.

*Tabell 6.4 Medlemsstatenes andel av EUs samlete produksjon av enkelte produkter i 2003, og deres andel av befolkningen i EU i 2003 **

	Hvete	Olivenolje	Vin og druemost	Melk	Storfe	Gris	Sau og geiter	Egg	Fjørfe	"CAP Products" **	"Non CAP Products" ***	*Andel av bef. i EU*
Belgia	1,5	-	-	1,7	3,5	4,9	0,1	1,9	2,5	2,2	0,7	*2,3*
Tsjekkiske Rep.	1,5	-	0,2	1,5	0,5	1,6	0,0	1,3	1,6	1,0	0,7	*2,2*
Danmark	3,8	-	-	3,6	1,3	7,8	0,1	1,3	1,4	2,5	3,1	*1,2*
Tyskland	18,6	-	7,7	19,8	10,9	18,7	3,3	13,0	7,7	12,7	14,7	*18,1*
Estland	0,1	-	-	0,2	0,1	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	*0,3*
Hellas	3,3	23,7	0,3	2,3	0,9	0,8	13,9	2,3	1,1	4,1	1,6	*2,4*
Spania	7,6	38,3	9,3	5,5	8,9	16,0	25,9	16,6	13,0	14,2	8,7	*9,2*
Frankrike	28,3	-	45,0	18,1	27,7	10,3	12,7	13,7	23,3	20,0	21,8	*13,2*
Irland	0,6	-	-	3,4	6,6	1,1	4,4	0,4	1,1	2,0	2,0	*0,9*
Italia	9,4	36,7	28,7	10,3	12,7	9,2	6,0	13,7	13,9	14,6	12,0	*12,6*
Kypros	0,0	0,2	0,0	0,2	0,1	0,2	0,9	0,2	0,4	0,2	0,2	*0,2*
Latvia	0,3	-	-	0,2	0,1	0,2	0,0	0,4	0,1	0,2	0,2	*0,5*
Litauen	0,7	-	-	0,5	0,2	0,5	0,0	0,6	0,3	0,4	0,4	*0,8*
Luxembourg	0,1	-	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	*0,1*
Ungarn	2,0	-	-	1,4	0,3	2,7	0,6	2,7	4,5	1,9	1,5	*2,2*
Malta	-	-	-	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	*0,1*
Nederland	1,0	-	-	8,3	4,3	6,4	2,9	5,2	3,0	4,5	14,3	*3,6*
Østerrike	1,1	-	3,4	2,0	2,6	2,2	0,4	2,0	1,0	1,8	1,5	*1,8*
Polen	4,5	-	-	4,1	1,3	7,9	0,1	7,7	5,7	4,0	3,1	*8,4*
Portugal	0,5	1,0	3,7	1,7	1,4	1,6	2,6	1,6	1,8	2,1	1,5	*2,3*
Slovenia	0,1	-	0,5	0,4	0,5	0,4	0,1	0,3	0,6	0,3	0,3	*0,4*
Slovakia	0,4	-	-	0,6	0,3	0,9	0,2	1,0	0,7	0,5	0,3	*1,2*
Finland	0,6	-	-	2,6	1,4	1,1	0,0	0,7	1,0	1,2	1,7	*1,1*
Sverige	1,9	-	-	2,6	1,7	1,4	0,3	1,6	0,8	1,4	1,9	*2,0*
Storbritannia	12,1	-	-	8,9	12,6	3,8	25,2	11,4	14,6	7,9	5,9	*13,1*

Når det gjelder opplysningene for de 10 nye medlemstatene (Den Tsjekkiske Rep., Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Ungarn, Malta, Polen, Slovenia, Slovakia), bør det tas høyde for at de ikke i alle tilfeller helt fullt ut direkte sammenlignbare med de øvrige lands opplysninger. * Tallene er eksl. settepoteter, frø til korn, ris og protein planter. Befolkningstallene er hentet fra Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int). Det var 455 049 600 innbyggere i landene som nå inngår i EU-25 pr. 1.1.2003. ** "CAP Products, SUB total": Hvete, rug, havre, bygg, mais, ris, sukkerbete, tobakk, olivenolje, oljefrø, frø, fersk frukt, ferske grønnsaker, vin og druemost, tekstilfiber, humle, melk, storfe, svin, sau og geit ,egg, fjørfe. *** "Non-CAP Products": Potet, landbruksservice, annet.

Hensikten med å sette opp en slik oversikten er todelt. Den første er for å få et raskt overblikk over i hvilke land EUs landbruksvarer blir produsert. For eksempel går det frem at 28 prosent av hveten i 2003 ble produsert i Frankrike, og at Italia sto bak 37 prosent olivenoljen som ble fremstilt i 2003. For det andre kan en ut fra tabellen få et inntrykk av hvor stor landbruks-produksjonen i de ulike medlemslandene er sammenlignet med landenes relative størrelse målt ut fra befolkningsmengde. Det går frem at det er et rimelig samsvar mellom produksjonen av landbruksvarer og landenes relative størrelse. Samtidig ser vi at Tyskland og Storbritannia har en mindre produksjon av landbruksvarer enn deres størrelse skulle tilsi. På den andre siden produserer Frankrike en stor andel av EUs samlete landbruksprodukter sett ut fra landets relative størrelse.

6.3 Prisutviklingen på landbruksvarer og innsatsfaktorer

I tabellene under gjengis en oversikt over utvikling i pris på samlet produksjon og på innsatsfaktorer. Indeksene er satt med utgangspunkt år 2000. Oversiktene viser at det er tildels betydelige forskjeller mellom landene. Samtidig går det frem at prisutviklingen på hva gårdbrukerne får for produktene jevnt over har hatt en svakere utvikling enn prisutviklingen på innsatsfaktorene i perioden, når en opererer på EU-15 og EU-25 nivå.

Tabell 6.5 Produsent pris indeks (2000=100)*

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU 25	:	:	:	:	:	100.0	102.3	96.7	97.8	95.3
EU 15	114.5	113.0	109.7	104.5	98.8	100.0	102.4	97.2	98.5	95.5
Belgia	108.9	110.5	110.3	102.6	93.0	100.0	102.0	91.0	92.6	92.7
Den Tsjekkiske Rep.	124.3	123.5	117.7	109.8	95.2	100.0	106.1	94.4	91.0	94.7
Danmark	113.6	115.6	113.4	98.4	92.2	100.0	105.1	92.5	86.7	88.1
Tyskland	110.5	108.6	108.1	102.2	95.4	100.0	105.3	97.2	97.1	94.0
Estland	:	:	:	:	:	100.0	0.0	0.0	0.0	117.5
Hellas	110.9	110.4	106.8	101.0	99.0	100.0	102.3	105.4	111.0	105.5
Spania	116.5	115.1	109.4	104.6	99.0	100.0	100.2	94.2	96.3	94.4
Frankrike	108.5	106.0	104.9	104.1	100.2	100.0	101.7	96.3	97.7	93.8
Irland	125.6	117.4	108.9	105.7	98.9	100.0	100.3	91.8	87.9	87.9
Italia	113.7	114.2	112.7	106.8	100.2	100.0	102.6	101.4	103.8	99.3
Kypros	:	:	:	:	:	100.0	0.0	0.0	0.0	108.9
Latvia	:	145.9	128.5	115.3	95.8	100.0	100.2	95.6	90.3	106.3
Litauen	155.2	149.2	129.5	115.2	106.3	100.0	113.2	112.3	101.2	101.1
Luxembourg	115.7	107.9	108.8	107.1	102.9	100.0	99.4	95.2	93.8	93.9
Ungarn	107.0	115.9	106.8	96.2	89.7	100.0	97.2	90.7	92.0	81.4
Malta	:	:	:	:	:	100.0	106.8	104.9	99.0	89.7
Nederland	104.2	105.8	110.4	102.8	95.0	100.0	100.9	94.9	94.0	88.1
Østerrike	109.5	109.6	110.9	102.3	95.5	100.0	104.3	97.7	96.8	94.5
Polen	:	127.3	121.7	107.1	94.6	100.0	99.0	88.2	88.7	99.6
Portugal	108.4	107.5	106.1	105.1	98.1	100.0	102.0	94.1	94.1	85.1
Slovenia	114.5	117.1	117.3	109.2	102.5	100.0	100.4	94.2	92.1	87.8
Slovakia	126.8	126.3	125.8	117.6	104.6	100.0	0.0	0.0	0.0	80.3
Finland	112.1	115.7	108.4	105.6	99.5	100.0	102.5	99.1	93.3	95.5
Sverige	117.5	111.3	107.3	104.6	102.6	100.0	102.4	97.5	93.9	91.7
Storbritannia	150.6	142.7	121.5	109.3	104.3	100.0	107.0	100.7	105.7	107.6

Kilde: Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int) * ”Agricultural output price: indices base 2000=100”

*Tabell 6.6 Prisindeks – innsatsfaktorer (2000 = 100)**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU 25	:	:	:	:	:	100.0	101.8	99.0	98.2	100.2
EU 15	104.8	107.9	106.4	100.3	96.8	100.0	101.8	99.0	98.3	100.2
Belgia	99.6	102.2	102.7	97.4	95.2	100.0	100.1	98.8	97.3	95.4
Den Tsjekkiske Rep.	:	:	:	:	:	100.0	100.5	97.5	95.6	100.1
Danmark	:	:	:	:	:	100.0	104.3	102.9	98.8	100.7
Tyskland	97.9	100.1	100.2	95.9	94.3	100.0	103.2	100.8	99.8	102.3
Estland	65.8	82.2	93.4	104.1	94.5	100.0	0.0	0.0	0.0	105.8
Hellas	104.1	103.9	100.6	97.1	96.9	100.0	97.9	96.2	97.0	102.6
Spania	103.1	104.1	104.7	101.7	98.0	100.0	99.5	96.6	94.8	95.7
Frankrike	:	:	:	:	:	100.0	101.6	99.5	98.3	99.4
Irland	106.4	108.5	105.0	100.3	99.0	100.0	100.7	97.4	96.1	97.6
Italia	114.1	121.1	120.6	107.3	97.7	100.0	103.0	100.5	99.5	102.0
Kypros	:	:	:	:	:	100.0	0.0	0.0	0.0	130.3
Latvia	:	97.0	101.4	99.4	99.9	100.0	98.9	97.6	99.0	100.9
Litauen	94.3	95.8	89.5	80.0	85.2	100.0	95.2	98.7	95.3	91.2
Luxembourg	101.8	102.6	102.0	100.2	98.7	100.0	101.5	100.0	98.5	95.5
Ungarn	94.5	103.5	100.9	94.8	94.7	100.0	102.7	97.8	99.1	102.5
Malta	:	:	:	:	:	100.0	98.3	96.8	94.7	93.3
Nederland	101.4	105.8	104.1	98.8	95.8	100.0	102.0	98.1	97.6	98.1
Østerrike	102.6	103.9	104.2	99.1	97.7	100.0	99.7	96.5	97.5	99.4
Polen	:	93.6	93.8	93.4	96.1	100.0	101.4	102.0	104.5	108.0
Portugal	111.7	111.9	107.7	101.6	99.2	100.0	103.8	95.4	96.3	98.7
Slovenia	:	:	:	:	:	100.0	105.2	99.5	98.5	103.1
Slovakia	107.2	105.7	112.7	109.0	101.9	100.0	0.0	0.0	0.0	88.8
Finland	102.3	103.1	104.0	100.5	97.0	100.0	99.2	97.0	96.6	98.9
Sverige	97.1	102.1	101.3	97.9	97.1	100.0	102.9	102.4	102.0	104.9
Storbritannia	114.4	116.9	109.4	101.6	98.8	100.0	103.0	101.1	102.4	108.8

Kilde: Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int) * ”Agricultural input price: indices base 2000=100”

6.4 Inntektsindeks

Det er flere ulike mål for inntektsutviklingen i landbruket. I tabellen under er det sett på inntektsutviklingen med situasjonen i år 1995 som basisår. Ut fra denne indeksen går det frem at inntektene i de 15 daværende medlemstatene steg med 6 prosentpoeng fra 1995 frem til 2004. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike landene.

Tabell 6.7 Inntektsindeks – indikator A (1995 = 100).

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU 25	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU 15	100	103,5	103,1	99,2	98,5	102,1	108,0[e]	100,5[e]	102,6[e]	106,2[p]
Belgia	100	110,8	115,5	108,1	100,8	114,8	117,5[e]	106,1[e]	103,4[e]	105,1[e]
Den Tsjekkiske Rep.	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Danmark	100	99,5	95,9	74,2	74,0	89,1	100,2	72,6	69,4	83,9
Tyskland	100	116,0	119,5	107,4	106,2	132,5	166,3	122,8	115,3	167,1
Estland	100	107,9	107,5	116,0	64,3	96,2	116,6	116,5	166,1	258,1
Hellas	100	95,0	95,4	94,9	95,2	94,8	96,3	92,5	82,0[e]	82,9[e]
Spania	100	112,2	113,1	108,4	101,6	107,5	116,1	112,5	127,2	127,4[p]
Frankrike	100	100,7	103,5	108,1	105,0	102,8	103,0	101,2	100,6	99,0
Irland	100	98,6	96,4	93,1	87,9	101,9	100,3	95,0[e]	94,9[e]	96,9[e]
Italia	100	105,7	108,3	108,2	116,7	112,6	113,1	108,3	109,3	109,3
Kypros	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Latvia	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Litauen	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Luxembourg	100	103,6	95,3	104,6	98,7	94,0	93,0	95,6	90,5	88,6
Ungarn	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Nederland	100	95,9	103,5	93,0	86,4	87,3	85,5	73,5	78,4	70,9
Østerrike	100	94,2	85,5	84,4	85,2	90,1	104,2	98,5	98,2	100,6
Polen	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Portugal	100	103,7	83,7	71,0	77,4	74,6	85,9	74,4	74,8	76,2
Slovenia	100	89,0	103,1	101,0	94,4	101,9	88,0	119,5	91,1	137,2
Slovakia	100	105,1	108,1	95,8	102,2	99,3	113,8	107,5[e]	92,8[e]	118,9[e]
Finland	100	82,4	81,5	67,1	84,6	102,8	101,6	100,5	99,3	101,6
Sverige	100	98,0	103,8	106,2	93,5	101,6	109,9	110,0	110,8[e]	107,4[e]
Storbritannia	100	93,5	72,1	61,9	60,6	58,6	62,3	68,1	81,2	78,8

Kilde: Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int). [P] – Foreløpige tall. [E] – Estimerte tall.

6.5 Om markedsbalansering

Det er ikke få reportasjer nyhetsredaksjonene i Europa har laget med utgangspunkt i ”smørberg” og andre lagre av landbruksvarer. Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike landene og mellom de ulike produksjonene.

Overskuddet av landbruksvarer er et vesentlig element i gjennomføringen og utformingen av EUs landbrukspolitikk. Svingninger i markedsbalansen gjennom året kan motvirkes ved intervensjonskjøp og privat lagring. Mer permanente overskudd må enten omkanaliseres med hensyn til anvendelse eller eksporteres ut av EU-området. Innretningen av politikken har vært å legge vekt på å gjøre produkter som er gjenstand for produksjon av volumer som ikke kan avsettes på EU-markedet mer konkurransedyktig på verdensmarkedet, og samtidig underlegge deler av landbruket en sterkere produksjonsregulering. Tiltak for å vri produksjonen fra områder med overskuddsproduksjon til andre produksjoner er også et virkemiddel i denne sammenheng (Strøm 2003). Tiltak for å sette til side areal, til blant annet skogplanting og brakklegging, kan også forstås ut fra denne bakgrunn. I dette delkapitlet rettes oppmerksomheten mot markedsbalansen mellom tilbudet av og etterspørselen etter sentrale matvarer i EU-landene.

6.5.1 Markedsbalansen for korn

Produksjonsfordelingen av de ulike kornslag er dels klimatisk betinget og dels historisk betinget. Markedsbalansen for rug, som er vist i tabellen under, illustrer dette problemet. Overskuddet i EU-25 tilsvarte 17 prosent av forbruket i disse medlemslandene i 2001/02. Samtidig er det verdt å merke seg at balansetallene varierer betydelig fra år til år. Dette henger blant ikke minst sammen hvor gode avlinger en oppnår i de enkelte år. Videre kan en legge merke til at balansen er bedre når en ser EU-25 under ett enn om en ser tidligere EU-15 isolert. For eksempel lå Polen i 2002 nært opp til balanse for de sortene som er presentert under.

Tabell 6.8 Markedsbalanse i form av selvforsyningsgrad i prosent: Korn (2002)

	Korn i alt	Hvete totalt	Durum	Bygg	Mais	Rug*
EU-25	102	105	94	112	83	117
EU-15	98	102	95	113	76	141
Belgia	42	46	0	47	26	10
Den Tsjekkiske Rep.	114	119	:	118	89	64
Danmark	114	115	:	115	0	131
Tyskland	129	137	3	131	79	190
Estland	69	51	0	83	0	55
Hellas	78	87	132	58	73	97
Spania	62	54	174	70	62	23
Frankrike	181	165	116	229	217	97
Irland	82	66	0	108	51	0
Italia	77	58	104	53	102	32
Kypros	:	:	:	:	:	:
Latvia	98	105	0	92	0	95
Litauen	102	124	0	94	0	75
Luxembourg	1	93	0	92	0	125
Ungarn	171	190	129	137	173	117
Malta	0	0	0	0	0	:
Nederland	21	23	0	36	13	7
Østerrike	100	142	51	103	80	99
Polen	101	100	0	93	92	101
Portugal	27	9	37	4	43	44
Slovenia	46	59	0	31	47	20
Slovakia	115	113	243	140	100	128
Finland	110	78	0	110	0	59
Sverige	119	126	0	117	0	124
Storbritannia	91	87	2	121	0	62

Kilde: Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int). * ”Rye and masulin”

6.5.2 Markedsbalansen for kjøtt

Markedsbalansen for kjøtt totalt viser et overskudd (6 %) for EU-15. Samtidig er det tildels betydelige forskjeller mellom medlemslandene. Danmark har en selvforsyningsgrad på 380 prosent, og dette skyldes vesentlig svinekjøttproduksjon. Irland har en selvforsyningsgrad på nær 300 prosent, mye på grunn av den store storfekjøttproduksjonen. Ser en isolert på EU-15[21], opererte man i 2002 med at om lag 3 millioner tonn kjøtt ble eksportert, mens importen var på nær 1,2 million tonn. Med hensyn til fårekjøtt (sau og geit) er det underdekning i EU-15. Importen var på 280 tonn.

[21] Bakgrunnen for at det her opereres med tall for EU-15 og ikke EU-25, er at det er for tidlig mht. hvilken statistikk som er tilgjengelig.

Tabell 6.9 Markedsbalanse i form av selvforsyningsgrad i prosent: Kjøtt (2002)

	Kjøtt i alt	Storfekjøtt	Svin	Fjørfe	Sau og geit
EU-25	:	:	:	:	:
EU-15	106	101	109	107	81
Belgia	166	143	198	147	17
Den Tsjekkiske Rep.	:	:	:	99	:
Danmark	380	110	582	181	33
Tyskland	95	140	90	72	51
Estland	:	:	:	:	:
Hellas	57	28	45	78	83
Spania	109	98	116	97	110
Frankrike	105	112	106	142	50
Irland	272	819	163	100	295
Italia	77	65	67	112	48
Kypros	:	:	:	:	:
Latvia	:	:	:	:	:
Litauen	:	:	:	:	:
Luxembourg	66	109	56	0	12
Ungarn	:	:	:	:	:
Malta	:	:	:	:	:
Nederland	201	122	236	194	96
Østerrike	110	146	104	77	83
Polen	:	:	:	:	:
Portugal	74	60	63	96	68
Slovenia	:	:		:	:
Slovakia	:	:		:	:
Finland	107	97	111	103	45
Sverige	83	72	89	86	48
Storbritannia	71	57	51	90	85

Kilde: Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int).

6.5.3 Markedsbalansen for melk

I tabellen under går det frem at det er Irland som har det relativt største melkeoverskuddet med hensyn til selvforsyningsgrad. Det er imidlertid ikke presentert aggregerte tall for hele EU samlet (EU-15 eller EU-25), slik at det som foreligger er opplysninger for det enkelte medlemsland.

Tabell 6.10 Markedsbalanse i form av selvforsyningsgrad i prosent: Meieriprodukter (2002)

	Drikkemelk	Helmelkspulver	Skummet melkpulver	Smør	Ost
EU-25	:	:	:	:	:
EU-15	:	:	:	:	:
Belgia	113	182	196	106	33
Den Tsjekkiske Rep.	:	:	:	:	:
Danmark	100	623	115	124	256
Tyskland	112	134	219	81	101
Estland	:	:	:	:	:
Hellas	94	0	0	9	87
Spania	97	133	88	179	80
Frankrike	103	388	122	90	117
Irland	98	0	970	967	527
Italia	91	0	0	73	90
Kypros	:	:	:	:	:
Latvia	:	:	:	:	:
Litauen	:	:	:	:	:
Luxembourg	:	:	:	:	:
Ungarn	:	:	:	:	:
Malta	:	:	:	:	:
Nederland	90	320	32	:	210
Østerrike	113	171	159	84	95
Polen	:	:	:	:	:
Portugal	106	150	92	129	78
Slovenia	:	:	:	:	:
Slovakia	:	:	:	:	:
Finland	:	:	:	:	:
Sverige	100	96	96	117	85
Storbritannia	100	106	123	76	66

Kilde: Eurostat (http://epp.eurostat.cec.eu.int).

6.6 Scenarioer for EU-landbruket frem mot 2011

Her presenteres noen hovedresultater fra det siste tilgjenglige scenarioet fra EU-kommisjonen over forventet utvikling innenfor EU-landbruket. Utvikling av scenarioer er en øvelse beheftet med usikkerhet (EU-kommisjonen 2004). Ikke minst henger det sammen med hvor godt en treffer med forutsetningene for scenarioet. Forutsetningene som ligger til grunn er gjort med utgangspunkt i hvordan verden så ut i juli 2004 og den informasjonen en hadde tilgjenglig da, og en har lagt til grunn følgende betingelser:

- Forutsatt at 90 prosent av budsjettstøtten vil bli gitt som frikoplet enhetsstøtte i 2011 (singel farm payment).
- Det er forutsatt at åtte av de nye medlemslandene fra 2009 vil ha implementert en regionalisert modell for innføring av den frikoplete enhetsstøtten. De to øvrige fra 2007 (Malta og Slovenia).
- Årene 2004/2005 med en brakkleggingsandel (set-aside) på 5 prosent var unntaksår, og en går tilbake til å sette til side 10 prosent av arealet. For de av de 10 nye medlemslandene som innførte en frikoplet areal støtte (SAPS) (som omtalt i kapittel 4.3), vil dette kravet først slå inn i 2009.
- En har lagt til grunn at forpliktelsene som følger av Uruguay-runden i WTO er gjort gjeldene for hele perioden 2004-2011.
- Det er forventet en fortsatt økt etterspørsel på markedet for landbruksvarer. I det ligger det en forventning om fortsatt relativt høye priser på korn. I kjøttmarkedet er det forventet en stabilisering av prisene mens en innenfor melkemarkedet venter en reduksjon i prisene (etter en unormal stor vekst i 2004).
- Videre er det lagt til grunn at en forventer en moderat økonomisk vekst i perioden. Noe høyere i de nye medlemslandene enn i de gamle medlemslandene. Dette går også frem av tabellen under.

Tabell 6.11 Makroøkonomiske forutsetninger for scenariokjøringene 2001-2011

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Befolkningsvekst i EU-25 (%)	**0,3**	**0,3**	**0,3**	**0,2**	**0,2**	**0,2**	**0,2**	**0,2**	**0,2**	**0,2**	**0,2**
- herunder i EU-15	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
- herunder i EU-10	-0,3	-0,1	0,0	-0,9	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Vekst i BNP i EU-25 (%)	**1,8**	**1,1**	**1,0**	**2,5**	**2,3**	**2,4**	**2,5**	**2,5**	**2,5**	**2,5**	**2,5**
- herunder i EU-15	1,7	1,1	0,9	2,3	2,2	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
- herunder i EU-10	4,2	2,5	3,6	4,0	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Inflasjon EU-25 (%)	**2,5**	**2,1**	**1,9**	**2,2**	**2,1**	**1,9**	**1,9**	**1,9**	**1,9**	**1,9**	**1,9**
Vekslingsrate USD/EUR	**0,90**	**0,95**	**1,13**	**1,13**	**1,22**	**1,15**	**1,15**	**1,15**	**1,15**	**1,15**	**1,15**

Kilde: "Prospects for agricultural markets and income in the EU-25 2004-11". (EU- kommisjonen 2004, s.14).

I det følgende blir enkelte resultater fra disse scenariokjøringene bli presentert og kommentert. I de to første tabellene er antatt forbruksutviklingen per innbygger presentert. Ved siden av å fokusere på EU samlet, er det valgt i tillegg å skille mellom EU-15 og de nye medlemslandene (EU-10). Av den sammenligningen går det frem at det er til dels store forskjeller, også når en opererer på et så aggregert nivå som her.

Tabell 6.12 Resultat av scenariokjøring: Forbruksutvikling 2002-2011. Kg kjøtt per innb.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-25										
Storfe og kalv	17,6	18,2	18,0	17,9	18,1	18,1	18,0	17,9	17,7	17,7
Svin	43,8	44,5	43,5	44,1	44,3	44,5	44,9	45,2	45,2	45,5
Fjørfe	23,1	23,1	23,1	23,5	23,8	24,1	24,1	24,3	24,5	24,8
Sau/geit	2,9	2,8	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	2,8	2,8
Totalt EU-25	**87,4**	**88,6**	**87,4**	**88,3**	**89,0**	**89,5**	**89,8**	**90,2**	**90,3**	**90,8**
- herunder i **EU-15**										
Storfe og kalv	19,6	20,1	19,9	19,8	20,0	19,9	19,8	19,6	19,5	19,4
Svin	43,4	43,7	43,3	44,0	44,0	44,1	44,4	44,6	44,6	44,8
Fjørfe	23,3	23,2	22,9	23,4	23,7	23,8	23,8	23,9	24,1	24,1
Sau/geit	3,4	3,3	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,3	3,3	3,3
Totalt EU-15	89,8	90,4	89,5	90,5	91,0	91,2	91,3	91,5	91,5	91,7
- herunder i **EU-10**										
Storfe og kalv	7,1	8,0	8,1	7,9	8,3	8,4	8,4	8,4	8,5	8,5
Svin	46,0	48,5	44,2	45,1	45,8	46,5	47,6	48,2	48,3	48,9
Fjørfe	22,0	22,7	23,8	23,8	24,5	25,6	25,7	26,1	27,6	28,1
Sau/geit	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Totalt EU-10	75,3	79,4	76,4	77,1	78,9	80,7	82,0	83,0	84,1	85,8

Kilde: "Prospects for agricultural markets and income in the EU-25 2004-11". (EU- kommisjonen 2004, s. 48).

Tabell 6.13 Resultat av scenariokjøring: Forbruksutvikling 2002-2011. Kg per innb.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-25										
Egg	13,6	13,4	13,1	13,4	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3
Ost	17,0	17,0	17,2	17,6	17,9	18,1	18,1	18,3	18,5	18,6
Smør	4,24	4,16	4,18	4,18	4,12	4,02	3,96	3,92	3,87	3,81
- herunder i EU-15										
Egg	13,5	13,4	13,0	13,0	13,0	13,0	12,9	12,9	12,9	12,9
Ost	18,1	18,3	18,4	18,9	19,1	19,3	19,2	19,3	19,4	19,4
Smør	4,41	4,33	4,32	4,32	4,25	4,14	4,07	4,03	3,97	3,91
- herunder i EU-10										
Egg	14,2	13,2	13,7	14,1	14,4	14,7	15,0	15,3	15,6	15,9
Ost	11,1	10,7	11,1	11,1	11,3	11,6	12,2	12,9	13,7	14,6
Smør	3,33	3,34	3,43	3,44	3,40	3,41	3,37	3,34	3,34	3,32

Kilde: "Prospects for agricultural markets and income in the EU-25 2004-11". (EU-kommisjonen 2004, s. 48-50).

Ut fra forventet forbruk per innbygger ser en at for EU-25 er det forventet en økning i osteforbruket, en liten reduksjon i forbruket av egg og en noe større reduksjon i smørforbruket. Disse resultatene henger igjen sammen med at utviklingen i EU-15 er noe annerledes enn forventet utvikling i de nye medlemslandene (EU-10). Ved at eggforbruket er forventet å gå noe tilbake i EU-15, er det forventet å stige ytterlige i EU-10. Den forventete veksten i osteforbruket er felles, men størst i de nye medlemslandene, mens reduksjonen i smørforbruket i all hovedsak er forventet å komme i EU-15.

Med denne forventete utviklingen i forbruket per innbygger, kombinert med de prognoser som ligger til grunn for befolkningsutviklingen (jfr. tabell 6.12 innledningsvis i dette delkapitlet), ligger det an til en betydelig vekst i den samlete produksjonen. Estimatene for dette er gjengitt i tabellen under.

Tabell 6.14 Resultat av scenariokjøring: Produksjonsutvikling 2002 - 2011

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-25										
Kornareal [i]	52,7	51,4	52,7	51,4	51,6	51,6	51,5	50,8	50,9	50,9
Oljefrø [i]	5,5	5,7	6,3	5,6	5,6	5,6	5,5	5,4	5,4	5,4
Korn totalt [ii]	263,3	230,1	279,2	263,4	265,9	268,9	271,0	271,2	272,6	273,8
Storfe og kalv [ii]	8 065	8 008	8 053	7 988	8 150	8 093	8 001	7 920	7 841	7 788
Svin [ii]	21 170	21 458	21 172	21 479	21 570	21 691	21 986	22 192	22 274	22 421
Fjørfe [ii]	11 109	10 880	11 063	11 184	11 321	11 420	11 404	11 478	11 610	11 716
Sau/geit [ii]	1 054	1 044	1 054	1 055	1 060	1 063	1 063	1 061	1 057	1 050
Ost [ii]	8 143	8 203	8 322	8 522	8 662	8 766	8 816	8 922	9 010	9 081
Smør [ii]	2 168	2 149	2 096	2 016	1 969	1 923	1 897	1 873	1 854	1 828
SMP [ii]	1 376	1 375	1 166	1 157	1 083	1 027	982	956	939	923
- herunder i **EU-15**										
Kornareal [i]	37,4	36,4	37,1	36,0	36,2	36,2	36,1	36,0	36,0	36,1
Oljefrø [i]	3,8	4,0	4,5	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6
Korn totalt [ii]	210,0	185,1	218,4	206,6	208,8	211,1	213,4	214,7	215,7	216,5
Storfe og kalv [ii]	7 466	7 359	7 400	7 364	7 541	7 489	7 404	7329	7255	7208
Svin [ii]	17 730	17 793	17 886	18 027	18 013	18 056	18 229	18 354	18 358	18 452
Fjørfe [ii]	9 376	9 062	9 217	9 264	9 280	9 296	9 288	9 296	9 319	9 339
Sau/geit [ii]	1 035	1 024	1 034	1 035	1 040	1 042	1 043	1 042	1 038	1 031
Ost [ii]	7 228	7 306	7 408	7 603	7 736	7 827	7 844	7 928	7 992	8 038
Smør [ii]	1 880	1 867	1 811	1 728	1 685	1 648	1 632	1 615	1 597	1 571
SMP [ii]	1 140	1 110	888	868	801	750	709	689	678	674
- herunder i **EU-10**										
Kornareal i	15,4	15,0	15,6	15,4	15,4	15,4	15,4	14,8	14,8	14,8
Oljefrø [i]	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
Korn totalt [i]	53,3	45,0	60,8	56,8	57,1	57,8	57,6	56,4	56,9	57,4
Storfe og kalv [ii]	599	650	653	624	610	604	596	591	586	581
Svin [ii]	3 440	3 666	3 286	3 452	3 557	3 635	3 756	3 838	3 916	3 969
Fjørfe [ii]	1 733	1 818	1 846	1 920	2 041	2 124	2 117	2 182	2 291	2 377
Sau/geit * [ii]	19	19	20	20	20	20	19	19	19	18
Ost [ii]	915	897	913	920	926	939	971	994	1 018	1 043
Smør [ii]	288	281	285	288	285	276	264	258	257	256
SMP [ii]	236	265	278	289	282	277	273	267	261	249

[i] Tall i millioner hektar, [ii] Tall i 1 000 tonn

Kilde: "Prospects for agricultural markets and income in the EU-25 2004-11". (EU- kommisjonen 2004 s. 43-50).

7 Markedsordningene i EUs landbruk

Hva er en markedsordning? Det finnes ingen allmenngyldig definisjon, men det ser ut til at de fleste kan enes om at den enkleste form innebærer tilstedeværelse av ett vesentlig element: Prisnotering. I EU-sammenheng vil i de fleste tilfeller begrepet markedsordning favne videre enn dette. Her finner vi selvfølgelig også forskjeller fra sektor til sektor, men der hvor det er snakk om viktige produksjoner vil det være et betydelig antall virkemidler involvert: Intervensjonskjøp, lagringstilskudd, kvoteordninger, direktetilskudd og andre virkemidler. Med andre ord inngår virkemidler for både å kontrollere tilbudssiden og for å stimulere etterspørselssiden i markedsordningsbegrepet vi her bruker. Disse ordningene har vært, og er i skrivende stund fortsatt, sentrale i gjennomføringen av EUs landbrukspolitikk. Det vil i dette kapitlet bli foretatt en gjennomgang av en rekke sektorer, og det vil også bli pekt på hvordan den nylig vedtatte reformen antas å berøre de ulike sektorers markedsordninger.

7.1 Markedsordningen for korn

Markedsordningen for korn ble etablert på 1960-tallet, og har vært gjenstand for flere revisjoner gjennom årene. De produkter som er omfattet av markedsordninger fremgår av tabellen under. Markedsordningen for korn slik den fremstod i Rådsforordning 1766/92 ble opphevet i 2003 på bakgrunn av de endringer som måtte gjøres i forbindelse med gjennomføringen av MTR-reformen. Erstatningen ble Rådsforordning 1784/2003, som også har tatt inn de relevante endringer i markedsordningen som fant sted i perioden 1992-2003.

Tabell 7.1 Kornprodukter som er omfattet av markedsordninger i EU

<table>
<tr><td>Hvete</td><td>Durumhvete</td><td>Annet mel</td><td>Glukosesirup</td></tr>
<tr><td>Rug</td><td>Hvetemel</td><td>Grove gryn, pellets</td><td>Maltodextrin</td></tr>
<tr><td>Bygg</td><td rowspan="2">Mel av rug, bygg, havre og annet</td><td>Korn, valset eller flak</td><td>Karamell</td></tr>
<tr><td>Havre</td><td>Stivelse av hvete</td><td rowspan="2">Rester fra mølleindustrien</td></tr>
<tr><td>Mais</td><td rowspan="2">Gryn og mel fra hvete og durumhvete</td><td>Stivelse av mais</td></tr>
<tr><td>Sorghum</td><td>Stivelse av potet</td><td rowspan="2">Rester fra stivelsesproduksjon</td></tr>
<tr><td>Bokhvete</td><td rowspan="5">Manioc, pilrot, salep, jerusalem artisjokk, søtpoteter og andre produkter med høyt stivelsesinnhold</td><td>Maniokstivelse</td></tr>
<tr><td>Hirse</td><td>Inulin</td><td rowspan="2">Rester fra bryggerier og destillerier</td></tr>
<tr><td>Triticum</td><td>Hvetegluten</td></tr>
<tr><td>Kanarifrø</td><td>Div sukkertyper</td><td rowspan="2">En rekke ferdige produkter med stivelse</td></tr>
<tr><td>Andre hirsefrø</td><td>Glukose</td></tr>
</table>

Markedsordningens hovedelement er en prisstøtte, som blir operert gjennom systemet med intervensjon. Salg til intervensjon inntreffer når selger – det være seg bonde eller kornhandler – ikke får avsetning for kornet til en høyere pris i markedet. Myndighetene er ”pliktige” til å kjøpe det som tilbys, men det er en rekke forutsetninger som må oppfylles for å få lov til å selge til intervensjon. Intervensjon er tilgjengelig for følgende kornslag:

- Hvete
- Bygg
- Mais
- Sorghum
- Durumhvete

Intervensjon for rug ble avviklet i 2004 som en del av MTR-reformen, og de bønder som forlater produksjon av rug kan gå over til annen produksjon, med unntak av kornproduksjon, og beholde sin frikoblede støtte under systemet med enhetsbetaling[22].

7.1.1 Betingelser for intervensjon

Intervensjon kan kun finne sted i områder der et gitt kornslag er dyrket i et vesentlig omfang, og kan kun iverksettes i følgende tidsperioder:

- August – 30. april i Italia, Spania, Hellas og Portugal
- Desember – 30 juni i Finland og Sverige
- November – 31. mai i andre medlemsstater

Korn til intervensjon må i tillegg oppfylle visse kvalitetskriterier. De viktigste er:

- Vekt: minst 78-62 kg/hektoliter (avhengig av kornslag), og med fratrekk på 0,5 euro per kilo under 76 kg/hl
- Fuktighets (vann-) innhold på maks 14,5 prosent og med fratrekk på 0,2 euro per 0,1 prosent for fuktighet mellom 14 prosent og 14,5 prosent
- Haberg falltall på minst 220 sekunder
- En zeleny indeks på minst 22
- Et proteininnhold på minst 11,5 prosent (tørrvare)

I tillegg til det som betraktes som ”normal” intervensjon kan det også bli iverksatt spesielle tiltak. Eksempelvis kan Kommisjonen foreta omplasseringer i markedet, hvor man dirigerer visse kvanta fra en region til en annen. Det kan også gis tillegg i intervensjonsprisen. Intervensjonsprisen er etter Agenda 2000 satt til 101,31 euro per tonn. Det minste kvantum som vil bli akseptert i et intervensjonssalg er 10 tonn, men medlemsstatene kan sette en høyere grense. I Storbritannia er denne satt til 500 tonn for hvete og 100 tonn for andre kornslag. I praksis kan salg til intervensjon medføre en pris under intervensjonspris hvis man justerer for kostnader til transport til intervensjonssted og forsinket oppgjør. Risikoen for at partiet blir avvist som følge av kvalitetsreglene medfører også at enkelte bønder velger å selge til en oppkjøper som gir en lavere pris per tonn enn intervensjonspris for å unngå denne risikoen som medfører nye kostnader.

[22] Enhetsbetaling sikter her til ”frikoplet enhetsstøtte”. Som omtalt i kapittel 4 er også termene ”det frikoplete gårdstilskuddet” og ”enkeltbrukstilskudd” i annen litteratur brukt om denne formen for støtte.

Gjennom intervensjonsperioden justeres prisen for blant annet kostnader ved lagring, og for å sikre at leveringstidspunktene til intervensjon fordeler seg gjennom perioden. Disse tilleggene blir gitt fra november, og økt gradvis gjennom perioden. Dette har også konsekvenser for import, i den forstand at tollsatsene avspeiler intervensjonsprisene. Maksimaltollen for korn øker derfor også gjennom intervensjonsperioden.

Tabell 7.2 Justering av intervensjonsprisen for hvete, durumhvete, rug, bygg, sorghum og mais (euro/tonn)2002/2003 før MTR-reformen

Okt	Nov	Des	Jan	Feb	Mars	April	Mai	Juni
0	0,93	1,86	2,79	3,72	4,65	5,58	6,51	6,51

Tabell 7.3 Justering av intervensjonsprisen for hvete, durumhvete, rug og bygg, soghum, og mais (euro/tonn) 2004/2005 etter MTR-reformen

Okt	Nov	Des	Jan	Feb	Mars	April	Mai	Juni
0	0,46	0,92	1,38	1,84	2,30	2,76	3,22	3,22

Korn fra intervensjonslagre kan gjennom et anbudssystem enten bli reintrodusert på EU-markedet eller eksportert. En mindre del av produktene kan også benyttes som matvarehjelp – enten i EU-området eller i andre land. De bud som aksepteres for å reintrodusere kornet på EU-markedet må ikke være lavere enn markedsprisen i det øyeblikket tilbudet aksepteres.

7.1.2 Betingelser for import og eksport av korn

Når det gjelder import og eksport må dette foretas av operatører i markedet som har lisens for dette. Lisensene utstedes av nasjonale myndigheter, og er gyldige i hele EU-området uavhengig av hvilket land som har utstedt lisensen. Lisensen er begrenset til et gitt kvantum og for en gitt periode. Perioden kan i noen tilfelle utvides til å dekke den tid det medgår for å oppfylle en langsiktig leveringskontrakt. Ved utstedelse av lisens må det betales et depositum. Lisensinnehaverne har indirekte en forpliktelse til å importere eller eksportere det kvantum lisensen dekker i perioden, og gjøres ikke dette blir man straffet i form av reduksjoner i det deponerte beløp. Det aksepteres avvik i form av at lisensens kvantum kan overstiges med 5 prosent og oppfylles med minst 93 prosent.

7.1.2.1 Import av korn

Import av korn inn i EU er underlagt WTO-forpliktelsene fra Uruguayrunden, og dagens system for korn er i realiteten fremforhandlet som et ledd i Blair-house avtalen mellom EU og USA som muliggjorde å konkludere forhandlingsrunden i 1994. Hovedinnholdet her var at importpris, cif etter toll, ikke skulle overskride 155 prosent av EUs intervensjonspris. Hvis dette skulle vært praktisert fullt ut, ville hvert enkelt vareparti eller skipning vært gjenstand for en spesifikk tollberegning, hvilket ville medført mer administrasjon enn med det gamle systemet med variable importavgifter. Systemet som ble implementert tok sitt utgangspunkt i

høykvalitetsprodukter som var underlagt intervensjon i EU. Dette betydde i praksis hvete, durumhvete, rug, mais og sorghum. Havre inngår ikke i dette systemet, og i likhet med andre produkter som ikke faller inn under de forannevnte kategorier, settes det en fast toll (for havre 89 euro/tonn). For produkter av lavere kvalitet av hvete og bygg, ble det satt importkvoter. For de produktene som inngår i det overnevnte system, er prinsippet at forskjellen mellom den effektive intervensjonspris multiplisert med 1,55 og en representativ cif-pris for korn levert Rotterdam, utgjør den toll som skal kreves inn. Dette medfører at det må defineres referansemarkeder for de kornslag som inngår i systemet og tilhørende kvalitetskrav. Kvalitetskravene korresponderer til en viss grad med EUs kvalitetskrav i forhold til intervensjon.

Videre må det defineres en referansesort i forhold til de forskjellige kornslag, og EU har her valgt amerikanske kornslag. I tillegg til referanseprisene beregnes fraktkostnader til utskipningshavner (definert som US Gulf eller Duluth), samt fraktkost fra referansepunktet i USA til Rotterdam. US dollar konverteres til euro basert på dagskurser. Denne referanse-prisen settes for 2 uker om gangen og denne endres dersom tollen avviker med mer enn 5 euro/tonn fra forrige fastsettelse. Tollen reduseres for partier importert over havner i Storbritannia, Irland, Danmark, Sverige, Finland, Portugal og de spanske atlanterhavshavner med 2 euro/tonn. For leveranser i middelhavshavner er tollreduksjonen på 3 euro/tonn. Skulle den effektive verdensmarkedsprisen falle klart under referansemarkedet kan Kommisjonen sette et høyere tollnivå, men ikke over WTO-forpliktelsen.

Tabell 7.4 Referanser for fastsettelsen av toll på korn

	Min. kvalitet	Referanse sort	Referanse marked
Hvete, høy kvalitet	14 % protein innhold 77 kg/hl vekt Renhetsgrad 98,5 %	US hard spring No. 2	Minneapolis
Durumhvete, høy kvalitet	76 kg/hl vekt Renhetsgrad 98,5 % Min. hardhet 75 %	US hard amber durum No. 2	Minneapolis
Durumhvete, middels kvalitet	76 kg/hl vekt Renhetsgrad 98,5 % Min. hardhet 62 %	US hard amber durum No. 2	Minneapolis
Mais		US yellow corn No. 3	Chicago Board of Trade
Flintmais	Min vekt 76/kg/hl Min. hardhet 95 % Max flotasjons indeks 25	US yellow corn No. 3	Chicago Board of Trade
Andre fôrkorn		US barley No. 2	Minneapolis

Tabell 7.5 Maksimal importpris for hvete, durumhvete, rug, og bygg etter tollbelastning for 2004/05 (euro/tonn)

Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Des	Jan 05	Feb	Mars	April	Mai	Juni
157,03	157,03	157,03	157,03	158,47	159,91	161,36	162,80	164,24	165,68	167,12	167,12

Tabell 7.6 Maksimal importpris for mais og sorghum etter tollbelastning for 2004/05 (euro/tonn)

Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Des	Jan 05	Feb	Mars	April	Mai	Juni
167,12	167,12	167,12	157,03	157,75	158,47	159,19	159,91	160,63	161,36	162,08	162,08

Det finnes i tillegg en rekke importkvoter for korn av lavere kvalitet hvor tollsatsen innenfor kvoten er satt til 12 euro/tonn. Toll utenfor kvotene er på 95 euro/tonn. For hvete er den totale kvoten på nærmere 3 millioner tonn, samt at der eksisterer tollfrie kvoter for produkter omfattet av det spesielle tollregimet basert på intervensjonsprisene. Videre eksisterer også kvoter knyttet til EUs WTO forpliktelse om minimumsadgang til markedet. Der eksisterer ACP-kvoter på kornområdet (ACP er afrikanske og karibiske land med særavtaler med EU). Det er på kornsektoren også en mulighet for "aktiv foredling", der råstoffet blir importert for å inngå i foredlede produkter som så eksporteres. Her er det to systemer som kan anvendes: Man kan suspendere tollen for det kvantum som er importert til bruk i slike produkter, eller man kan refundere den betalte tollen ved eksport.

7.1.2.2 Eksport av korn

Eksport av korn og kornprodukter fra EU er underlagt WTO-forpliktelsen om subsidier og volumer. Dette betyr at det er et tak for de mengder av produkter og penger som kan benyttes ved subsidiert eksport. EU har delt forpliktelsen i to deler, en del knyttet til hvete og hvetemel og en til grovt korn. Den gjeldene WTO-avtalen om forpliktelser knyttet til eksportsubsidier skulle være ferdig iverksatt i 2000, og det er 2000-forpliktelsene som er gjeldene i dag. Det er oppnådd en rammeavtale i WTO fra sommeren 2004 som forutsetter at eksportstøtten skal avvikles, men det vil ikke være noen operativ forpliktelse før hele avtalen er klar.

Tabell 7.7 Maksimal mengde subsidiert eksport, (1000 tonn)

	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Hvete/hvetemel	20 408	19 213	18 021	16 825	15 630	14 438
Grovt korn	13 690	13 121	15 552	11 982	11 412	10 843

Tabell 7.8 Maksimalt beløp for eksportsubsidier (mill euro)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Hvete/hvetemel	2 309	2 105	1 901	1 697	1 493	1 289
Grovt korn	1 605	1 494	1 382	1 270	1 159	1 047

Eksportsubsidiene er ment å dekke forskjellen mellom EU-pris og den antatte lavere verdensmarkedsprisen. Satsene som utbetales til eksportørene settes ukentlig av forvaltningskomiteen for korn og reflekterer følgende kriterier:

- Den eksisterende kornpris i forskjellige representative markeder for EU, prisutviklingen og de kvoter som er til disposisjon for EU i disse markeder.
- Den mest fordelaktige fordeling sett i lys av tredje lands markeder.
- Kostnader ved salg og transport til referansemarkeder (havner).
- Utsiktene for og forholdene på verdensmarkedet.
- Overveie økonomiske aspekter og utsikter for eksport.
- Hensyn til balanse i EU-markedet.
- WTO-forpliktelsene.

EU har delt verden i 8 soner med hensyn til å sette beløpet for eksportsubsidier. Hver sone er delt i undergrupper, og eksempelvis hører Norge til sone II c sammen med Færøyene og Island. Mye av forskjellen i beløpene som blir gitt i eksportstøtte kan tilbakeføres til forskjeller i transportkostnader. For å få utbetalt eksportstøtten må det foreligge dokumentasjon på at eksport faktisk har funnet sted. Slik systemet fungerer i dag blir de faktiske eksportsubsidiene fastsatt etter anbudsprinsippet. Innehavere av eksportlisenser må legge inn anbud på partier for eksport, og forvaltningskomiteen vurderer – ut fra kriteriene for fastsettelse av eksportstøtte – om de kan akseptere budet. Dette gjelder både ved eksport fra intervensjonslagre og eksport i form av matvarehjelp. Forvaltningskomiteen kan bestemme en maksimumstøtte før de tar stilling til de bud som foreligger, og i så fall vil alle tilbud lik eller lavere enn dette beløpet få tilslag. Ved innlevering av bud til intervensjonsorganene i medlemslandene, må det betales et depositum tilsvarende 12 euro/tonn for den mengden de tilbyr eksport av. Enkelte eksportområder har i utgangspunktet et fastsatt beløp for eksportstøtte, og dette gjelder blant annet den sonen Norge tilhører. De beregnede og aksepterte eksportstøttebeløpene gjøres til gjenstand for korreksjoner i forhold til prisutvikling som finner sted i perioden mellom tilslag eller fastsettelse og til eksport faktisk finner sted. Det kan også her differensieres mellom de soner som EU opererer med hensyn til destinasjoner.

EU kan også innføre avgifter på eksport i den grad det er en negativ markedsbalanse i EU, og i visse tilfeller nedlegge eksportforbud til spesifikke land. Matvarehjelp i form av korn er et annet element som må tas i betraktning når man vurderer den samlede kornpolitikk i EU. EU har forpliktet seg til å levere 1,67 millioner tonn korn i matvarehjelp gjennom matvarehjelp-konvensjonen fra 1986. Mye av dette eksporteres innenfor rammen av de enkelte medlemsstaters hjelpeprogrammer på bilateral basis

7.1.3 Bearbeidede kornvarer

I forbindelse med landbruksavtalen i GATT (WTO) fra 1994 ble tollsatser bundet også for bearbeidede produkter. På ett område har dette medført en særlig utfordring for EUs

kornregime – nemlig for import av maniok/tapioka som blir brukt som proteinkilde i bearbeidede produkter (hovedsakelig kraftfôr). Tollen er bundet til 6 prosent i henhold til WTO. Når det gjelder eksportsubsidier for bearbeidede kornprodukter fastsettes disse på bakgrunn av:

- Prisbevegelser for basisproduktet (kornproduktet) i EU sammenliknet med bevegelsene i verdensmarkedsprisen.
- Den mengde basisprodukt som er nødvendig for å produsere ferdigproduktet (eventuelt halvfabrikata).
- Mulige kumulative effekter med hensyn til refusjoner som følger en og samme prosess og produkt.
- Eksportmulighetene for produktet.

Refusjonene for bearbeidede produkter fastsettes minst en gang per måned og justeres i forhold til tillegg og reduksjoner på linje med tilsvarende refusjoner for basisproduktet. Hovedutfordringen for systemet er knyttet til refusjoner for produkter hvor hvetemel og malt inngår, ettersom det er vanskelig å overvåke verdensmarkedsprisene på disse områdene. Utregning av selve refusjonsbeløpene har vært underlagt to ulike metoder:

- Prissammenlikning mellom hveteprisen i Chicago (futuremarkedet) og i Chartres i Frankrike. Basert på et 5-dagers gjennomsnitt fra Chicago blir differansen, konvertert til hvetemelpris ved å multiplisere denne med 1,4 som så gir refusjonen.
- Eksportstøtten, som et resultat av torsdagsbudet på eksport av korn, multiplisert med 1,4 og fratrukket et transportelement på 6 prosent.

For malt settes eksportrefusjonen i tråd med importtollen på lav-kvalitethvete.
Når det gjelder kraftfôr, blir nivået på importtoll bestemt på samme måte som for andre bearbeidede produkter, basert på forpliktelsene i WTO. Når det gjelder eksportrefusjoner fastsettes disse månedlig og følger kornordningen langt på vei.

Eksportrefusjonen for kraftfôr kalkuleres med utgangspunkt i standard koeffisienter som benyttes for de til enhver tid fastsatte refusjoner for råvaren. Disse er igjen knyttet til korninnholdet i den aktuelle blandingen, som vist i tabellen under.

Tabell 7.9 Koeffisienter som benyttes i fastsettelsen av eksportrefusjoner

Korninnhold (%)	5- 10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	Over 70
Koeffisient	0,055	0,11	0,22	0,33	0,44	0,55	0,66	0,72

Whisky er underlagt kornordningen med hensyn til eksportstøtte. Denne ordningen avledes av refusjoner for de aktuelle kornslag (hvete og bygg), men på grunn av at produksjonsprosessen tar flere år fra kornet er brukt i destillasjonsprosessen og til produktet plasseres på markedet, utbetales refusjonen det året kornet faktisk brukes. Dette betyr at de som mottar slik støtte settes under en viss kontroll av myndighetene i perioden frem til eksport finner sted.

Tabell 7.10 Oversikt over samlet import og eksport av korn i årene 1996-1999

	Import (1000 tonn)				Eksport (1000 tonn)			
	1996	1997	1998	1999	1996	1997	1998	1999
Korn, totalt	5 624	6 025	5 867	6 271	20 537	23 074	22 267	29 683
Hvete	1 845	3 113	3 585	3 300	11 727	14 784	13 325	16 040
Maniok	3 200	2 694	2 481	4 071	0,1	0,1	0,1	0,0
Soya	22 282	20 905	24 904	26 866	530	1 002	1 422	1 511

7.1.4 Kornsektoren og MTR-reformen

Forslaget fra Kommisjonen ble moderert av behandlingen i Ministerrådet. Intervensjonsprisen ble satt høyere enn hva Kommisjonen foreslo, og systemet med månedlige justeringsfaktorer opprettholdt. Imidlertid reduserte politikerne utslagene av de månedlige justeringene, og de avviklet intervensjonsforpliktelsen på rug. En ny kvalitetspremie for durumhvete ble introdusert i tradisjonelle områder, samt en midlertidig arealstøtte (frem til 2007) for durum i ikke-tradisjonelle områder.

Når det gjelder stivelse basert på kornråvare (mais og hvete) og potet og andre produkter som inngår i spesifikke avledede produkter opprettholdes et refusjonssystem. For Sverige og Finland er systemet utvidet til også å gjelde bygg og havre under den forutsetning at stivelsesproduksjonen basert på bygg og havre holder seg innenfor gitte nivåer. Nivåene er henholdsvis 50.000 tonn i Finland og 10.000 tonn i Sverige.

Arealtilskuddet for kornprodusentene er ikke direkte avlesbar i markedsordningen. Tilskuddet er nå i prinsippet en del av enhetstilskuddet, men fortsatt kan medlemsstatene velge å beholde 25 prosent av dette tilskuddet direkte koblet til kornproduksjonen.

En endring som ble gjort av Ministrene i Luxembourg i forhold til Kommisjonens forslag var at 25 prosent av arealstøtten kunne beholdes som koblet støtte hvis medlemsstatene ønsket det.

7.2 Markedsordningen for ris

Markedsordningen for ris er bygget opp om lag på samme måte som markedsordningen for korn. Markedsordningen dekker følgende produkter:

- Uavskallet ris
- Avskallet ris
- Semi-møllet ris
- Hel-møllet ris
- Rundkornet ris
- Middels kornet ris
- Lang kornet ris
- Brutt ris

Det er utformet tekniske spesifikasjoner for de forskjellige produktene. Videre dekker markedsordningen også produkter som:

- Rismel
- Risgrøt
- Oppmalt ris
- Risflak
- Rispellets
- Risbasert stivelse

MTR-reformen medførte at Ministerrådet vedtok en ny hovedforordning for markedsordningen for ris (rådsforordning 1785/2003) til erstatning for Rådsforordning 3072/95.

7.2.1 Betingelser for intervensjon

Markedsåret for ris starter i september og ender i august. Det åpnes for intervensjonskjøp i perioden 1. april til 31. juli, men i praksis blir perioden ofte forlenget til 30. september. Ordningen er kun tilgjengelig hos intervensjonsmyndighetene i Frankrike, Italia, Spania, Portugal og Hellas. Intervensjonsprisen er satt til 150 euro/tonn. Den tidligere intervensjons-prisen var 298,35 euro/tonn. Tillegg og fradrag i intervensjonsprisen er basert på kvalitetsavvik. Referansekvaliteten er uavskallet ris og prisen skal reflektere kjøp ved levering til intervensjon i Vercelli (Italia). Intervensjonen er kvantumsmessig begrenset til 75.000 tonn. Markedsordningen for ris ble også endret som følge av østutvidelsen i 2004, hvor det ble åpnet for bruk av intervensjon også i Ungarn. Detaljene i gjennomføringen av intervensjon i rismarkedet er trukket opp i Kommisjonsforordning 489/2005.

Gjennom 1992-refomen ble det innført arealtilskudd for ris for et garantert maksimumsareal på 434.234 hektar i EU. Arealtilskuddet baserer seg på historisk avlingsnivå for land eller region. MTR-reformen endret dette i den forstand at det ble bestemt et totalt arealtilskudd på 177 euro/tonn, men hvor 102 euro/tonn inngår i den frikoblede støtten, mens de resterende 75 euro/tonn er ris-spesifikk støtte basert på historisk avlingsnivå og det nasjonale basisarealet. I den nye forordningen er også basisarealet redusert for alle land, med unntak av Spania som har opprettholdt arealet på samme nivå som tidligere. Intervensjonsprisen var tidligere basert på samme type månedlige tillegg som kornprisen, men dette ble fjernet gjennom MTR-reformen.

Tabell 7.11 Arealtilskudd for ris, avlingsnivå og basisareal fordelt etter land/region

Land	Historisk avling, tonn/ha	Basis areal (ha)
Spania	6,35	104 973
Frankrike	5,49	19 050
Fransk Guyana	7,51	4 190
Hellas	7,48	20 333
Italia	6,04	219 588
Portugal	6,05	24 667

I den grad arealet overstiger det samlede totale arealet vil det bli beregnet en reduksjon, og denne reduksjonen er progressiv. MTR-reformens innvirkning på arealtilskuddet er at dette går noe opp, og når man inkluderer enhetsbetalingen øker beløpet vesentlig. Imidlertid er prisreduksjonen større enn tilskuddsøkningen. Prisen, målt i forhold til intervensjonsprisene i eksempelvis Spania tilsvarer et inntektstap på 942 euro/hektar, mens tilskuddsøkningen er på 789,62 euro/hektar.

Tabell 7.12 Arealstøtte i risproduksjonen etter reformene i 2000 og 2003. (€/ha)

	Italia	Portugal	Spania	Hellas	Frankrike	Fransk Guyana
Arealstøtte, før MTR- reform	318,01	318,53	334,33	393,82	289,05	395,4
Arealstøtte, total 2004/2005	1069,08	1070,85	1123,95	1323,96	971,73	1329,27
Koplet arealstøtte 2005/06	453,00	453,75	476,25	561,00	411,75	563,25

7.2.2 Betingelser for import/eksport av ris

For import gjelder om lag samme regler som for kornsektoren. Det er nødvendig å ha importlisens for import av kvantum over 8,3 tonn, og det samme er tilfelle for eksport. Det opereres med samme avviksintervall i forhold til oppfyllelsesgrad av lisenser som for korn. Tollsatsene er bundet som en følge av WTO-avtalen (GATT), og for ris varierer disse fra 128 euro/tonn for brutt ris til 416 euro/tonn for semi- eller hel møllet ris. Det opereres med en maksimal tollbelastet importpris på samme måte som for korn. Denne skal ikke overstige den effektive intervensjonsprisen med mer enn 80 prosent for uavskallet ris (88 prosent for japansk uavskallet ris), 163 prosent for møllet indisk ris og 167 prosent for den japanske (øst-asiatiske) søstervarianten. Den maksimale tollbelastede importpris på referanse sortene varierte i markedsåret 2004/05 fra 270 euro/tonn for uavskallet japonica til 400,5 for møllet japonica. Disse prisene er betydelig redusert i forhold til før MTR-reformen, hvilket forteller at prisreduksjonen som ble foretatt gjennom reformen også har slått ut i vesentlig lavere tollbeskyttelse. Videre er maksimal tollbelastet importpris ikke lenger underlagt månedlige justeringer, ettersom de månedlige justeringene av intervensjonsprisen er fjernet. I likhet med kornregimet overvåkes priser i utvalgte referansemarkeder og for spesifikke sorter og kvaliteter, som sammen med fraktkostnad utgjør beregningsgrunnlaget for differansen i forhold til reell intervensjonspris og dermed tollfastsettelse.

EU har også gjennom bilaterale og multilaterale handelsavtaler gitt preferanser for import av ris, hvor konsesjonen til ACP-landene er den viktigste målt i volum. Her åpnes det for en import på 160.000 tonn langkornet ris (målt i uavskallede ekvivalenter) og 20.000 tonn brutt ris til en toll som er redusert med 35 prosent i forhold til normal toll (35.000 tonn av denne importen er tollfri). Egypt har en kvote i tillegg til dette på 32.000 tonn til redusert toll (25 prosent reduksjon).

Når det gjelder eksportstøtteordninger både for råvaren ris og bearbeidede produkter, bruker man om lag samme prosedyre som for korn og kornprodukter.

Gjennom den såkalte ”everything, but arms” (EBA) beslutningen blir de minst utviklede land (MUL) innrømmet tollfrihet for alle produkter (med unntak av våpen). For ris blir dette gradvis innfaset mellom september 2006 og september 2009. Denne beslutningen tilsa at det måtte endringer til i EUs risregime.

7.3 Markedsordninger for oljefrø og proteinvekster

Disse markedsordningene omfatter oljefrø, oliven- og andre vegetabilske oljer, samt tørket fôr inklusive erter og bønner. I utgangspunktet var ordningene i denne sektoren basert på betydelig produksjonsstøtte, et tilsvarende system som tidligere ble operert på kornsektoren. I løpet av 1990-tallet ble ordningene lagt om til å basere seg på arealtilskudd, med unntak av olivenoljeproduksjonen. Denne omleggingen ble i hovedsak videreført gjennom MTR-reformen i form av overgang til enhetsstøtte.

7.3.1 Markedsordningen for olivenolje

Målsetningen for markedsordningen for olivenolje er å sikre produsentene en akseptabel inntekt, og dette er særskilt viktig i denne produksjonen fordi en vesentlig del av den foregår i økonomisk tilbakeliggende områder innen EU. Reformen på 1990-tallet førte til at det for olivenolje ble et system basert både på areal- og prisstøtte (produksjonsstøtte). MTR-reformen resulterte i at alle tidligere markedsforordninger ble opphevet, og erstattet av Rådsforordning 865/2004. Markedsåret strekker seg fra 1. juli til 30. juni, men for 2005/2006 starter markedsåret 1. november.

7.3.1.1 Intervensjon i markedet for olivenolje

Gjennom forordning 865/2004 (i vedlegg I) defineres tre kvaliteter av olivenolje det tillates handel med:

- Extra virgin: maksimalt 0,8 gram oleicidsyre per 100 gram.
- Virgin: maksimalt 2 gram oleicidsyre per 100 gram.
- Lampante; fritt syreinnhold, i betydning av oleicidsyre, på mer enn 2 gram per 100 gram.
- Det tillates kun detaljhandel med de to førstnevnte oljer, samt olivenoljer som er blandet av virgin kvalitet med annen olivenolje som har et innhold av oleicidsyre på under 1 gram per 100 gram.

Intervensjonstiltaklet for olivenolje er tilskudd til privat lagring. Terskelprisen for å iverksette tiltak er satt til gjennomsnittspriser for de tre ulike olivenoljedefinisjonene ovenfor:

- 1.779 euro/tonn for extra virgin kvalitet.
- 1.710 euro/tonn for virgin kvalitet.

- 1.524 euro/tonn for lampante kvalitet basert på 2 graders innhold av oleicidsyre, og med fradrag 36,70 euro/tonn for hver grad oleicidsyre ut over dette.

Den eventuelle lagring vil vanligvis bli utført av produsentorganisasjoner mot et vederlag. Olivenolje regimet åpner også for muligheten for støtte til produsentorganisasjoner. Følgende aktiviteter er støtteberettiget:

- Markedsoppfølging og administrativ ledelse i olivenolje- og matoljesektoren, med en EU-finansiering på inntil 100 prosent.
- Miljømessige forbedringer i forhold til virkningen av olivendyrking, med inntil 100 prosent EU finansiering.
- Forbedringer av produktkvaliteten for olivenolje og bordoljer, med 100 prosent EU finansiering for investeringer og 75 prosent EU-finansiering for andre tiltak.
- Programmer for utvikling av sporbarhetssystem, sertifisering og beskyttelse av oljekvaliteter, særlig systemer for kvalitetsovervåkning av oljer solgt til sluttbrukere, og som er underlagt nasjonale myndigheter, med mellom 50 og 75 prosent EU-finansiering.
- Tiltak for spredning av informasjon om markedsoperatørenes tiltak med formål å øke kvaliteten på olivenolje, med 50 til 70 prosent EU-finansiering.

Utgifter som ikke dekkes av EU-finansiering vil bli dekket med 50 prosent av medlemsstatene.

7.3.1.2 Om internasjonal handel med olivenolje

En beskjeden andel av EU-markedet dekkes av importert olivenolje, og hoveddelen av dette importeres som presset olje. Hvis markedsprisen stiger over et gitt nivå kan importtollen for hele eller deler av olivenoljeprodukter suspenderes, eventuelt kan det etableres importkvoter. Import og eksport er underlagt et lisenssystem og olivenolje kan bli gjort til gjenstand for bruk av sikkerhetsklausul i forhold til ubalanse på EU-markedet. Det gis importrefusjoner, både i forhold til olivenolje og bearbeidede produkter, og det kan også oppstå situasjoner der det ilegges en eksportavgift for å sikre forsyningssikkerheten i EU.

Det er gitt handelskonsesjoner for import av olivenolje fra Algerie, Marokko og Tyrkia. Dette er gitt som innrømmelser med import til redusert toll. Dette er underlagt et system hvor disse landene pålegger produktene en eksportavgift tilsvarende tollreduksjonen. Avgiftene er:

- For Algerie: 146 euro/tonn
- For Tyrkia: 262,8 euro/tonn
- For Marokko: 292 euro/tonn

Tunis har en tilsvarende konsesjon som Algerie, men for et mindre kvantum (46.000 tonn). Avgiften er også her satt til 145 euro/tonn. For Libanon er det et tilsvarende system, men for et mindre kvantum og et lavere beløp.

For bearbeidede produkter der olivenolje inngår blir det gitt en eksportrefusjon utregnet på grunnlag av importtoll for importert olivenolje.

7.3.2 Markedsordning for rapsfrø, solsikkefrø, soya og linfrø

Disse produktene ble som følge av Agenda 2000-reformen underlagt ordningen med arealstøtte. Markedsåret går fra 1. juli til 30. juni. Etter innfasingen av Agenda 2000-reformen, er arealtilskuddet satt til 63 euro/tonn for raps, soya, solsikkefrø og linfrø. Beløpet omregnes til arealstøtte på grunnlag av historisk gjennomsnittsavling for regionen, men alternativt kan det her brukes historisk gjennomsnittsavling for korn. Arealtilskudd gis bare for godkjente sorter, eller hvor det foreligger en kontrakt om spesifikk produksjon for non-food bruk. Fra og med markedsåret 2001/02 er linfrøproduksjon for fiberbruk også underlagt arealstøtteordningen og beløpet i markedsåret 2002/03 er også her satt til 63 euro/tonn. Den tidligere ordningen – uavhengig av produksjonsvolum – tilsa en arealstøtte på 815,6 euro/tonn.

Et element knyttet til Blair-house avtalen mellom USA og EU (som åpnet for en løsning på Uruguay-runden i GATT) var en øvre arealgrense for raps, solsikkefrø og soyabønner i EU 12 på 5.128 millioner hektar. Denne ble noe utvidet som følge av utvidelsen i 1995. I tillegg skulle 10 prosent av arealet underlegges brakkleggingsforpliktelser. Videre er det begrensinger for støtte til non-food produkter innenfor de omtalte markedsordninger som er produsert på brakklagt areal.

MTR-reformen avvikler de ordninger for arealstøtte som ble utviklet som følge av Agenda 2000, og erstatter dette med frikoplet enhetsstøtte. En tilleggesstøtte, for områder nord for 62. breddegrad – kjent som tørketilskudd, ble holdt utenfor systemet med enhetsstøtte. Denne støtten ble økt fra 19 til 24 euro per tonn.

Oljefrø er i økende grad dyrket for non-food bruk, og for arealer brukt til bioenergi er det etablert en støtte på 45 euro/hektar som nå er knyttet til forordning 1782/2003. Det er bestemt en øvre arealgrense i EU for denne type støtte på 1.500.000 hektar. Ordningen skal gjennomgås før 31. desember 2006. Ordningen må også ses i sammenheng med Parlaments og Rådsdirektiv 2003/30/EC om tiltak for å fremme bruk av biobrensel og andre fornybare energikilder.

7.4 Markedsordningen for tørket fôr

Ideen bak denne markedsordningen var å øke selvforsyningsgraden av proteinfôr. Markedsordningen dekker følgende hovedprodukter:

- Mel og pellets av luserne (alfalfa).
- Luserne, esparsett, kløver, lupiner, vikke og liknende fôrprodukter, grønne erter, honninglotus.

- Proteinkonsentrat fra luserne eller gras juice og dehydrerte konsentrater fra produktene over.

7.4.1 Støtte- og markedsordningen

MTR-reformen integrerte arealstøtten i den frikoblede enhetsstøtten, mens markedsordningen blir regulert gjennom Rådsforordning 1786/2003.

Der er fastsatt en produksjonsstøtte for 2004/2005 på 33 euro/tonn, med en kvantumsgrense på 4.855.900 tonn gjennom Rådsforordning 1786/2003, men utvidet i forhold til de nye medlemsstatene gjennom Rådsforordning 583/2004.

Tabell 7.13 Tørket fôr i antall støtteberettiget kvantum (tonn)

Belgia-Lux	8.000	Italia	685.000	Finland	3.000
Tsjekkia	27.942	Litauen	650	Sverige	11.000
Danmark	334.000	Ungarn	49.593	Storbritannia	102.000
Tyskland	421.000	Nederland	285.500	Kypros	0
Hellas	37.500	Østerrike	4.400	Estland	0
Spania	1.325.000	Polen	13.538	Latvia	0
Frankrike	1.605.000	Portugal	30.000	Malta	0
Irland	5.000	Slovakia	3.000	Slovenia	0

Forskudd på støtte kan utbetales med et beløp på enten 19,80 euro/tonn eller 26,40 euro/tonn om har innbetalt sikkerhet på 6,60 euro per tonn. Det opereres normalt ikke med handelspolitiske virkemidler i sektoren, men Kommisjonen kan iverksette tiltak ved ubalanse i EU-markedet.

7.5 Markedsordningen for erter, bønner og lupiner

Disse produktene ble etter 1993/94 underlagt systemet for arealstøtte etter mønster fra kornordningen og ordningen for oljefrø og proteinvekster. Det er ingen intervensjonsordning for disse produktene. Gjennom Rådsforordning 1782/2003 etableres det imidlertid en vekstspesifikk areal støtte for disse produktene på 55,57 euro per hektar, med et maksimalt støtteberettiget areal i EU på 1.400.000 hektar.

7.6 Markedsordningen for egg og fjørfekjøtt

Utgangspunktet for markedsordningene for egg og fjørfekjøtt er å sikre funksjonen til det felles EU-marked. Hovedelementet i dette systemet var tidligere importavgifter og eksportstøtte. Nå er det toll på importerte produkter, mens refusjoner knyttet til eksport fortsatt er en virksom ordning.

Rent formelt er det en markedsordning for egg og eggprodukter, og en markedsordning for fjørfe og fjørfeprodukter. Imidlertid er utformingen av virkemidlene nærmest identisk. Hovedforordningene for sektoren stammer fra 1975, og har blitt endret en rekke ganger. De produktene som dekkes av markedsordningen for egg er:

- Fjørfeegg i skall, ferske eller konserverte.
- Egg uten skall og eggeplommer egnet for humant konsum, ferske, tørkede eller på annet vis konservert, søtet eller ikke.

For fjørfekjøtt er følgende produkter omfattet:

- Levende fjørfe, fugler, ender, gjess, kalkun og guineafugl.
- Døde fjørfe av overnevnte typer og spiselig avfall av dem, ferskt, kjølt eller frossent.
- Fjørfelever, fersk, kjølt, frossen, saltet , i saltlake, tørket eller røkt.
- Fjørfefett, fersk, kjølt, frossen, saltet, i saltlake, tørket eller røkt.
- Annet tilbredt eller konservert fjørfekjøtt eller fjørfe avfall.

7.6.1 Om intervensjon

Det er for egg- og fjørfesektoren ingen direkte intervensjonsordning eller støtteordninger. Inntektene i sektoren er derfor avledet av markedsforholdene i EU-området basert på tilbud og etterspørsel.

7.6.2 Betingelser for eksport/import av egg og fjørfekjøtt

Eksportstøtteordningen er i noen grad avledet av prisen på korn og fôr ved at den blant annet skal bidra til å kompensere for forskjeller i kraftfôrpris i forhold til verdensmarkedet. Dagens system opereres i stor grad ved at man setter refusjoner for det enkelte mottakerland med utgangspunkt i pragmatiske betraktninger knyttet til lokale markedsforhold og hva WTO avtalen (GATT) muliggjør av subsidier, samt – så langt som mulig – betraktninger knyttet til fôrpriser.

Det er gitt preferanser for tollfrie importkvoter til EU, samt kvoter med nedsatt toll. I forhold til søkerlandene (de nye medlemmene) er det inngått en rekke avtaler med tollreduksjoner på import til EU. Minimumsadgangskvoten for fjærfe under WTO-avtalen er på 25.188 tonn, hvorav 18.000 tonn er tollfri import og 7.188 tonn har en tollsats på 1/3 av ordinær tollsats. For sektoren er det en sikkerhetsklausul som kan iverksettes ved vesentlig forstyrrelser i EU-markedet. Forstyrrelser er definert som en importpris 10 prosent lavere enn referanseprisene fra 1986-88. Denne kan ikke utløses for import innen for minimumsadgangskvotene. For egg er minimumsadgangskvoten 208.000 tonn til 1/3 av ordinær tollsats, og mengde eksport med støtte er 83.000 tonn. Import og eksport er underlagt et system for lisensiering.

7.6.3 Særskilte kvalitets- og markedsstandarder

Det er trukket opp kvalitets- og markedsstandarder for egg. Dette gjelder ikke for omsetning fra gård til konsument, ved dørsalg eller ved salg på lokale markeder så lenge det er produsentens egne egg som omsettes. Kvalitetsklassene det opereres med er inndelt i klassene A, B og C.

Klasse A er ferske, rene, uvaskede egg, mens klasse B akseptere innslag av skitne og skadede eggskall og konserverte egg. Klasse C er pasteuriserte egg og egg tenkt til industriell bruk for produkter som ikke er ment for humant konsum. I tillegg er det klassifiseringskriterier knyttet til størrelse, eggeplomme og rengjøring av egg før salg. Det er også blitt utviklet markeds-kriterier knyttet til eggproduksjon basert på type hønsehold. Kriteriet er knyttet til intensitet og bevegelsesfrihet for dyrene.

For produksjon av fjørfekjøtt er det utviklet en rekke regler som er knyttet til miljø, hygiene og matvaretrygghet. Dette må ses i sammenheng med regelutviklingen både på det veterinære og forbrukerpolitiske område. Det er definerte markedsstandarder for fjørfekjøtt. Disse omfatter i hovedsak definisjoner i forhold til stykningsdeler, avskjær, mikrobiologiske standarder og vanninnhold. For økologisk produksjon av egg og fjørfekjøtt er det utarbeidet egne regler basert på EU-forordningen om økologisk produksjon av landbruksvarer.
EU har vedtatt at tradisjonell burhønsdrift er forbudt fra 2012.

7.7 Markedsordningen for storfekjøtt

Storfekjøtt står for om lag 10 prosent av den totale verdien av landbruksproduksjonen i EU. Det er en betydelig eksport fra EU til utlandet, og en betydelig handel med storfekjøtt internt i EU. Storfekjøttproduksjon er også i betydelig grad knyttet til melkeprodusenter, noe som bidrar til inntektsdannelsen i en sektor som både har viktige regionalpolitiske og næringspolitiske sider.

1992-reformen medførte en omlegging til større innslag av areal- og dyretilskudd, og i storfekjøttsektoren ble arealbestemmelser og dyretilskudd viktige elementer i politikken. MTR-reformens hovedgrep var å frikople denne type støtte fra produksjonen, og la de tidligere tilskuddene danne utgangspunktet for enhetsstøtten.

Storfesektoren var imidlertid en av de mer kompliserte sektorer innenfor MTR-reformen, og ble gjenstand for vanskelige drøftinger og kompromiss. Dette har ledet til et regelverk som er forholdsvis fleksibelt, og som gjør at antall forordninger i sektoren er stort. Fleksibiliteten er knyttet til at medlemsstatene kan velge en delvis frikobling. Dette betyr at det eksisterende regelverket for direkte tilskudd vil måtte videreføres slik at den støtten som ikke kommer inn under den nye enhetsstøtten kan hvile på det tidligere utviklede regelverk. I tillegg er det et omfattende regelverk knyttet til storfekjøtt på det veterinære området, og når det gjelder

mattrygghet. For storfekjøtt er det fortsatt mulig å bruke administrative markedsregulerende tiltak.

Markedsordningene ble etablert på 1960- og 1970-tallet, og har siden vært justert og vedlikeholdt. Dagens ordning hviler på flere elementer, og disse består av oppkjøp (intervensjon), privat lagring, eksportstøtte, og forskjellige former for dyrestøtte. Hovedproduktene som inngår i ordningen er:

- Levende kveg og kalver.
- Spisbart ferskt, kjølt eller frosset storfe- eller kalvekjøtt.
- Spisbar fersk, kjølt eller frossen nyre og mellomgulv.
- Spisbart storfe- og kalvekjøtt, mellomgulv og nyrer, saltet i saltlake, tørket eller røkt,
- Spisbart avfall av storfe- og kalv, samt nyrer og mellomgulv, ferskt, kjølt, frossent, saltet, tørket eller røkt.
- Andre konserverte, bearbeidede eller hermetiserte produkter inneholdende storfe- eller kalvekjøtt eller storfe- eller kalveavfall.
- Storfe- og kalvefett.

Det settes en referansepris for levende dyr basert på priser fra markeder og slakterier i EU. Disse prisene vektes for å bestemme referansepris for det enkelte land og som igjen vektes sammen til en felles referansepris for hele EU. Vektingen, basert på de nasjonale referanseprisene, bygger på koeffisienter som representerer den relative betydning av det enkelte lands marked i EU-sammenheng, basert på dyretellingen i desember.

Referanseprisene beregnes ukentlig. I tillegg gjøres om lag tilsvarende beregninger basert på slaktevekt for okser, ungokser (kastrater), kviger og kuer. Disse prisene noteres i forhold til klassifiseringssystemet og vektes sammen til gjennomsnittspriser både for det enkelte medlemsland og for EU sett under ett.

Tabell 7.14 Klassifiseringssystemet for storfe

Konformasjons klasse	Beskrivelse	Fett klasse	Beskrivelse
S- Superior	Alle profiler ekstremt konveks, eksepsjonell muskelutvikling (dobbemuskuløse kadavre)	1 –lav	Intet eller lavt fettdekke
E-Excellent	Alle profiler, konvekse til superkonvekse, eksepsjonell muskelutvikling	2- ubetydelig	Ubetydelig fettdekke, kjøttet synlig nesten over alt
U-Very good	Profilene totalt sett er konveks, meget god muskelutvikling	3- middels	Kjøtt, med unntak av omkrets og skuldre, dekket av fett, ubetydelige fettmengder i brysthulen
R-Good	Profilene totalt sett rett, god muskelutvikling	4- høy	Kjøtt dekket av fett, men omkrets og skuldre har synlige deler av kjøtt, fettmengder i brysthulen
O-Fair	Profilene rett til konkav, gjennomsnittlig muskelutvikling	5 – veldig høy	Hele kadaveret dekket av fett, store fettmengder i brysthulen
P-Poor	Alle profiler er konkave til veldig konkave, svak muskelutvikling		

7.7.1 Betingelser for intervensjon

Intervensjonsordningen, slik den er i dag, åpner for oppkjøp av storfekjøtt hvis den beregnede pris for slakt faller under 1.560 euro/tonn. Kun kjøtt fra hanndyr kommer i betraktning for intervensjonskjøp. Oppkjøpsprisen fastsettes av forvaltningskomiteen for storfekjøtt på grunnlag av de kjøpstilbud som foreligger. Imidlertid er markedsintervensjon i form av oppkjøp i storfemarkedet i praksis avviklet som et generelt virkemiddel og inntreffer kun i situasjoner av ekstraordinær karakter. Den form for markedsregulering som har vært foretrukket etter Agenda-2000 reformen, er støtte til privat lagring av et gitt kvantum for en gitt tidsperiode. Fordelen med dette systemet er at kjøttet forblir i privat eie, og at det kun er kostnadene til lagerhold i en gitt periode som blir belastet EUs budsjett. Aktørene må gi tilbud på lagerholdet, og forvaltningskomiteen tar stilling til hvilket tilbud som aksepteres. Tiltak under ordningen med privat lagring utløses på et langt høyere prisnivå enn intervensjonskjøp. Terskelen for å vurdere og gi tillatelse til privat lagring, er en pris (for slakt i kategorien R3) på 2.290,72 euro/tonn, med utgangspunkt i gjeldene basispris (2.224 euro/tonn). Det er kun kjøtt fra hanndyr i form av helt slakt, eller delvis partert slakt, som aksepteres under ordningen. Kjøttet skal fryses. Aktørene som får tilslag for lagring, må innbetale et depositum som tilbakebetales ved utløpet av lagringstiden mot dokumentasjon på at lagringsjobben er utført. Betalingen for lagringen finner også sted etter periodens utløp. Ulempen med systemet er at kjøttet etter lagringsperioden vil bli reintrodusert i markedet.

Kjøtt fra intervensjonslagre blir solgt i tråd med forvaltningskomiteens avgjørelse. Salget blir annonsert, og Kommisjonen setter en minimumspris. Basert på innkomne bud, selges kjøttet til aktørene, og det kan være klausuler i salget om anvendelsen av kjøttet. For eksempel kan det bestemmes at kjøttet skal eksporteres eller benyttes i spesifikke bearbeidede produkter.

7.7.2 Betingelser for import/eksport av storfe

Import til EU av storfekjøtt er underlagt importtoll. Normal tollsats er satt til 12,8 prosent for ferske, kjølte og fryste produkter i form av helt slakt eller stykningsdeler, og 15,4 prosent for mer bearbeidede produkter. I praksis bruker EU toll i euro (ikke prosent) som settes for en periode for 12 måneder, og disse varierer fra rundt 1€/kg for levende dyr til i overkant av 3 euro/kg for kjøtt og kjøttprodukter. Avls- og oppdrettsdyr er tollfrie, og det samme er slakte-avfallsprodukter. I tillegg har EU en rekke kvoter for import av storfekjøtt til nedsatt eller null toll, noe som er et resultat av WTO-forpliktelsene, av bilaterale avtaler eller som ensidige innrømmelser. Ved beregning av kvotene har man tatt utgangspunkt i storfekjøtt med bein, og ved import innen disse kvotene av beinfritt storfekjøtt reduseres volumet til 77 prosent av kvotestørrelsen. Der er også åpnet for spesifikke kvoter for høy kvalitets storfekjøtt (”Hilton – beef”) dedikert til utvalgte land, og hvor Argentina har den største kvoten i øyeblikket (28.000 tonn).

Eksport fra EU kan utløse refusjon (eksportstøtte). Eksportrefusjonen fastsettes for forholdsvis lange perioder, men kan endres ut fra markedsutviklingen på EU-markedet og i lys av verdensmarkedet. Refusjonssatsene settes i lys av følgende faktorer:

- Nåværende og fremtidig situasjon på verdensmarkedet.
- Situasjonen på EU-markedet og den fremtidige situasjon på det interne marked.
- Konkurransesituasjonen på 3. lands markeder.

Eksportstøtten er differensiert i forhold til forskjellige produkter i form av konserveringsgrad, kvalitet og nedstykking. Eksportstøtten er underlagt regelverket i WTO, og med hensyn til subsidiert eksportmengde, kan denne nå maksimalt være 871.000 tonn. Den årlige eksportverdien for EU av storfekjøtt er på 40-45 milliarder norske kroner.

7.7.3 Særskilte ordninger for storfekjøtt vedrørende veterinære forhold og mattrygghet

Innen produksjon og foredling av storfekjøtt, er det i de seinere år kommet en rekke regler knyttet til veterinære forhold og mattrygghet. I stor grad dreier dette seg om identifikasjon og registrering av dyr, samt at man har opprettet en egen ordning for eksport av storfekjøtt fra Storbritannia (inklusive Nord-Irland) og Portugal som følge av BSE-situasjonen (ku-galskap). I Storbritannia har man også en egen ordning for storfe over 30 måneder, som ved slakt blir destruert, og hvor myndighetene bærer kostnadene.

I 2000 ble det iverksatt en ordning under overskriften ”oppkjøp for destruksjon”. Dette gjaldt dyr som var over 30 måneder, og som ikke spesifikt var testet for BSE med negativt resultat. Medlemsstatene kunne i praksis velge å teste alle dyr, eller å inngå i ordningen. I 2001 ble ordningen endret til et generelt oppkjøpsprogram for dyr over 30 måneder som falt utenfor den vanlige intervensjonsordningen. Dette gjelder for melkekuer, okser og kviger. Dette betyr

at testet kjøtt kunne kjøpes opp og lagres, til tross for at det ikke tilfredstilte de vanlige kravene til intervensjonskvalitet. Ordningen gjelder ikke Storbritannia.

7.7.4 Ammekutilskudd

For å bedre økonomien blant storfeprodusentene ble det på 1980-tallet etablert et tilskudd for spesialiserte storfeprodusenter i form av et ammekutilskudd. Hensikten var å rette tiltaket mot kjøttprodusentene uten at dette skulle komme produsenter innen melkeproduksjon til gode. Unntaket fra dette er melkeprodusenter med en referansemengde på under 120.000 kilo årlig.

Hovedregelen for å kunne søke om ammekutilskudd er at man holder storfe for kjøttproduksjon, og ikke har levert melk de siste 12 måneder. Melk levert direkte til privat konsum blir ikke betraktet som melkeleveranse i denne sammenheng. For de melke-produsenter som kommer i betraktning for ordningen, er det satt referansemengder per dyr for det enkelte land, og i sum skal dette ikke overstige 120.000 kilo. Referansemengdene er:

- Belgia: 5 450 kg
- Danmark: 6 800 kg
- Tyskland: 5 800 kg
- Hellas: 4 250 kg
- Spania: 4 650 kg
- Frankrike: 5 550 kg
- Irland: 4 100 kg
- Italia: 5 150 kg
- Luxembourg: 5 700 kg
- Nederland: 6 800 kg
- Østerrike: 4 650 kg
- Portugal: 5 100 kg
- Finland: 6 400 kg
- Sverige: 7 150 kg
- Storbritannia: 5 900 kg

Når det gjelder ammetilskudd til dyr fra melkebesetninger er melkekurasene som kan motta støtte, definert gjennom et vedlegg til forordningen, ettersom det normalt kun er mulig å få støtte til kjøttferaser eller krysninger mellom kjøttfe og melkeku.

EU har satt ett tak for antall dyr som kan motta ammekutilskudd, og dette er fordelt på medlemslandene som igjen fordeler ”rettigheter” til produsentene. Kviger kan gå inn som en del av grunnlaget for støtteberegningen, men skal maksimalt utgjøre 40 prosent av ”rettighetene”. Krisen i storfekjøttmarkedet i år 2000 medførte at Kommisjonen la frem en

plan (7-punktsplanen[23]) hvor et av tiltakene var at kviger skal utgjøre minst 15 prosent av grunnlaget. Hensikten med dette var at det ville virke produksjonsdempende. Storbritannia fikk en nasjonal tilpasning hvor det i 2003 ble akseptert at minimum 5 prosent var kviger, for å tilpasse dette til situasjonen etter munn- og klovsyken.

Støttebeløpet for ammeku er satt til 200 euro/dyr fra og med år 2002. I tillegg kan medlemsstatene selv gi et ekstra tilskudd på 50 euro/dyr fra nasjonale kilder. I enkelte områder som er klassifisert som mindre gunstige (LFA), vil EU kunne bidra med 24,5 euro/dyr av dette nasjonale tilskuddet, og der hvor i tillegg ammekuer utgjør 30 prosent av alle kuer, og minst 30 prosent av hanndyrene har en konformitet tilsvarende slakteklasse S og E, kan EU betale hele tilleggsbeløpet på 50 euro.

Tabell 7.15 Nasjonale tak for ammekutilskudd (antall dyr – "premieretter")

Land	Antall dyr	Land	Antall dyr
Belgia	228 787	Luxembourg	18 537
Danmark	221 688	Nederland	63 236
Tyskland	1 536 113	Østerrike	325 000
Hellas	141 606	Portugal	277 539
Spania	643 525	Finland	55 000
Frankrike	1 734 779	Sverige	155 000
Irland	1 028 153	Storbritannia	1 699 511
Italia	478 997		

I medlemsstater hvor mer enn 60 prosent av ammekubesetningene er holdt i fjellområder, kan det defineres separate rettigheter for kviger og kuer. Minst 10 prosent av andelen ku eller kviger må inngå i den separate kvoten, og maksimalt 40 prosent. Antallet må uansett ikke tilsi at den nasjonale kvoten overstiges.

7.7.5 Spesiell storfepremie (hanndyrpremie)

Dette tilskuddet blir kun gitt til driftsenheter med hanndyr. Kvalifisert for støtten er okser over 9 måneder og kastrerte ungokser over 9 måneder. Støtten for okser kan kun utbetales en gang i oksens livsløp, men for kastrater kan den utbetales to ganger. Produsenten må ha dyret til oppfôring i minst 2 måneder for å kunne gjøre krav på støttebeløpet. For okser kan det søkes etter at den er 7 måneder, og støttebeløpet er her 210 euro/dyr. Søknad må seinest være sendt før dyret er 20 måneder. For kastrater kan førstegangssøknad sendes etter 7 måneder (kvalifisert ved 9 måneder) og annen gangs søknad senest ved 19 måneder (kvalifisert ved 21 måneder). Støttebeløpet er her i begge tilfeller 150 euro/dyr, men kan da til sammen komme opp i 300 euro etter 2. gangs søknad. Med denne innretningen på støtten til hold av kastrater,

[23] 7-punktsplanen ble fremmet av Kommisjonen som et virkemiddel rettet mot BSE-krisen i 2000, og inneholdt en rekke elementer rettet både mot produksjon av storfekjøtt og andre produksjoner. Diskusjonen om omlegging til et mer økologisk landbruk var fremme, samt ønsket om et mer ekstensivt dyrehold. Det endelige vedtaket ble et kompromiss, og tiltakene var ment å være midlertidige.

er tanken blant annet at det ligger inne et stimuli til å fôre frem dyrene over lengre tid, noe som i neste omgang også virker produksjonsdempende.

Ordningen krever et omfattende administrativt apparat, og dyresertifikater er et kritisk verktøy i arbeidet med å administrere ordningen. Eksempelvis må forskjellige lands myndigheter bistå hverandre som følge av handel over landegrensene med storfe for oppdrett. Tilskuddet er begrenset til 90 dyr per driftsenhet innen hver aldersgruppe. Videre er det satt et tak for "premieretter" innen EU, og dette er fordelt på medlemsstatene som hver for seg opererer med nasjonale tak. Medlemsstatene kan – på objektivt grunnlag – fravike 90-dyrs regelen, men må holde seg innenfor det tak for nasjonale premier som er definert. Medlemsstatene kan velge å utbetale hanndyrpremien som et slaktetilskudd, men da settes det en minimum slaktevekt på 185 kg som kvalifiseringskriterium for tilskuddet. I den britiske kvoten for tilskuddsretter er det gitt en midlertidig økning på 100.000 dyr som følge av restriksjoner på eksport av kalver.

Tabell 7.16 Kvoter for hanndyrpremier – antall dyr

Land	Antall dyr	Land	Antall dyr
Belgia	228 787	Luxembourg	18 922
Danmark	221 688	Nederland	126 346
Tyskland	1 536 113	Østerrike	338720
Hellas	141 606	Portugal	160 720
Spania	643 525	Finland	200 000
Frankrike	1 734 779	Sverige	233 481
Irland	1 028 153	Storbritannia	1 361 978
Italia	478 997		

7.7.6 Tilskudd til slakt utenfor sesong

Når andelen av kastrater som slaktes i løpet av ett år overstiger 60 prosent av den totale hanndyrslaktingen og samtidig 35 prosent av kastratene slaktes i perioden 1. september til 30 november utløser dette et tilleggstilskudd per slaktet dyr. Det kan kun bli gitt tilskudd til de dyr som alt har fått hanndyrpremie. Tilskuddet er:

- Uke 1 – 15: 72,45 euro/dyr
- Uke 16-17: 54,34 euro/dyr
- Uke 18-21: 36,23 euro/dyr
- Uke 22-23: 18,11 euro/dyr

7.7.7 Ekstensiverings tilskudd

Et tilleggstilskudd kan bli gitt til ammeku og hanndyrpremien hvis dyretettheten er innenfor visse grenser. Dette tilskuddet er bestemt til 100€ per hanndyr eller ammekutilskudd hvis dyretettheten er 1,4 storfeenheter per hektar eller mindre. Alternativt kan et system med differensiert tilskudd brukes der tilskuddet enten er:

- 40 euro/dyr for driftsenheter med en dyretetthet mellom 1,4 og 1,8 storfeenheter per ha.

- 80 euro/dyr for driftsenheter med en dyretetthet på 1,4 storfeenheter eller mindre per ha.

Ved en dyretetthet på mer enn 1,8 storfeenheter per hektar, faller både ekstensiverings-premien, ammekutilskuddet og hanndyrtilskuddet vekk. Beregningen av dyretetthet gjøres ved å konvertere dyr til storfeenheter etter følgende omregning:

- Voksne storfe er okser og kviger over 24 måneder, ammekuer og melkekuer og teller 1,0 storfeenhet.
- Hanndyr og kviger mellom 6 og 24 måneder teller 0,6 storfeenheter.
- Sau og geit teller 0,15 storfeenheter.

Arealet må minst bestå av 50 prosent beiteareal. Arealer som er i produksjon med vekster som faller inn under arealstøtteordninger kan ikke medregnes i arealgrunnlaget. Beiteland defineres ut fra lokal praksis med hva som der normalt anvendes til dette av storfe, sau og geit. Arealer som inngår i høyproduksjon kan inkluderes i arealgrunnlaget. Der kan foretas 5 dyretellinger årlig, og bønder kan bli bedt om å deklarere dyreholdet overfor myndighetene. Det skal utføres tilfeldige kontroller på stedet.

7.7.8 Slaktepremie

Slaktepremie gjelder for:

- Okser, kastrater, kuer og kalver over 8 måneder.
- Kalver over 1 måned, men under 7 måneder og som har en slaktevekt mindre enn 160 kg.

Slaktepremien kan også bli utbetalt for dyr som eksporteres ut av EU. Det forutsettes at det enkelte dyr har vært hos produsenten i minimum 2 måneder, eller – for tidlig slaktede kalver – 1 måned. Det eksisterer ikke noen grense for hvor mange dyr den enkelte produsent kan kreve slaktetilskudd for, men den enkelte medlemsstat har et tak på antall premierettigheter totalt sett. Dette taket er avledet av antall slaktede dyr i 1995. Overstiges dette taket, reduseres slaktetilskuddet proporsjonalt i den angjeldende medlemsstat. Taket for tilskudd er fordelt mellom kalver og annet storfe.

Tabell 7.17 Slaktetilskudd, premieretter per land (ant. dyr)

Land	Ant. voksne dyr	Ant. kalver	Land	Ant. voksne dyr	Ant. kalver
Belgia	711 232	335 935	Luxembourg	21 867	3 432
Danmark	711 589	54 700	Nederland	1 207 849	1 198 113
Tyskland	4 357 713	652 132	Østerrike	546 557	129 881
Hellas	235 060	80 324	Portugal	325 093	70 911
Spania	1 982 216	25 629	Finland	382 536	10 090
Frankrike	4 041 075	2 045 731	Sverige	502 063	29 933
Irland	1 776 668	0	Storbritannia	3 266 212	26 271
Italia	3 426 835	1 321 236			

Med hensyn til vektkravet til kalver, skal dette vurderes i forhold til slakt uten skinn, innvoller og blod, hode og føtter, men med lever, nyrer og nyrefett. Vekten skal enten være etter nedkjøling, eller varm vekt rett etter slakting, men redusert med 2 prosent. Hvis slaktet presenteres uten lever og nyrer skal det tillegges en vekt tilsvarende:

- 3,5 kg for lever
- 0,5 kilo for nyrer
- 3,5 kg for nyrefett

7.7.9 Tilleggsbetalinger i storfeproduksjonen

For hvert medlemsland stilles en gitt sum til disposisjon for tilleggsbetalinger i storfeproduksjonen. Disse kan enten gis som dyretilskudd eller som arealtilskudd. Midlene skal fordeles etter objektive kriterier som skal sikre likebehandling og ikke virke forstyrrende på markedet. Dette betyr at det ikke skal gjøres bindinger i forhold til markedsprisen. Midler som utdeles i form av dyretilskudd kan rettes mot hanndyr, ammekuer, melkekuer og kviger. Det skal trekkes opp nasjonale bestemmelser for dyretetthet. EU stiller imidlertid betingelser knyttet til arealgrunnlag i form av beitearealer, og at det ikke kan inngå arealer som er underlagt arealstøtteregler for planteproduksjon. Det totale areal som kan inngå som grunnlag for beregningen av arealstøtte, må ikke overstige basis arealet i regionen eller medlemslandet. Dette basisarealet er permanente beiteområder basert på gjennomsnittstall for 1997, 1998 og 1999. Maksimalsats per hektar er satt til 350 euro.

Medlemsstatene kan velge å betale dyretilskuddet som et tillegg til slaktetilskuddet, men det gjelder i så fall ikke for slakt av kalver slik det er definert i ordningen. Dette betyr at tilskudd til hanndyr tilsier at dyret er over 8 måneder, men dette kan fravikes ved å sette en nedre vektgrense på 180 kilo. Antall tilleggsbetalinger for hanndyr:

- Må ikke overstige antall premieretter for hanndyrtilskudd.
- Må ikke omfatte flere dyr enn antall slaktede hanndyr i 1997.
- Må ikke overstige gjennomsnittet av slaktede hanndyr i årene 1997, 1998 og 1999.

For ammeku og kviger skal antall dyretilskudd korrespondere med antall ammekutilskudd, og skal utbetales som et tillegg per ammekuenhet. For melkekuer skal dyretilskuddet beregnes på bakgrunn av referansemengde for melk, slik den fremkommer for beregning av ammeku-tilskudd for enheter med melkeproduksjon under 120.000 kg. For kviger som ikke er omfattet av ammekuordningen skal antall dyretilskudd ikke overstige gjennomsnittlig antall slaktede kviger i årene 1997, 1998 og 1999.

7.7.10 MTR-reformen og storfekjøtt

Innledningsvis pekte vi på at det i MTR-reformen ble åpnet for å bruke en fleksibel tilnærming i forhold til frikobling av tilskudd fra storfeproduksjonen. Hovedregelen er at dyrestøtteprogrammene skal konverteres til enhetsstøtten. Imidlertid er det i forordning 1783/2003 sagt at medlemsstatene kan velge å beholde hele eller deler av dyrestøtten, og

medlemsstatene kan velge å beholde hele slaktepremien for dyr under 9 måneder. Videre kan de velge:

- Å beholde hele ammeku tilskuddet, og
  - å beholde inntil 40 prosent av slaktepremien for dyr over 9 måneder, eller
  - å beholde 100 prosent av slaktepremien for dyr over 9 måneder, eller
  - å beholde inntil 75 prosent av den spesielle storfepremien.

Uavhengig av kombinasjoner som velges er tilleggsutbetalinger fra medlemsstatene begrenset oppad i forhold til det nasjonale taket for de forskjellige premier. Videre kan innføringen av systemet utsettes til 2006. Dette systemet gjelder ikke for de nye medlemsstater som ikke tidligere har hatt disse ordningene.

Tabell 7.18 Kombinasjoner i de ulike medlemsstatene til støtte til storfeproduksjonen etter MTR

Medlemsstat	Innførings tidspunkt	Valgt ordning
Belgia	2005	100 % ammekupremie 100 % slaktepremie under 9 mnd.
Danmark	2005	75 % av den spesielle storfepremien
Portugal	2005	100 % ammekupremie 40 % slaktepremie for dyr over 9 mnd.
Østerrike	2005	100 % ammekupremie 40 % slaktepremie for dyr over 9 mnd 100 % slaktepremie under 9 mnd.
Sverige	2005	75 % av den spesielle storfepremien
Frankrike	2006	100 % ammekupremie 40 % slaktepremie for dyr over 9 mnd 100 % slaktepremie under 9 mnd.
Spania	2006	100 % ammekupremie 40 % slaktepremie for dyr over 9 mnd 100 % slaktepremie under 9 mnd.
Nederland	2006	100 % ammekupremie 40 % slaktepremie for dyr over 9 mnd
Finland	2006	75 % av den spesielle storfe premien
Tyskland, Italia, Irland og Storbritannia	2005	Full frikopling

7.8 Markedsordningen for svinekjøtt

Markedsordningen for svinekjøtt avspeiler at dette er et kornbasert produkt. Det reflekteres også i ordningen at EU er – og har vært – selvforsynt med svinekjøtt. De tiltak som er utformet er i all hovedsak rettet mot å motvirke de sykliske markedssvingningene i svinekjøttmarkedet. Hovedproduktene som inngår i ordningen er:

- Levende gris, med unntak av avlsdyr.
- Spiselig fersk, kjølt og frosset svinekjøtt og svineavfall.
- Spiselig saltet, tørket og røkt svinekjøtt og svineavfall.

- Svinefett og utkokt svinefett.
- Bearbeidede svineprodukter.

Det er etablert en grunnpris på svinekjøtt i EU. Denne er satt – gjennom Agenda 2000-reformen – til 1509,39 euro/tonn. Hensikten med å sette en fast pris var å øke forutsigbarheten i sektoren. Referansepriser blir beregnet på samme måte som for storfekjøtt, basert på pris av hel slakt på svin. Hver medlemsstat beregner sin gjennomsnittspris, og denne blir vektet sammen til en referansepris for EU basert på størrelsen av det enkelte lands produksjon. Prisen oppgis for to kategorier:

- Kategori E: 60-120 kg.
- Kategori R: 120-180 kg.

7.8.1 Betingelser for intervensjon

Oppkjøp (intervensjon) kan benyttes for å støtte svinemarkedet når referanseprisen faller til et nivå på 103 prosent av grunnprisen, og forventes å bli på et slikt nivå over noe tid. Imidlertid er dette et inngrep man forsøker å unngå, andre tiltak blir normalt foretrukket. Det tiltak som i størst grad kan sies å være foretrukket er støtte til privat lagring.

Forvaltningskomiteen kan åpne for privat lagring på samme grunnlag som kan utløse intervensjon. Tilskuddene differensieres for de forskjellige stykkingsdeler, og settes spesifikt for det enkelte tilfelle der det åpnes for iverksetting av ordningen. Normalt åpnes ordningen for en periode av 3 måneder, med daglige tillegg og fratrekk, og med et minimumskvantum på 10 tonn utbeinet svinekjøtt. For svinekjøtt med bein er minimumskvantumet 15 tonn for at det skal åpnes for privat lagring. Etter 2 måneder på lager kan det åpnes for eksport av partiet. I desember 2003 ble det intervenert i form av privat lagring for et kvantum på 94.000 tonn.

7.8.2 Betingelser for import og eksport av svinekjøtt

Det er knyttet toll til import av svinekjøtt, men for spiselig avfall av svinekjøtt er denne satt til 0. Det er en rekke kvoter med nedsatt toll for import av svinekjøtt til EU. For eksport ut av EU kan det gis refusjon. Dette gjelder både svinekjøtt og bearbeidede produkter av svinekjøtt. Forutsetningene for beregningen av refusjonen er:

- Priser og tilgang på svinekjøtt på EU-markedet.
- Priser og tilgang på svinekjøtt på verdensmarkedet.
- Forskjeller i fôrkorn pris mellom EU og verdensmarkedet.
- Konkurranseforhold på tredjelands markeder.

På linje med andre produkter underlagt EUs markedsordninger kreves det eksport- (og import-) lisenser. Taket for subsidiert eksport av svinekjøtt som følge av WTO-forpliktelsene er 444.000 tonn. I 2001/02 ble det åpnet for eksport av om lag 75.000 tonn svinekjøtt under refusjonsordningene.

7.8.3 Klassifikasjonssystemet for svinekjøtt

Klassifikasjonssystemet for svineslakt er av relativt liten betydning rent kommersielt, men har en viss betydning med hensyn til prisrapportering. Dagens system baserer seg på andelen magert kjøtt i slaktet, og inndelingen er:

- Klasse S 60 prosent magert kjøtt eller mer.
- Klasse E 55 – 59 prosent magert kjøtt.
- Klasse U 50 – 54 prosent magert kjøtt.
- Klasse R 45 – 49 prosent magert kjøtt.
- Klasse O 40 – 44 prosent magert kjøtt.
- Klasse P Mindre enn 40 prosent magert kjøtt.

For å anslå andelen magert kjøtt, blir det foretatt et estimat basert på vekten av røde beinmuskler etter nedskjæring i forhold til slaktets totalvekt justert for en koeffisient. Det er her åpnet for avvik innenfor gitte statistiske normer. Slaktevekten settes innen 45 minutter etter slakting, og da basert på kriterier om hel eller delt buk, og kriterier knyttet til innmat og blod.

7.8.4 Om restriksjoner som følge av sykdomsutbrudd

Innenfor svineproduksjon har det tidvis vært sykdomsproblemer som har medført restriksjoner i handel med svinekjøttprodukter og dyrebevegelser. Ved sykdomsutbrudd iverksettes tiltak (nedslakting, etc.) tilpasset situasjonen i kombinasjon med de nevnte restriksjoner. Tidvis har denne type tiltak hatt betydelig innvirkning på pris og markedssituasjonen i EU.

7.8.5 MTR-reformen og svinekjøttproduksjon

Det er ingen direkte kobling mellom reformen av Den felles landbrukspolitikk og politikken overfor svinekjøttsektoren. Imidlertid er produksjonen nært knyttet til kornpolitikken, og endringen her vil normalt gi en effekt også i svineproduksjonen. Imidlertid ble det kun gjort mindre endringer i markedsregime for korn. Hvilken effekt avviklingen av intervensjon for rug og reduserte tilleggspriser for korn gjennom året vil ha for svineproduksjonen er vanskelig å identifisere.

7.9 Markedsordningen for fårekjøtt

Fårekjøtt har lenge blitt betraktet som en glemt sektor innen EUs landbrukspolitikk. De opprinnelige EU-6 hadde ingen vesentlig produksjon basert på sau og geit, og dette medførte at det ikke ble etablert noen spesifikk politikk før etter utvidelsen i 1973 (Storbritannia og Irland). Enkelte har beskrevet sauens situasjon i EUs landbrukspolitikk som en askepotthistorie, og da uten at hun har fått prinsen ennå.

Mellom 1980 og 2000 var hovedtiltaket for sau- og geitesektoren et variabelt dyretilskudd som skulle utjevne prissvingninger i markedet, basert på nasjonale markedet. Dette førte til ulike tilskudd i forskjellige deler av EU, og ble også utfordret av det faktum at sau og geitehold innenfor EU har forskjellig orientering. Kjøttproduksjon er viktig i nord, mens det i det sørlige området også er en betydelig melkeproduksjon basert på sau og geit.

Et annet viktig trekk ved saue- og geiteholdet er at mye av denne produksjonen finner sted i næringssvake eller mindre fordelaktige områder (LFA). Dette gjør at areal støtte og supplerende tiltak kan komme som en følge av regionalpolitiske bestemmelser. Eksempelvis var det i Skottland en egen ordning knyttet til generelt dyrehold i fjellområder, men denne er nå avviklet. Den nye politikken rettet mot sau- og geitehold i EU har visse likhetstrekk med storfeordningen.

Markedsordningen for sau og geit omfatter følgende hovedprodukter:

- Levende sau og geit.
- Ferskt, kjølt og frossent kjøtt av sau og geit.
- Kjøtt fra sau og geit som er saltet, i saltlake, tørket eller røkt.
- Spiselig avfall, ferskt, kjølt eller frossent, fra sau og geit.
- Spiselig avfall fra sau og geit som er saltet, i saltlake, tørket eller røkt.
- Fett fra sau og geit.
- Konserverte eller bearbeidede kjøtt og kjøttavfall med innhold av kjøtt eller avfall fra sau og geit.

Listen omfatter ikke ull, ettersom ull er definert som et industriprodukt i forhold til varelisten trukket opp i vedlegget til Romatraktaten.

Tidligere ble det satt en årlig grunnpris for fårekjøtt, ettersom dette var nødvendig for å ha et målepunkt i forhold til markedsprisen for å fastsette de årlige tilskudd. Dette er ikke lenger nødvendig.

Dyretilskuddet som ble vedtatt i 2001 retter seg mot søyer og hunngeit. For søyer er standardsatsen 21 euro/dyr, mens det for hunngeit er satt til 16,8 euro/dyr. For melke-produserende sauer er søyetilskuddet også satt til 16,8 euro/dyr. Tilskuddene er her som i andre dyretilskuddsordninger basert på at hver driftsenhet får en gitt mengde tilskuddsretter innenfor et nasjonalt tak.

Tabell 7.19 Sau og geit: Tilskuddsrettigheter (antall dyr) per land

Land	Antall dyr	Land	Antall dyr
Belgia	70 000	Nederland	930 000
Danmark	104 000	Østerrike	206 000
Tyskland	2 432 000	Portugal	2 690 000
Spania	19 580 000	Finland	80 000
Frankrike	7 842 000	Sverige	180 000
Irland	4 956 000	Storbritannia	19 492 000
Italia	9 575 000	Hellas	11 023 000
Luxembourg	4 000		

Tilleggstilskudd kan bli gitt i næringssvake områder, dersom minst halvparten av det aktuelle saueholdet hos en produsent finner sted innenfor et område underlagt definisjonen for LFA. Dette tillegget kan også bli gitt der saueholdet i stor grad baserer seg på bruk av gjeting. I så fall er kravet 90 dagers sammenhengende beite innenfor LFA-området, eller at bruk av gjeter i sauehold er tradisjonsbasert i et område, og at flytting av dyr ut av området er nødvendig for å sikre tilstrekkelig fôr av akseptabel kvalitet. Tilskuddet er satt til 7 euro/dyr for hunngeit og søye. For LFA-områder kommer også regionalpolitiske bestemmelser til anvendelse, og det kan bli gitt arealtilskudd rettet mot sau- og geitehold i størrelsesorden 25 euro til 200 euro per hektar.

Videre er det fra 1. januar 2002 bestemt at der skal komme en tilleggsbetaling som utbetales som et årlig tilskudd. Disse tilskuddene skal ha sitt utgangspunkt i et maksimumsbeløp som stilles til disposisjon for medlemsstatene, og tildelingskriteriene bestemmes nasjonalt. Imidlertid skal fordelingen basere seg på objektive kriterier og skal ikke knyttes opp til markedspriser. Videre skal det tas spesielle hensyn til:

- Spesielle typer av kvalitetsproduksjon
- Ekstensiv drift
- Støtte til restrukturering
- Støtte til fôrproduksjon (arealstøtte)

Tabell 7.20 Beløp for tilleggsbetalinger fordelt på medlemsstat

Land	€	Land	€
Belgia	64 000	Luxembourg	4 000
Danmark	79 000	Nederland	743 000
Tyskland	1 793 000	Østerrike	185 000
Hellas	8 767 000	Portugal	2 275 000
Spania	18 827 000	Finland	61 000
Frankrike	7 083 000	Sverige	162 000
Irland	4 875 000	Storbritannia	20 162 000
Italia	6 920 000		

7.9.1 Betingelser for intervensjon

Når det gjelder intervensjon i markedet åpnes det for at Kommisjonen kan gjøre vedtak som utløser tilskudd til privat lagring av kjøtt fra sau og geit. Dette vil kunne gjøres i forhold til utvikling i referanseprisene i spesifikke områder – i realiteten Storbritannia og Nord-Irland. Andre land kan komme i betraktning i forhold til spesifikke vurderinger. Prosedyren for privat lagring er identisk med andre ordninger av denne type. I tillegg er det i prinsippet mulig med eksportstøtte for kjøtt fra sau og geit, men det er en meget høy terskel for at denne muligheten skal bli tatt i bruk.

7.9.2 Betingelser for import og eksport av fårekjøtt

Import til EU av fårekjøtt er underlagt tollbestemmelsene slik de er bundet i WTO. Imidlertid finnes det betydelige kvoter i denne sektoren for tollfri import av fårekjøtt. Den største kvoten har tilfalt New Zealand og er på 227.700 tonn.

7.9.3 Midtveisgjennomgangen for sau- og geitesektoren

50 prosent av dyrestøtten kan beholdes som koblet støtte, mens resten vil ta form som en enhetsstøtte. Fårekjøttsektoren har nylig vært reformert, og med unntak av overgang til enhetsstøtte er det her ikke andre tiltak som blir iverksatt.

7.9.4 MTR-reformen og fårekjøttsektoren

Tilskuddene knyttet til sau og geit er i prinsippet underlagt konverteringen til frikoplet enhetsstøtte. Detaljene i regelverket er imidlertid ennå ikke da egen forordning fortsatt mangler. For denne sektoren vil også muligens koblingen til regionalpolitikken bli styrket.

7.10 Markedsordninger for melk og meierisektoren

Melk og melkeprodukter er omfattet av et forholdsvis vidt spekter av reguleringer i EU. I starten baserte markedsordningene i sektoren seg på prisnoteringer i de enkelte land, og tiltak ble beregnet ut fra disse. I 1968 ble det imidlertid etablert et felles regime for melk og meieriprodukter gjennom Rådsforordning 804/68 som var det grunnleggende juridiske dokument frem til mai 1999. I 1999 vedtok Ministerrådet en ny hovedforordning, Rådsforordning 1255/1999, som fortsatt er hovedforordning for sektoren. Melk inngikk i Agenda 2000-reformen, men enkelte av elementene i denne reformpakken for melk kunne ikke innføres før i år 2005 og 2007. Dette er knyttet opp til finansieringen av reformen, og EU manglet penger til å iverksette tiltak for meierisektoren før 2007. Imidlertid grep MTR-reformen inn før iverksettelsen av Agenda 2000-reformen, og her får man da en overgang hvor man trekker med seg bestemmelser både fra vedtaket i Agenda 2000 og fra vedtaket knyttet til MTR-reformen.

De produkter som omfattes av markedsordningen for melk er:

- Melk og fløte, ikke konsentrert eller tilsatt sukker eller andre søtningsstoffer.
- Melk og fløte, konsentrert eller tilsatt sukker eller andre søtningsstoffer.
- Kjernemelk, surmelk, fløteyoghurt, kefir, annen gjæret eller syrnet melk og fløte, konsentrert eller ikke, med eller uten tilsetning av sukker eller andre søtningsmidler, smakstilsetninger, frukt, nøtter eller kakao.
- Myse, konsentrert eller ikke, med eller uten tilsatt sukker eller andre søtningsmidler, andre produkter med deler av naturell melk, med eller uten tilsatt sukker eller søtningsmidler.
- Smør, annet fett eller oljer fra melk, smørbart meierifett med en fettprosent på mer enn 75 prosent og mindre enn 80 prosent.
- Ost og ostemasse.
- Laktose eller laktosesirup, uten smakstilsetning eller tilsatte fargestoffer og som inneholder 99 prosent laktose eller mer uttrykt som dehydrert laktose beregnet i tørr vekt.
- Laktosesirup, smakstilsatt eller tilsatt fargestoff.
- Melkeprodukter tilberedt som dyrefôr.

7.10.1 Tiltak rettet mot etterspørselssiden

I markedsordningen for melk er det lagt til rette for bruk av en rekke virkemidler som har som effekt å støtte produktenes pris i markedet. Beskyttelse mot verdensmarkedets priser gjennom toll og kvoter for import, subsidier rettet mot eksport av meieriprodukter, oppkjøpsordning, ordning for privat lagring av visse produkter, tilskudd til meieriprodukter brukt i videre bearbeiding og kontroll med tilbudssiden gjennom systemet med melkekvote.

7.10.2 Tiltak rettet mot tilbudssiden – kvotesystemet for melkeproduksjon

Når det gjelder tiltak for å kontrollere tilbudssiden, har det vært brukt ulike virkemidler. Tiltak for å redusere antall melkekuer ved bruk av slaktetilskudd har vært forsøkt, og kompensasjon for å trekke seg ut av melkeproduksjonen for et gitt antall år har også vært gjennomført. Det mest gjennomgripende tiltaket var imidlertid innføring av kvotesystemet for melkeproduksjonen som ble vedtatt i 1984 og skulle gjelde i 5 år. Ordningen ble forlenget i forbindelse med 1992-reformen frem til år 2000. Agenda 2000-reformen forlenget ordningen med melkekvoter frem til år 2008, mens man gjennom MTR-reformen bestemte at systemet skulle fortsette til år 2015.

Kvotesystemet definerer en total produksjonskvote for hele EU, og denne fordeles så på de enkelte medlemsstater. Kvoten omfatter både leveranser til meieri og såkalt direktesalg – som i prinsippet er salg direkte til lokalt konsum. Overskridelser av kvoten utløser en avgift fra produsentene som var satt til 115 prosent av målprisen for melk. Dette er nå avløst av en ordning med et fast nominelt beløp.

Medlemsstatene kan selv velge om kvotene skal individualiseres i forhold til den enkelte driftsenhet, eller om kvotene skal fordeles til meierier. Dette tilsier også at innkreving av overproduksjonsavgift kan gjøres direkte fra bonden, eller fra bonden via meieriselskapet. Imidlertid utløses ikke avgiften direkte av eventuelle produksjonsoverskridelser på det enkelte bruk, men som en følge av at den nasjonale kvoten overskrides. Dette betyr at "ledige" melkekvoter innenfor et medlemsland kan stilles til disposisjon for brukere som har hatt en for høy produksjon i det gjeldene markedsår (markedsåret er fra 1. juli til 30. juni). Kvoter kan – med utgangspunkt i de enkelte medlemsstaters regelverk – leies eller selges. Videre kan den enkelte medlemsstat trekke på den nasjonale kvotereserven. Medlemsstatene kan også – ved å inndra større beløp for overproduksjon enn nødvendig – stille midlene til disposisjon for utviklingstiltak innen melkeproduksjonen.

Størrelsen på de nasjonale melkekvotene er endret over tid, og som en følge av MTR-reformen ble det åpnet for en forsiktig økning i de nasjonale kvotene for EU-15 i perioden 2005-2008. For de nye medlemsstatene er kvotene fastlåst fra 2004 frem til 2014. De nye medlemsstatene, med unntak av Kypros og Malta, har i tillegg en reservekvote knyttet til restrukturering. For Polen utgjør denne 416.000 tonn. Melkekvotesystemet har vært under press fra enkelte medlemsstater. Det medlemsland som har vært mest kritisk er Storbritannia, ettersom kvotene ble innført i en periode der britisk melkeproduksjon ekspanderte, og historisk baserte kvoter medvirket til å redusere denne oppbyggingen. Systemet med melkekvoter og avgift på overskuddsmelk er definert gjennom Rådsforordning 1788/2003 og Kommisjonsforordning 595/2004.

Tabell 7.21 Nasjonale melkekvoter (1000 tonn)

EU-15	Kvote 2005/06	Kvote 2008/09-2014/15	Nye medlemsstater	Kvote 2004/05-2014/15
Belgia	3 310	3 360	Tsjekkia	2 682
Danmark	4 455	4 522	Estland	624
Tyskland	27 864	28 282	Kypros	145
Hellas	821	821	Latvia	695
Spania	6 117	6 117	Litauen	1 646
Frankrike	24 236	24 599	Ungarn	1 947
Irland	5 396	5 396	Malta	49
Italia	10 530	10 530	Polen	8 964
Luxembourg	269	273	Slovenia	560
Nederland	11 075	11 241	Slovakia	1 013
Østerrike	2 750	2 792		
Portugal	1 920	1 949		
Finland	2 407	2 443		
Sverige	3 303	3 353		
Storbritannia	14 610	14 829		

Melkekvotene som opereres på det enkelte gårdsbruk er i realiteten en produksjonskvote av melkefett. Fettinnholdet er satt med et basisnivå for hvert land, og alle beregninger for kvote-oppfyllelse tar utgangspunkt i dette basisnivået for fett.

Tabell 7.22 Basisnivå for fett i de ulike medlemsland ved beregning av melkekvote

Belgia	36,91	Irland	35,81	Finland	43,40	Litauen	39,90
Danmark	43,68	Italia	36,88	Sverige	43,40	Ungarn	38,50
Tyskland	40,11	Luxembourg	39,17	Storbritannia	39,70	Malta	
Hellas	36,10	Nederland	42,36	Tsjekkia	42,10	Polen	
Spania	36,37	Østerrike	40,30	Estland	43,10	Slovenia	41,30
Frankrike	39,48	Portugal	37,30	Kypros	34,60	Slovakia	37,10
				Latvia	40,70		

Hvis produsentens melk har et fettinnhold som avviker fra basisnivå skal melkemengden ganges med 0,18 prosent for hvert 0,1 gram fett/per kilo melk som avviket utgjør. For leveranser som ikke er melk, fløte eller smør, gjelder følgende omregning:

- 1 kg fløte = 0,263 kg melk * fett innholdet i fløten utrykt som masse
- 1 kg smør = 22,5 kg melk

For produksjon ut over kvoten betales en avgift. Denne avgiften var tidligere en prosentandel av målprisen (115 %), men er nå fastsatt ved et beløp som er:

- 2004/05: 33,27 euro/100 kg
- 2005/06: 30,91 euro/100 kg
- 2006/07: 27,83 euro/100 kg

7.10.3 Grunnelementene i markedsordningen for melk

Tidligere var grunnelementet i markedsordningen for melk en målpris og intervensjonspriser for spesifikke produkter. Målprisen for melk ble gjennom MTR-reformen opphevet. Dette betyr at alle priser nå vil relatere seg til intervensjonsprisene gjennom beregning av Intervensjonsmelkepris ekvivalent (IMPE). Denne fremkommer ved å ta i betraktning:

- Kostnadene ved å bearbeide melken til henholdsvis smør og skummetmelkpulver (SMP), pakke produktene i 25 kg pakker eller sekker, og transportere produktet inntil 100 km.
- Vekten av den melk som medgår for å produsere ett kilo av produktet.

Tabell 7.23 Intervensjonspriser for smør og SMP i perioden 2000- 2007 i euro .

	Intervensjonspris, smør 100 kg	Intervensjonspris, SMP 100 kg
2000/2004	328,20 €	205,52 €
2004/2005	305,23 €	195,24 €
2005/2006	282,44 €	184,97 €
2006/2007	259,52 €	174,69 €
2007 og videre	246,39 €	174,69 €

7.10.4 Om intervensjon

Det er ikke mulig å drive intervensjon på ferske melkeprodukter. Det må derfor finne sted en bearbeidelse av melken som tilsier at den kan lagres eller plasseres på markeder utenfor virkeområdet til Den felles landbrukspolitikk. Dette betyr igjen at de priser som benyttes for ulike intervensjonsprodukter må relateres i forhold til den bearbeidelse som faktisk har funnet sted, ettersom det er målprisen på fersk melk som skal støttes. For at intervensjonsordningen kan utløses må markedsprisen for smør være mindre enn 92 prosent av intervensjonsprisen i en gitt periode. Målenivået er markedet i den enkelte medlemsstat, og det vil normalt kun åpnes for intervensjon i den eller de medlemsstater som kan vise til en markedspris som kvalifiserer for intervensjon.

Innkjøpsprisen som fastsettes av Kommisjonen – eventuelt etter en budrunde – kan ikke være lavere enn 90 prosent av intervensjonsprisen. Det settes klare kvalitetskrav til smøret som kan kjøpes inn (maksimalt vanninnhold 16 prosent, minimum 82 prosent fettinnhold, laget av pasteurisert melk, mikrobiologiske standarder etc.). Det kan også åpnes for privat lagring der produktet eies av markedsoperatørene, som i sin tur forplikter seg til å lagre produktet og får dekket kostnader ved dette. Her kan i tillegg til smør også fløte komme i betraktning. Godtgjørelsen for lagring vil reflektere markedssituasjonen, samt de bud som kommer inn i forbindelse med åpningen av ordningen. Kvalitetskravene er i noen grad de samme som for intervensjonskjøp, men er justert for nasjonale standarder. Minimumsperioden for lagring er 90 dager, og maksimum 210 dager.

Når det gjelder oppkjøpsordningen for skummetmelkpulver (SMP), kan denne åpnes mellom 1. mars og 31. august for et gitt kvantum. SMP må være produsert utelukkende av kumelk, ha et proteininnhold på minst 35,6 prosent målt som andel av tørrstoff fratrukket fett, og være produsert innen en periode på maksimalt 30 dager før oppkjøp finner sted. Priser under 90 prosent av intervensjonsprisen aksepteres ikke, og i de siste år har prisen vært over 95 prosent av intervensjonspris. Det er også mulighet for støtte til privat lagring av SMP, og godtgjørelsen for dette beregnes ut fra lagerkostnader og produktpriser. Støtte til privat lagring vil normalt iverksettes hvis intervensjonsordningen suspenderes som følge av at kvantumsgrensen blir nådd.

I tillegg til smør og skummetmelkpulver kan det åpnes for privat lagring av visse oster. Det er:

- Grana Padano, som minst må være 9 måneder.
- Parmigiano Reggiano, som minst må være 15 måneder gammel.
- Provolone, som minst må være 3 måneder gammel.

I tillegg kan langtidsholdbar ost komme på tale under ordningen for støtte til privat lagring av ost, og dette dreier seg om Emmental og Gruyereoster i tillegg til Pecorino Romano, Kefalotyri og Kasseri. Det kvantum ost det kan gis lagerstøtte til for hver type fastsettes årlig. Innenfor denne ordningen ser vi at også sau- og geitmelkprodukter kommer i betraktning MTR-reformen medførte endringer i målpriser og i kvantum som det kan interveneres i forhold til for smør. Kvantumet for SMP videreføres, og er satt til 109.000 tonn i intervensjonsperioden. Reformen tilsier reduksjoner både i intervensjonspris og kvantum som kan kjøpes opp.

Tabell 7.24 Utviklingen i intervensjonsprisene gjennom de ulike reformene

Markedsår	Intervensjonspris euro/tonn: Smør	Intervensjonspris euro/tonn: SMP	Intervensjonskvantum: Smør
2000-2004	328,20	205,52	
2005-2006	282,44	184,97	50.000 tonn
2006-2007	259,52	174,69	40.000 tonn
2007- og fremover	246,39	174,69	30.000 tonn

Ved privat lagring betales av ost gjelder følgende kompensasjonssatser:

- I forhold til fast pris: 17,92 euro/tonn
- I forhold til lagringens lengde: 0,33 euro/tonn per dag
- I forhold til innkjøpspris: 2,25 prosent

For skummetmelkpulver gjelder følgende satser:

- EU-10: 0,35 euro/tonn per dag
- Spania og Portugal: 0,44 euro/tonn per dag

7.10.5 Øvrige støtteordninger vedrørende melk og melkeprodukter

Det er også etablert ordninger som er direkte rettet mot etterspørselen av melk og meieriprodukter.

7.10.5.1 Støtte til bruk av melk og meieriprodukter til videreforedling

Det er opprettet ordninger som støtter bruk av melk og meieriprodukter til videreforedling. Dette gjelder blant annet bruk av skummet melk til bruk i produksjonen av kasein, og for SMP til produksjon av dyrefôr. Når støttebeløpet skal fastsettes, skal følgende faktorer taes i betraktning:

- Intervensjonsprisen for SMP

- Utviklingen og forsyningssituasjonen av skummetmelk og SMP
- Pristendenser for kalver
- Prisutviklingen for andre alternative proteinprodukter

7.10.5.2 Støtte til bruk av skummet melk og SMP til produksjon av dyrefôr

Forutsetningen for å få støtte til produksjon av dyrefôr basert på skummet melk og SMP er at andelen av SMP er minst 50 prosent, men ikke over 80 prosent. Imidlertid, inneholder produktet en andel SMP på 45 prosent vil man kunne få en redusert støtte – berettiget støtte fratrukket 15 prosent. Skulle mengden SMP overstige 80 prosent, men ikke 81 prosent kan støtte utbetales som om innholdet var på 80 prosent. For å benytte støtten til fôrprodukter kreves det også at 5 prosent av innholdet stammer fra fett som da ikke skal være smør, samt minst 2 prosent stivelse.

7.10.5.3 Støtte til andre anvendelser av skummetmelk, SMP, fløte og smør

Det finnes også støtte for skummet melk brukt for produksjon av kasein og kaseinater. Det finnes videre en mulighet for å selge SMP fra intervensjonslagre uten forutbestemt anvendelse, og når det åpnes for slikt salg settes prisen lik den beregnede intervensjonspris pluss 1 euro per 100 kg. Produkter på intervensjonslager kan også benyttes i matvarehjelp-programmer. For smør kan salg fra intervensjonslagre rettes mot:

- Konsummarkedet
- Salg som konsentrert smør
- Salg til iskrem og bakeriindustri
- Salg til non-profit organisasjoner
- Eksport

Smør og melkepulver kan også gjøres tilgjengelig for vanskeligstilte gjennom intern matvare-hjelp. Med hensyn til fløte, smør og konsentrert smør kan disse produktene støttes til bruk i næringsmiddelindustri. Det skilles mellom produkter som gjøres tilgjengelig for iskrem og for annen benyttelse. Prisstøtten bestemmes ut fra de bud kjøperne kommer med til intervensjonsmyndighetene.

Det er også mulig å støtte melk og melkeprodukter til anvendelse for barn og unge under utdanning (skolemelkordningen). EU støttet programmet tidligere med en andel tilsvarende 75 prosent av målpris for melk, og for andre enn helmelksprodukter ble støtten fastsatt ut fra melkeekvivalent betraktninger: Ordningen åpner for støtte til 0,25 liter helmelksekvivalenter per elev per dag. Målprisen er nå fjernet, og etter markedsåret 2003-2004 er støttebeløpene fastsatt med utgangspunkt i melkeekvivalenter og det er samtidig tatt høyde for den reduserte intervensjonspris. Satsene er:

- Markedsåret 2004-2005: 21,69 euro/100 kg
- Markedsåret 2005-2006: 20,16 euro/100 kg
- Markedsåret 2006-2007: 18,61 euro/100 kg

- Fra markedsåret 2007-2008: 18,45 euro/100 kg

7.10.6 Betingelser for eksport og import av melk og melkeprodukter

Import av melk og melkeprodukter til EU er underlagt forpliktelsene i WTO og andre handelspolitiske arrangementer. Det er krav om en importlisens for å forestå import, og det må betales et depositum på 10 euro/100 kg for produkter som lisensen omfatter. En rekke land kan eksportere meieriprodukter til EU med nedsatt toll, og for enkelte lands eksport innkreves ikke toll i det hele tatt for visse volumer. De mest begunstigede landene er New Zealand (smør), Tyrkia og Sør-Afrika.

Med hensyn til eksport må det også her løses en lisens. Depositumet varierer som en prosentsats av verdien på produktet, men skal ikke i noe tilfelle være lavere enn 6 €/100 kg. Satsene for eksportrefusjon varierer for forskjellige markeder, og for eksport til blant annet Norge blir det ikke gitt eksportrefusjoner for meieriprodukter. Der kan også gis eksportstøtte til produkter der melk inngår som en bestanddel. Refusjoner her avledes av refusjonen for eksport av basisproduktet.

7.10.7 MTR-reformen og melkesektoren

Agenda 2000 etablerte et dyretilskudd i melkeproduksjonen, men dette dyretilskuddet ble teknisk omregnet til en støtte hvor melkekvotens størrelse – og ikke dyr per en gitt telledato – var bestemmende for beløpet. Videre skulle det etableres en tilleggsbetaling med midler fra medlemsstatene innenfor en gitt nasjonal beløpsgrense.

MTR-reformen tar utgangspunkt i disse instrumentene når den frikoplede enhetsstøtten skal beregnes for melkesektoren. I perioden 2004-2007 skal disse tilskuddene opereres slik de var tenkt i Agenda 2000-reformen, for så å gå inn i enhetsstøtten. Artikkel 95 og 96 i forordning 1788/2003 definerer både dyretilskuddets størrelse uttrykt ved støtte til melkekvoten og rammen for de nasjonale tilleggsbetalinger. Beløpene er ment som en delvis kompensasjon for prisreduksjonene. Den kvotebaserte dyrestøtten er satt til:

- For kalenderåret 2004: 8,15 euro/tonn
- For kalenderåret 2005: 16,31 euro/tonn
- For kalenderåret 2006: 24,49 euro/tonn
- For kalenderåret 2007: 24,49 euro/tonn

Tilleggsbetalingene fra medlemsstatene i perioden 2004 til 2007 er avgrenset til nasjonale beløp, men disse kan medlemsstatene velge å beholde som en direktestøtte til melkeproduksjon ut over 2007, hvilket betyr at de da ikke inngår i enhetsstøtten.

Tabell 7.25 Nasjonalt tak for tilleggsbetalinger (mill. euro).

Land	2004	2005	2006	2007
Belgia	12,12	24,30	36,45	36,45
Danmark	16,31	32,70	49,05	49,05
Tyskland	101,99	204,53	306,79	306,79
Hellas	2,31	4,63	6,94	6,94
Spania	20,38	40,86	61,29	61,29
Frankrike	88,70	177,89	266,84	266,84
Irland	19,20	38,50	57,76	57,76
Italia	36,34	72,89	109,33	109,33
Luxembourg	0,98	1,97	2,96	2,96
Nederland	40,53	81,29	121,93	121,93
Østerrike	10,06	20,18	30,27	30,27
Portugal	6,85	13,74	20,62	20,62
Finland	8,81	17,66	26,49	26,49
Sverige	12,09	24,24	36,37	36,37
Storbritannia	53,40	107,09	160,64	160,64

7.11 Markedsordningen for frukt og grønnsaker

Markedsordningen for frukt og grønnsaker gir et rammeverk som skal stabilisere markedene for de produkter som er omfattet av ordningen. Utfordringen er å sikre ordninger som omfatter produkter som i fersk form har relativt kort levetid. I utgangspunktet er all frukt og alle grønnsaker dekket av regimet, men de produkter som har egne markedsordninger er holdt utenfor den spesifikke frukt og grønnsaksordningen. Dette er i hovedsak produkter som poteter, vindruer, bananer, søtmais, bønner og erter for fôrproduksjon og oliven. Reformene har for denne sektoren hatt til hensikt å markedsorientere produsentene.

7.11.1 Betingelser for produsentorganisasjonene som er delegert ansvar for markedsordningene

Produsentorganisasjoner er gitt en sentral rolle i gjennomføringen av markedsordningene, og skal godkjennes gjennom en særskilt søknadsprosedyre. Når godkjenning er oppnådd vil man kunne nyttiggjøre seg de tiltak som finnes i markedsordningene. EU-godkjenner produsentorganisasjoner innenfor følgende kategorier:

- Frukt og grønnsaker
- Frukt
- Grønnsaker
- Frukt og grønnsaker tenkt for industriell bearbeiding
- Sitrus
- Nøtter
- Sopp

Dersom en produsentorganisasjon har en spesialisering som ikke faller inn under kategoriene (et smalere produktomfang enn samlekategoriene, og ikke faller inn under de listede spesial-kategoriene) kan organisasjonen likevel godkjennes. Imidlertid er det knyttet kriterier til organisasjonens vedtekter. Kriteriene for godkjenning er trukket opp i forordningene 2200/1996 og 1432/2003 med senere endringer. Hovedbetingelsene for å godkjenne produsentorganisasjoner er:

- At organisasjonen har som mål å planlegge og tilpasse produksjonen til etterspørselen.
- Å fremme konsentrasjon i tilbudsleddet.
- Å redusere produksjonskostnader og stabilisere priser.
- Å fremme dyrkningspraksis, produksjonsteknikker og miljømessig avfallshåndtering for å beskytte vann, jord, landskap og biologisk mangfold.

Videre er det viktig at medlemmene:

- Følger de vedtatte regler knyttet til å rapportere produksjon, selve produksjonen, markedsføring og miljøhensyn.
- Tilhører bare én organisasjon.
- Selger hele sin produksjon gjennom organisasjonen, eller;
    - ikke overskrider et salg på 25 prosent utenfor organisasjonens kanaler når en er medlem i en produsentorganisasjon for frukt og grønnsaker,
    - ikke overskrider 20 prosent for direktesalg eller personlig forbruk når en er medlem av annen type produsentorganisasjon enn en frukt- og grønnsakorganisasjon.
- Fremskaffer den nødvendige statistikk pålagt av produsentorganisasjonen.
- Betaler eventuelle fastsatte bidrag.

For selve organisasjonen forutsettes:

- Vedtekter som klargjør prosedyrer for vedtaksendringer.
- Bestemmelser om medlemmenes finansielle bidrag.
- Regler som muliggjør medlemmenes demokratiske mulighet til å overvåke organisasjonens og dens beslutninger.
- Sanksjoner for regelbrudd.
- Regler for innmeldelse og en minimumsperiode for medlemskap.

Et viktig tiltak rettet mot produsentene gjennom produsentorganisasjonene, er tilskudd til operasjons- eller driftsfond. Disse fondene skal knyttes opp mot programmer for å innfri målsetninger som organisasjonen har trukket opp – med hensyn til blant annet produksjonsplanlegging, miljøplaner og produksjonsteknikker. Videre kan disse fondene brukes til å finansiere tilbaketrekning av produkter (sitrusproduksjon) gitt at det er iverksatt programmer innenfor produksjonsplanlegging etc. Fondene kan også benyttes som et supplement til EUs finansiering av tilbaketrekking av produkter. For etablerte

produsentorganisasjoner kan inntil 30 prosent av driftsfondet brukes til dette, og for nyetablerte inntil 60 prosent (første år).

Tilskuddet som kan oppnås er 50 prosent av drifts- eller operasjonsfondets årlige utgifter. Det er satt et tak på 4,5 prosent av verdien av organisasjonens produkter til markedspris.

Det er gitt regler for hvordan midlene fra operasjonsfondet utløses, og hvilke kostnader som kan dekkes inn i forbindelse med tilbaketrekningen av produkter. For administrative utgifter kan det gis en støtte som er avgrenset i forhold til en andel av operasjonsfondet og et maksimumsbeløp avgrenset oppad til 180.000 euro. Medlemsstatene kan også stille et tilleggsbeløp til disposisjon. Størrelsen på dette beløpet er avgrenset til en gitt sum per produkt, men ikke fordelt på medlemsstat. Avgrensningen er gitt i vedlegg 2 til Kommisjonsforordning 103/2004.

7.11.2 Om intervensjon

Intervensjonsordningen er rettet mot produkter som er listet opp i tabellen under.

Tabell 7.26 Produkter som kan trekkes tilbake (intervensjon)

Epler	Pærer	Mandariner (+hybrider)
Aprikoser	Borddruer	Søtappelsiner
Meloner	Vannmeloner	Auberginer
Nektariner	Klementiner	Blomkål
Fersken	Sitroner	Tomater

Mengden det kan interveneres i forhold til, er inntil 5 prosent av produsentorganisasjonenes mengde av appelsiner, 8,5 prosent av epler og pærer og 10 prosent av andre produkter. Utgangspunktet for å fastsette produsentorganisasjonenes totalmengde er gjennomsnitt av behandlet vare de siste 5 år. Det settes også terskler for hvor stor mengde produkter som kan komme inn under intervensjonsordninger totalt for EU. Disse er lavere enn hva summen av alle ”tak” for produsentorganisasjonene.

Produsentorganisasjonene håndterer selve tilbaketrekningen av produkter, og ikke-medlemmer har i prinsippet adgang til ordningene. I de tilfeller der ikke-medlemmer kommer inn under intervensjonsordningen blir kompensasjonen redusert med 10 prosent, samt at de faktiske håndteringskostnadene blir belastet produsent.

For de fleste produkter er det utformet spesifikke produktstandarder som må innfris for å plassere varen i markedet. Dette er også kriterier for å komme inn under en eventuell intervensjon. Produktstandardene kan avvikes fra når det gjelder salg fra gård eller fra produsent på lokale markeder. Videre kan dette også gjøres gjeldende for varer til industrielt formål.

Tilbaketrukne varer kan bli brukt i næringsmiddelindustri, overlates til veldedige organisasjoner, alders- og sykehjem, fengsler, distribueres til skoler[24], brukes til dyrefôr, brukes i fremstilling av teknisk alkohol eller destrueres. For epler, sitroner, appelsiner, fersken, nektariner, borddruer, tomater og visse nøtter kan det gis eksportstøtte.

7.11.2.1 Andre støtteordninger

Første januar 2004 ble det etablert et arealtilskudd for produksjon av nøtter. Tilskuddet er nedfelt i Rådsforordning 1782/2003, og utfyllende regler er gitt i Kommisjonsforordning 2237/2003. Denne arealstøtten gjelder for følgende produkter:

- Hasselnøtter
- Mandler
- Valnøtter
- Pistasienøtter
- Johannesbrødfrø

Medlemslandene får definert et referanseareal, og støtten – som er på 120,75 euro/hektar – multipliseres med dette arealet for å definere den totale støtten. Minimumsarealet som er støtteberettiget er 0,10 hektar, og det er satt et minimumskrav i forhold til tetthet for plantene. Minimumstettheten er:

- Hasselnøtter 125 planter/hektar
- Mandler 50 planter/hektar
- Valnøtter 50 planter/hektar
- Pistasienøtter 50 planter/hektar
- Johannesbrødfrø 30 planter/hektar

Tabell 7.27 Basisarealet – eller nasjonalt garantert areal (NGA)

Land	Hektar	Land	Hektar
Belgia	100	Nederland	100
Tyskland	1 500	Østerrike	100
Frankrike	17 300	Portugal	41 300
Hellas	41 100	Spania	568 200
Italia	130 100	Storbritannia	100
Luxembourg	100		

I tillegg kan det gis en nasjonal støtte til disse produsentene, og som også er satt til 120,75 euro/hektar, og avgrenses nasjonalt i forhold til basisarealet.

[24] Slik frukt kan ikke inngå i faste skolemåltider

7.11.2.2 Import og eksport

Import er underlagt tollbestemmelser, men for enkelte produkter er det etablert et system basert på inngangspris etter et mønster som ikke er helt ulikt systemet for korn. Import-systemet på denne sektoren bærer i stor grad preg av avtaler og forpliktelser EU har med tredje land, særlig ACP-land og middelhavsland.

Eksportstøtte kan brukes, men innenfor de forpliktelser som gjelder i WTO. De produktene som kan omfattes er epler, sitroner, appelsiner, fersken, nektariner, borddruer, tomater og enkelte nøtter.

7.11.3 Bearbeidede produkter

Når det gjelder bearbeidede produkter av frukt og grønnsaker finnes det ordninger som gir støtte til produsenter. Det er støtteordninger for produsenter av sitrus, tomater, fersken og pærer med kontrakt med en industriell mottaker. For plommer og fiken får industrien støtte hvis de betaler en gitt minimumspris til produsentene. Støtten skal representere forskjellen mellom minimumspris til produsent og verdien av råstoffet for industrien. For produsenter av druer til tørking utbetales en arealstøtte. Produsenter av hvite asparges til industriell bruk kan få en arealstøtte på 500 euro per hektar. Det er satt et tak innenfor EU på hvor omfattende støtten kan være, og det er på 9.000 hektar.

Kommisjonen har gitt forordninger som setter krav til kontraktinngåelser, fornyelser og endringer i kontraktsforhold og til kvalitetskriterier.

For enkelte produkter, eksempelvis tørkede fiken, kan det bli gitt støtte til privat lagring gitt at innkjøp har funnet sted de siste to månedene av markedsåret. For noen produkter, eksempelvis bearbeidede tomater, kan det gis eksportstøtte. I noen tilfeller vil også kompensasjon for sukkerbruk i konservering eller bearbeidelse bli utløst i tråd med regler knyttet til sukkerregimet (beskrevet i delkapittel 7.14).

7.12 Markedsordningen for poteter (potetstivelse)

Potetregimet er i realiteten innrettet mot poteter til bruk for produksjon av potetstivelse. Det er fremmet et forslag til en markedsregulering – betegnet som ”lett” ordning – som setter visse minimums markedsstandarder for industripotet for å unngå at markedet blir oversvømt av lavkvalitets billigpoteter, men denne har fortsatt til gode å bli vedtatt.

7.12.1 Om praktiseringen av markedsordningen for potet

Markedsordningen for potetstivelse var før MTR-reformen tett knyttet opp mot kornregimet. Stivelsesprodukter fra potet ble relatert til stivelsesprodukter fra korn (mais), og ordningen var basert på to elementer: En minimumspris og et kompensasjonsbeløp (tilskudd). Denne

etablerte sammenheng mellom pris og tilskudd relatert til mais ble fjernet gjennom MTR-reformen.

Imidlertid baserer import- og eksportsystemet seg fortsatt på en sammenheng mellom potetbasert og maisbasert stivelse. Dette betyr at eksportstøtte utregnes med bakgrunn i en referansepris for mais (4 referansepunkter i EU og Chicago pris for No 3 gul mais pluss frakt), og dette håndteres på samme måte som under importregimet for korn.

Dagens system for støtte er basert på forordning 1782/2003, hvor det etableres en støttesats relatert til stivelsesinnholdet i poteten. Støttebeløpet er etablert i forhold til produksjon av ett tonn potetstivelse og var på 110,54 euro for markedsåret 2004/2005, men ble så nedjustert til 66,32 euro. Denne betalingen kan, hvis medlemsstatene velger det, også inngå i den frikoplede enhetsbetalingen. I tillegg er det fortsatt en produksjonsstøtte basert på det gamle systemet som er regulert av forordning 1864/94. Systemet med minstepriser er beholdt, og disse skal også forholdes til referansen stivelse.

Kommisjonsforordning 2235/2003 gir i et vedlegg en detaljert oversikt over minstepriser og de forskjellige tilskudd ut fra vekt og stivelsesinnhold. Tabellen bygger på 5,050 kg potet for ett kg stivelse. Tabellens laveste innslag er en potetmengde på 6.533 kg potet for ett tonn stivelse basert på 13 prosent stivelsesinnhold i råstoffet, og dette gir en minstepris 27,29 euro per tonn potet, og tilskudd på henholdsvis 3,406 euro per tonn og 10,15 euro per tonn fra respektiv gammel og nytt tilskuddssystem.

Kommisjonsforordning 2236/2003 gir regler for produsentene og mottakerne av potet til stivelsesproduksjon med hensyn til å kvalifisere seg for støtteordningene. Det er et ufravikelig krav at produksjonen skjer under kontrakt med industrien.

Det er definert et gitt øvre kvantum fra EU om hva som kan komme inn under ordningen, og dette er fordelt som nasjonale produksjonskvoter. Disse kvotene er så fordelt gjennom individuelle kvoter og kontrakter. Produksjon ut over kvoten kan ikke leveres til potet-stivelsesindustrien, og produsentene må finne annen anvendelse for dette. Tradisjonelt har salg til dyrefôr vært et alternativ. Det er ikke alle medlemsland som har kvoter for potet-stivelse, og det er forbundet med historikk. En rekke av de nye medlemsstatene har tradisjonelt hatt produksjon av stivelse.

Tabell 7.28 Potetstivelse: Kvoter (tonn/land)

Land	Tonn	Land	Tonn
Danmark	168 215	Nederland	507 403
Tyskland	656 298	Østerrike	47 691
Spania	1 943	Finland	53 178
Frankrike	265 354	Sverige	62 066
Polen	144 985	Tsjekkia	33 660
Latvia	5 778	Litauen	1 211
Slovakia	729	Estland	250

7.13 Markedsordningen for vin

Markedsordningen for vin omfatter i utgangspunktet ugjæret druejuice, gjæret og ugjæret druemost, ferske druer som ikke er dekket av ordninger innenfor frukt- og grønnsakregimet, vineddik og alle andre biprodukter av vin.

Tiltakene for å regulere vinmarkedet er rettet mot viner av bordvintypen. Dette betyr at viner underlagt spesielle kvalitetsdefinisjoner ikke er i tiltaksområdet. Bordvin er definert som viner med en alkoholstyrke på mellom 8,5 prosent og 15 prosent. Der finnes spesifikke unntak fra denne regelen.

7.13.1 Om praktiseringen av markedsordningen for vin

For å gjennomføre markedsordningen for vin, blir det hvert år gjennomført en undersøkelse for å registrere alle produktive vinmarker i EU. Disse deles i tre kategorier etter egnethet for vinproduksjon. I tillegg benyttes en inndeling basert på minimum ”naturlig” alkoholstyrke i vin produsert i et gitt område. Produsentene må oppgi siste års produserte volum og lagre. Når det gjelder lagrede produkter skal dette også oppgis av rene handelsbedrifter.

For bordviner kan det bli gitt tilskudd til privat lagring, og dette iverksettes når den mengde vin som er tilgjengelig innen den gitte kategori overstiger 4 måneders normalt forbruk. Inndelingen i de forskjellige kategorier av bordvin baserer seg på skillet mellom hvitvin og rødvin innenfor visse intervaller av alkoholstyrke. Lagring kan rettes både mot druemost, konsentrert druemost, rektifisert druemost og for bordviner.

I tillegg til privat lagring kan det iverksettes destillasjon for å redusere den tilgjengelige mengde. Det forutsettes at destillatene skal ha en alkoholstyrke på minst 52 prosent, og det kan likeledes iverksettes destillasjon av bi-produkter fra vinproduksjon. Et annet tiltak er støtte for bruk av druemost for annet bruk, eksempelvis druejuice. Der blir også gitt særlig støtte rettet mot vinproduksjon i oversjøiske områder (Madeira, Kanariøyene og Azorene)
Et tiltak for å kontrollere produksjonen er at vinplanter skal godkjennes, og det er i prinsippet forbud mot å tilplante nye områder med planter for druer ment for vinproduksjon. Imidlertid

er utsetting av godkjente planter til fornying og kvalitetsforbedring på eksisterende vinmarker tillatt.

For kvalitetsviner er det et eget regelsett. Forutsetningen er at de oppfyller felles kvalitets-kriterier satt av EU og nasjonale kvalitetssett. EU-kravene er blant annet knyttet til region – til hvor vinen er produsert – og er slik sett avgrensende. Nasjonale krav er blant annet knyttet mot produksjonsmetode. På denne måten får vinprodusentene en beskyttelse i markedsføring av sine kvalitetsviner. Det ligger i systemet at produsenter av vin innenfor kvalitets-definisjonen, får en bedre pris enn hva de ville oppnådd som produsenter av vanlig bordvin. Dette er også forklaringen på at det er iverksatt en rekke programmer for å øke antallet vin-produsenter som kan komme inn under kvalitetsvin-konseptet.

7.14 Markedsordningen for sukker

Sukkerordningen er et av de mest omstridte markedsregimer i EU. Den har likhetstrekk med kornordningen, men intervensjonen i markedet er her ikke rettet mot produkter slik de leveres fra gården (sukkerbeter eller sukkerrør), men mot bearbeidet rå- eller hvitt sukker. I sukkersektoren er et system med medansvarsavgift operativt, i den forstand at kostnadene ved produksjon ut over kvotesystemet i sin helhet belastes bønder og foredlingsledd.
I tillegg til sukker fra beter og rør, inkluderer sukkerordningen også isoglukose og flytende sirup, noe som egentlig gjør regimet til en ordning for søtningsstoffer. Rent formelt dekker regimet 96 forskjellige søtningsstoffer, men det finnes søtningsprodukter som også er dekket av andre markedsordninger (glukose), og hvor mer enn ett regime kan komme til anvendelse avhengig av sukkerprosenten (karamell).

7.14.1 Kvoter for sukkerproduksjon

Alle tiltak rettet mot sukkermarkedet tar utgangspunkt i de produksjonskvoter som er fastsatt. Produksjonskvotene er fastsatt for det enkelte land og videre fordelt på sukkerraffineriene. Det er fastsatt en A-kvote og en B-kvote, og dette har gitt opphav til betegnelsene A- og B-sukker (som ikke må forveksles med kvalitetsnormer som er lik uavhengig av hvilke kvote det enkelte parti sukker kan tilbakeføres til). I tillegg kommer produksjon av C-sukker, som er en produksjon utenfor kvotesystemet som forventes eksportert og avsatt til verdensmarkedspris. Inndelingen i A- og B-kvoter (eller sukker) er innarbeidet slik at det tas høyde for avlingsvariasjoner, og summen av disse kvotene kan betraktes som en maksimalkvote for sukker som kan komme i betraktning for EUs støtteordninger. Medansvarsavgiften for produsenter og industri er satt til 2 prosent for både A- og B-sukker, men for B-sukker kan det komme en tilleggsavgift på inntil 30 prosent, og en ekstraavgift på ytterligere 7,5 prosent. Disse ekstraavgiftene innkreves i en situasjon der normalavgiften på 2 prosent ikke er tilstrekkelig til å dekke utgifter til eksportsubsidier og andre markedsreguleringstiltak.

Tabell 7.29 Kvoter for sukker, isoglukose og flytende sirup (tonn)

	Sukker			Isoglukose			Flytende sirup		
	A-kvote	B-kvote	Totalt	A-kvote	B-kvote	Totalt	A-kvote	B-kvote	Totalt
Østerrike	314 028,9	73 297,5	387 326,4	-	-	-	-	-	-
Belgia	674 905,5	144 906,1	819 811,6	56 150,6	15 441,0	71 591,6	174 218,6	41 028,2	215 246,8
Tsjekkia	441 209,0	13 653,0	454 862,0	-	-	-	-	-	-
Danmark	325 000,0	95 745,5	420 745,5	-	-	-	-	-	-
Frankrike	2 970 359	798 632	3 768 991	15 747,1	4 098,6	19 845,7	19 847,1	4 674,2	24 521,3
Tyskland	2 612 913	803 982,2	3 416 895	28 643,3	6 745,8	35 389,1	-	-	-
Hellas	288 638,0	28 863,8	317 501,8	10 435,0	2 457,5	12 892,5	-	-	-
Finland	132 806,3	13 280,4	146 067,7	10 792,0	1 079,7	11871,7	-	-	-
Ungarn	400 454,0	1 230,0	401 684,0	127 627,0	10 000,0	137 627,0			
Latvia	66 4000,0	105,0	66 505,0	-	-	-	-	-	-
Litauen	103 100,0	-	106 100,0	-	-	-	-	-	-
Irland	181 145,2	18 114,5	199 259,7	-	-	-	-	-	-
Italia	1 310 903	246 539,3	1 557 443	16 432,1	3 869,8	20 301,9			
Nederland	684 112,4	180 447,1	864 559,5	7 364,6	1 734,5	9 099,1	65 519,4	15 403,5	80 922,9
Polen	1 580 000	91 926,0	1 671 926	24 911,0	1 870,0	26 781,0	-	-	-
Portugal	72 428,4	7 242,8	79 671,2	8 027,0	1 890,3	9 917,3	-	-	-
Slovakia	189 760,0	17 672,0	207 432,0	37 522,0	5 025,0	42 547,0	-	-	-
Slovenia	48 157,0	4 816,0	52 973,0	-	-	-	-	-	-
Spania	957 082,4	39 878,5	996 960,9	74 619,6	7 959,4	82 579,0	-	-	-
Sverige	334 784,2	33 748,0	368 262,2	-	-	-	-	-	-
Storbrit.	1 035 115	103 511,5	1 138 626	21 502,0	5 735,0	27 237,3	-	-	-

For produkter innenfor kvotene er det satt tre administrative priser. Det er én intervensjonspris, én grunnpris for sukkerbeter og én minimumspris for sukkerbeter. Intervensjonsprisen på hvitt sukker er satt til 63,19 euro/100 kg, og den avledede intervensjonspris for råsukker er satt til 52,37 euro/100 kg. For Irland, Portugal, Finland, Storbritannia og Spania er intervensjonsprisen gitt et tillegg på mellom 2 og 3 prosent. Dette regionaliseringstillegget var i utgangspunktet ment for å hindre en økning i ubalansen mellom tilbud og etterspørsel i visse regionale markeder.

Grunnprisen for sukkerbeter er satt til 47,67 euro/tonn, og er ment å være den pris sukkerbetprodusentene skal få utbetalt for produktene før prisreduksjoner, som følge av avgifter og andre omkostninger. Minimumsprisen er satt til 46,72 euro/tonn for A-sukker, beregnet ut fra leveranse til gitte sentrale leveringspunkter. Prisen for B-sukker er satt til 32,42 euro/tonn.

Det er ikke administrative priser for C-sukker, men skulle det ikke være mulig å få eksportert slikt sukker innen 1. januar, kan partiene ilegges en straffeavgift som tilsvarer den høyeste innkrevde importavgift i løpet av de siste 18 måneder pluss en flat avgift på 1,21 euro/100 kg.

Sukker er en betydelig handelsvare, og EU har innvilget privilegert adgang til sitt marked for en rekke land. Denne importen har vært underlagt minimums importpriser, som korresponderer til den interne prissetting. Vedtaket om toll- og kvotefri adgang for alle produkter fra de minst utviklede landene blir ikke gjort gjeldene for sukker før i 2006. Frem til da vil denne importen være kvoteregulert og gjenstand for en minimum importpris.

7.14.2 Reformen av sukkerpolitikken

Det var ventet at sukkerpolitikken ville inngå i MTR-reformen fra 2003, men denne muligheten ble ikke benyttet. Forslaget til reform ble lagt frem på et seinere tidspunkt, og medførte betydelig tautrekking internt i EU. I november 2005 klarte Ministerrådet å komme frem til et kompromiss, hvor en rekke endringer ble vedtatt. Disse endringer er ment å bringe sukkerpolitikken nærmere den nye reformerte EU-politikken.

Tiltakene ministrene ble enige om, tilsier at de administrative priser som er satt for sukker og sukkerbeter skal reduseres med 36 prosent fra dagens nivå i løpet av 4 år. Første år er nedgangen 20 prosent, andre året skal prisnivået være 27,5 prosent lavere, tredje året 30 prosent lavere enn dagens nivå og i det fjerde året vil prisene være 36 prosent lavere enn dagens nivå. Bøndene skal ha en gjennomsnittlig kompensasjon på 64,2 prosent av pris-nedgangen målt mot kuttet på 36 prosent. Dette tilskuddet skal inkluderes i den frikoblede enhetsstøtten, og knyttes til miljø- og driftsstandarder. Dagens A- og B-kvoter blir slått sammen til en sukkerkvote, og intervensjonssystemet avvikles i løpet av en 4 års periode. Sikkerhetsnettet for markedsregulering blir etter dette et system for støtte til privat lagring.

Det skal også etableres en restruktureringsplan for sukkerfabrikkene som skal være virksom i overgangsperioden på 4 år, og denne skal oppmuntre fabrikkene til å avvikle produksjonen. Første året kan man få en utbetaling på 730 euro per tonn kvote, mens man siste året får en utbetaling på 520 euro per tonn kvote for å stenge ned produksjonen. Noe av disse midlene kan også rettes mot produsenter. Finansieringen av dette tiltaket skal baseres på en avgift på sukkerkvotene i en periode på 3 år. Videre vil land som oppgir 50 prosent eller mer av sukkerproduksjon få en kompenasjon tilsvarende hele prisbortfallet.

Der innføres også et brakkleggingstilskudd på 45 euro per hektar, og dette arealet tillates bruk for energivekster.

Produksjonskvoten for isoglukose økes med 300.000 tonn over tre år, og gjennomføres med årlige kvoteøkninger på 100.000 tonn.

Ministerrådets vedtak vil bli fulgt opp med utarbeidelse av den endelige Rådsforordning og de nødvendige utfyllende bestemmelser i Kommisjonsforordninger. Videre gjenstår noe behandling i EU-parlamentet, men dette er utelukkende av formell karakter ettersom EU-parlamentet kun gir høringsuttalelser om lovgivningen på dette området.

7.15 Markedsordningen for tobakk

Markedsordningen retter seg mot rå tobakk. Ordningen er omstridt på grunn av at man gir støtte til en produksjon som er opphav til et helseskadelig produkt. En utfordring for EU-produsentene er at kvaliteten på den produserte tobakk er klart i underkant av hva produsenter i andre deler av verden kan tilby. De viktigste elementene i markedsordningen for tobakk er:

- Produksjonskvoter.
- Et støttebeløp per kg råtobakk innenfor kvoten og variert etter tobakkstype.
- Premien skal fordeles på en fast del (65-70 prosent) og en variabel del (35-40 prosent).
- Tilleggsbetalinger for visse kvaliteter.
- Krav om dyrkningskontrakt med en mottaker.
- Støtte til produsentorganisasjoner (2 prosent av det totale støttebeløp).
- Oppbygging av fond gjennom fratrekk i støttebeløpet (tilbakekjøp av produksjonskvoter).

Politikken overfor tobakksprodusentene ser i øyeblikket ut til å være et sterkt ønske om at produksjonen trappes ned, og at kvaliteten på den produksjon som blir tilbake økes.

Tobakksfondet var i 2005 på 28 millioner euro og midlene skulle, i tillegg til tilbakekjøp av kvoter, også stimulere til omlegging til annen produksjon. Tobakksregimet er regulert gjennom Rådsforordning 2075/92, men i 2003 ble det lagt frem et forslag til en ny Rådsforordning, samtidig som Kommisjonen la frem en meddelelse om tobakkproduksjon, olivenproduksjon og sukkersektoren i forbindelse med den nye landbruksreformen. Forslaget til ny tobakkspolitikk baseres på tre elementer: Et støttesystem, virkemidler for å begrense og reorientere produksjonen og et regelverk for handel med tredje land.

Det kan påregnes at arbeidet med å få vedtatt en ny politikk på området vil bli intensivert etter at sukkerreformen er på plass.

7.16 Markedsordningen for bomull

Bomull er i utgangspunktet ikke et produkt som er underlagt de tradisjonelle markedsordninger i EU og er heller ikke innbefattet i Annex 1 til traktaten. Bomullsfrø (såvare) og olje fra bomullsfrø er i prinsippet et landbruksprodukt i EU-sammenheng, men ikke urenset bomull til tekstilformål.

Det greske medlemskapet (1981) førte til at det ble etablert et system for produksjonsstøtte til produsenter av råbomull. Systemet ble seinere også gjort gjeldende for Spania, og det er til en viss grad åpnet for at virkemidler for bomullsprodusenter kan iverksettes også andre steder i EU-området ut fra gitte kriterier.

EU-kommisjonen har som intensjon å legge om støttesystemet ved å inkorporere 60 prosent av produksjonsstøtten i den frikoblede enhetsstøtten, og de resterende 40 prosent som en nasjonal konvolutt for nasjonal arealstøtte. Det vil bli gitt et basisareal for Hellas, Spania og Portugal.

7.17 Markedsordningen for landbruksalkohol

Etanol basert på landbruksprodukter er blitt regulert som følge av økt internasjonal handel med denne type produkter. Hensikten med en såkalt "lett" markedsordning på dette området er å bidra til å opprettholde balansen i EU-markedet. De viktigste tiltakene i ordningen er:

- Krav til medlemslandene om overvåkning av produksjon og marked.
- Krav om innberetning fra medlemslandene om produksjon og marked.
- Innføring av eksport og importlisenser.
- Regler for administrasjon av tollkvoter.
- Rett for Kommisjonen til å suspendere ordningen med "aktiv foredling".
- Produksjon av landbruksalkohol underlegges regelverket for statsstøtte i EU.

Det siste punktet har konsekvenser for produksjon av landbruksbasert etanol i Tyskland, der det innenfor rammen av det tyske brennevinsmonopol blir gitt offentlig tilskudd til en rekke destillatører. Denne støtten kan opprettholdes frem til 2010, men innenfor en totalramme på 110 millioner euro per år. Tyske myndigheter er underlagt årlig rapporteringsplikt.

7.18 Markedsordningen for bearbeidede produkter

På midten av 1960-tallet, etter at den felles landbrukspolitikk var etablert, ble det erkjent at landbrukspolitikken også hadde effekt på produkter som lå utenfor dens nedslagsområde. En rekke bearbeidede næringsmidler baserer seg på råvarer som er innenfor det landbruks-politiske virkeområdet, men hvor det bearbeidede produkt er definert som et industriprodukt. Dette medførte at der EUs landbrukspolitikk tilrettela for høyere råvarepriser enn hva som var tilfellet i andre land, ville EU-produkter basert på slike råvarer miste konkurransekraft både mot import og som eksportprodukt hvis ikke tiltak ble iverksatt. Eksempelvis inngår forskjellige korntyper, melk, egg og sukker i en rekke bearbeidede produkter. Videre inngår også produkter som er avledet av produkter underlagt landbrukspolitikken som råvarer i næringsmidler (for eksempel glukose).

Hovedtiltaket for å motvirke negative utslag for EU-industrien var å tilpasse tollsystemet med hensyn til import av produkter og utforme et system for eksportrestitusjoner med hensyn til eksport. Importvernet er basert på en fast tollsats og en fastsatt tilleggssats, hvor den første del representerer industrielementet i tollavgiften og tilleggssatsen er ment å representere landbrukselementet. Landbrukselementet er ment å representere merkostnaden for EU-industrien ved å benytte råstoff fra EU-landbruket i stedet for å importere tilsvarende råstoff

til verdensmarkedspris. Tilleggselementet beregnes med utgangspunkt i visse basisprodukt (korn, ris, sukker, skummetmelkpulver, helmelkspulver og smør) og endres ved behov.

Når det gjelder eksport av bearbeidede produkter som faller inn under ordningen er prinsippet at beregningene reverseres. Det blir gitt eksportrefusjoner innrettet mot råstoffkomponenten, men ikke for industrielementet. Refusjonsbeløpet blir også underlagt en vurdering av markedssituasjonen, prisutviklingen og ikke minst de budsjettmessige begrensninger innenfor EU-budsjettet.

Både import- og eksportsystemet måtte endres som følge av Uruguay-runden i GATT (WTO), hvor reduksjoner både i tollsatser og eksportstøtte var en del av forpliktelsene.

Ordningene på dette området er blitt nedtrappet, dels som følge av forpliktelsene om reduserte eksportsubsidier i WTO, dels som følge av at de prisreduksjoner som er gjennomført i EUs landbrukspolitikk, og dels av behovet for å redusere utgifter.

8 Utvidelsen i 1995

I 1995 ble 3 nye land medlemmer i EU. Sverige, Østerrike og Finland kan på mange områder betraktes som forholdsvis like land. Folketallet er i størrelsesorden 5-10 millioner, sikkerhetspolitisk nøytrale under Den kalde krigen, velutviklede vestlige industriland og alle tidligere medlemmer av EFTA. Til tross for at disse landene var veletablert innenfor det vestlige økonomiske systemet var det også ulikheter. Den geografiske beliggenhet er forskjellig mellom de nordisk beliggende Finland og Sverige og det sentraleuropeiske Østerrike. Utgangspunktet for landbruket og landbrukspolitikken inneholder både likheter og ulikheter. Sverige skiller seg ut ved en omlegging av sin landbrukspolitikk på 1990 tallet: Fra en orientering mot å konservere landbruksstrukturen og et sterkt element av statlig engasjement til en orientering mot markedet og en åpnere handelspolitikk. Østerrike og Finland beholdt sin mer konserverende politikk gjennom 1990-tallet, og opptrer i stor grad i tråd med dette i de interne EU-diskusjoner om landbrukspolitikken.

8.1 Sverige

I Sverige var det en reduksjon på omtrent 10.000 bruk i perioden 1994-1999. Dette er en utvikling som har fortsatt. I 1999/2000 var det 81.000 bruk i Sverige og i 2002/2003 var antall bruk nede i 68.000 (NILF 2004: 30). Størstedelen av denne reduksjonen har funnet sted i de minste brukene, noe som i seg selv ikke er overraskende. Produsentprisene har for en rekke viktige produkter falt, og relativt mest innen kjøttproduksjon. Produserte volumer har imidlertid vært relativ stabilt. Budsjettstøtten – summen av bevilgninger over EUs budsjett og svenske budsjetter, var fallende på begynnelsen av 1990-tallet, og ble nesten fordoblet i perioden fra 1994 til 1999. Om lag 2/3 deler av denne støtten kommer fra EU-budsjettet. Svenske landbruksorganisasjoner understreker at EU-medlemskapet var en viktig forutsetning for å opprettholde store deler av svensk landbruk sett i lys av den landbrukspolitikk svenske myndigheter slo inn på i 1990.

8.2 Finland

I Finland ble den første perioden etter EU-medlemskapet preget av en kraftig strukturendring. Veksten i bruk over 500 dekar var i perioden 1995-1999 på om lag 12 prosent per år, og salderingsposten var her de mindre og mellomstore brukene. I perioden 1995-1999/2000 forsvant om lag hver femte bruk. I 2002/2003 var det totalt 75.000 bruk i Finland (NILF 2004: 30). Produsentprisene i Finland falt med over 30 prosent fram til 1999, og i kjøttproduksjonen ble produsentprisene i denne perioden redusert med i gjennomsnitt 60 prosent. Produksjonen derimot var mer stabil. Med unntak av eggproduksjon, som ble redusert med 40 prosent, er det kun mindre endringer i landbruksproduksjonen. Til tross for en kraftig strukturendring ble verdiskapningen per årsverk i finsk landbruk redusert i årene etter EU-medlemskapet. Budsjettstøtten til finsk landbruk ble derimot vesentlig økt i 1995,

men har så blitt trappet noe ned. Den er imidlertid mer enn dobbel så høy som i 1994. Finland har fått forlenget en del ordninger som omfatter den sørlige delen av Finland, under henvisning til at den nødvendige omstilling ikke har funnet sted. Imidlertid er ordningene basert på en gradvis årlig nedtrapping.

8.3 Østerrike

I Østerrike viser statistikken en reduksjon i antall bruk som sammenliknet med Finland må betegnes som moderat. Østerrike fikk redusert antall bruk med om lag 10 prosent i perioden 1995-2000 (NILF 2004: 30). Reduksjonen i antall driftsenheter var imidlertid vesentlig større i de første årene etter medlemskapet enn i perioden før medlemskap. Produsentprisene har falt vesentlig, men budsjettstøtten har blitt mer enn tredoblet. Effekten av strukturrasjonalisering og økt budsjettstøtte har så langt vist seg å kunne gi en inntektsutvikling for østerriksk landbruk, inkludert skogsdrift, det første året med medlemskap for så gradvis å bli redusert.

8.4 Avslutning

Hensikten med å presentere utviklingen i disse tre landene er å illustrere at land med svært mange likhetstrekk også kan oppvise forskjeller med hensyn til effekter og utvikling for landbrukssektoren med et EU-medlemskap. Erfaringer høstet i ett land lar seg ikke uten videre overføres til et annet land selv om utgangspunktet på overflaten kunne virke likt. Naturgitte forhold, kulturelle forhold, politiske forhold og de generelle økonomiske forhold i et samfunn er alle elementer som kan virke inn på utviklingen og svekker eller forsterke virkningene av tilpasningen til et nytt landbrukspolitisk regime.

9 Utvidelsen fra EU 15 – til EU 25

På 1990-tallet leverte en rekke land søknader om medlemskap i EU. Dette var land som tidligere hadde vært betraktet som en del av øst-blokken og dermed som en del av den sfæren som var under innflytelse og dominans fra det daværende Sovjetunionen. Økonomien ble karakterisert som sentralstyrt og etter oppløsningen av Sovjetunionen og øst-blokken har begrepet overgangsøkonomi blitt benyttet i internasjonal sammenheng. Dette skulle betegne en prosess hvor det fant sted en overgang til markedsøkonomi. Den politiske endring kom hurtig i den forstand at ettparti-staten forsvant og ble erstattet med et pluralistisk partisystem etter vesteuropeisk mønster.

For EU var denne utviklingen en utfordring sett ut fra flere forhold. Dimensjoneringen av EUs beslutningsorganer var ikke slik at man uten videre kunne oppta en rekke nye medlemmer, søkerlandenes økonomiske og administrative system ble heller ikke betraktet som robust og effektivt nok for EU-medlemskap og det ble knyttet en rekke spørsmål til den fremtidige politiske og økonomiske utvikling i disse landene. Det var også et annet problem: EUs budsjett er ikke dimensjonert for oppgaver i retning av å stabilisere økonomien i EU-området, men er mer ment som et supplement til medlemsstatenes tiltak på enkelt områder. Landbrukspolitikken er imidlertid et unntak – der EU forvalter de økonomiske ressurser og vedtar politikken. Dette leder oss utvilsomt til et kjernepunkt i det som kan betegnes som utvidelsesprosessen: Hvordan utvide EU innenfor økonomiske rammer som de eksisterende 15 medlemsstatene kunne akseptere? Om den politiske vilje til utvidelse var til stede måtte den balanseres mot den økonomiske evne. De to desidert største utgiftspostene i utvidelses-prosjektet er finansieringen av regionalpolitiske infrastrukturtiltak og finansieringen av Den felles landbrukspolitikk.

I utgangspunktet så EU for seg en puljevis opptagelse av nye medlemmer, men kom siden til at utviklingen i søkerlandene muliggjorde inntreden for hele 10 stater samtidig. I tillegg ville inntreden for de 10 nye medlemsstatene skje på et seinere tidspunkt, noe som gjorde at totalkostnaden for den budsjettperiode hvor inntrede ville skje, ikke ville være vesentlig annerledes med hensyn til disponible midler. Imidlertid ville forhandlingsløsningen på landbruksområdet være av avgjørende betydning.

De 10 landene som kunne forvente inntreden i EU (opprinnelig 1. april 2004, senere 1. mai 2004) var: Kypros, Malta, Ungarn, Polen, Slovakia, Latvia, Estland, Litauen, Tsjekkia og Slovenia.

9.1 Om landbruksforhandlingene

De hovedområder som måtte behandles innenfor landbrukssektoren var:

- Markedsordningene og det tilknyttede regelverk, herunder:
  - markedsstøtte i form av intervensjon, med mer
  - produksjonskvoter og basisareal
  - direktestøtteordninger
- Bygdeutviklingstiltak knyttet til landbruksbudsjettet
- Regelverket for matvaretrygghet

Forhandlingene på landbruksområdet ble vanskelige. Det var to hovedspørsmål forhandlingene måtte søke å løse: Hvilke produksjonskvoter, dyretall og basisareal skulle legges til grunn, og når og hvordan skulle areal- og dyretilskudd komme til anvendelse. I utgangspunktet var EU ikke innstilt på å gjøre areal- og dyretilskudd gjeldende i de nye medlemslandene. Tanken bak dette var at siden disse tilskuddene i sin tid ble innført for å kompensere for prisreduksjoner, kunne ikke bruken av disse overføringene gjøres gjeldene i nye land hvor landbruksprisene ikke hadde blitt gjenstand for reduksjon. Dette standpunktet vakte reaksjoner i søkerlandene ut fra en betraktning om fellesskap og likebehandling. Enkelte søkerland mente derfor at toll og andre former for markedsbeskyttelse av eget landbruk måtte kunne videreføres. Imidlertid kom EU-kommisjonen til at det ville være rimelig at også ordningen med areal- og dyrestøtte ble introdusert i den nye medlemsstatene i en eller annen form.

Grunnlaget for å beregne areal- og dyretilskudd ble et vesentlig diskusjonstema. Søkerlandene mente at disse størrelsene burde være tilpasset produksjonen fra før 1990, altså før omleggingen i retning markedsøkonomi. EU-kommisjonen mente på sin side at det måtte være produksjonen i de seinere år som skulle danne grunnlaget for fastsettelsen av disse størrelsene. Det ble ført en tilsvarende diskusjon om melkekvoter.

Et forhold som bekymret EU-siden i forhandlingene var om den administrative kapasitet var til stede i søkerlandene for å kunne gjennomføre Den felles landbrukspolitikk fullt ut. EU utviklet tidlig støtteprogrammer rettet mot søkerlandene som blant annet skulle bedre administrasjon både sentralt og lokalt knyttet til landbruket. Gjennom en gradvis handelsliberalisering ble det også søkt å forberede landbruket i søkerlandene på EU-medlemskap.

9.2 Innholdet i EUs forhandlingsposisjon

Den skisse som til slutt ble trukket opp av EU-kommisjonen og konfirmert som EUs forhandlingsposisjon, var at areal- og dyretilskudd skulle beregnes ut fra fastsatte normerte tallstørrelser som lå tett opp mot den eksisterende produksjon. Dette skulle så danne

utgangspunkt for støttebeløp per land, og denne støtten skulle i stor grad introduseres som en enhetsstøtte per bruk. Imidlertid skulle den gradvis innfases frem mot år 2013.

9.2.1 Direkte støtte

Resultatet for innfasingen av "direkte" støtten (eller enhetsstøtten) ble en gradvis økning basert på beregningsgrunnlaget. Nivået i 2004 blir på 25 prosent av det beregnede støttebeløp, og i 2013 vil det være 100 prosent.

Tabell 9.1 Innfasingen av enhetsstøtten for de 10 nye medlemslandene.

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	1013
25 %	30 %	35 %	40 %	50 %	60 %	70 %	80 %	90 %	100 %

I 2006 vil beløpet under denne enhetsstøtteordningen utgjøre 1,7 milliarder euro. I tillegg vil det bli stilt midler til rådighet for bygdeutviklingstiltak, og deler av disse midlene kan støtte opp under restruktureringsplaner for landbruket.

9.2.2 Bruken av nasjonal støtte

Medlemskapsavtalene åpner også for at de nye landene kan bruke nasjonal støtte i den perioden hvor EU-støtten fases inn – det vil si frem til 2013. Denne støtten skal godkjennes av Kommisjonen. Hovedprinsippet er at denne kan utgjøre inntil 30 prosent av det beregnede støttegrunnlag. For de land som har tilsvarende støtteordninger i dag er utgangspunktet at disse beholdes, men må ikke overstige 100 prosent av støttegrunnlaget for EU-støtten[25]. Disse ordningene fases derfor i praksis ut etter hvert som EU-ordningene fases inn. Denne nasjonale støtten kan delfinansieres fra EU gjennom bruk av bygdeutviklingsmidler innenfor den sum som er avsatt for hvert enkelt land. Andelen av bygdeutviklingspengene som kan brukes på denne måten er avtakende, fra 25 prosent av midlene i 2004 til 15 prosent av midlene i 2006. Denne EU-andelen kan imidlertid ikke overstige 80 prosent av den totale nasjonale tilleggsstøtten.

9.2.3 Følger for markedsordningene

Et forhold som også er av betydning er at markedsordningenes system med oppkjøp, lagring og eksportstøtte blir gjort gjeldende fra og med medlemskapets ikrafttreden. Motsatsen er at det interne marked også gjøres gjeldende for landbruksprodukter og næringsmidler fra 1. dag. Unntaket her er at enkelte produkter fra de nye landene kun kan omsettes lokalt eller innenlands som følge av problemer med å oppfylle markedsstandarder eller dokumentere tilfredstillende helsekrav.

[25] For mer informasjon se tabell 4.5.

9.2.4 Melkekvoter

Fastsettelse av melkekvoter var også en av de større utfordringene. Mot slutten av forhandlingene viste EU noe mer fleksibilitet på fastsettelsen av kvotestørrelsen for å komme søkerlandene litt i møte, samtidig som søkerlandene fikk sin del av den tiltenkte kvoteøkningen som følger av gjennomføringen av landbruksreformene i melkesektoren.

Tabell 9.2 Melkekvoter, nye medlemsstater (tonn)

	Avtalt kvote	Faktisk kvote 2004/05	Faktisk kvote 2008-
Kypros	145 200	145 926	150 282
Tsjekkia	2 682 143	2 965 554	2 831806
Estland	624 483	627 605	668 225
Ungarn	1 947 280	1 957 016	2 058 215
Latvia	695 395	698 872	752 987
Litauen	1 646 939	1 655 174	1 762 482
Malta	48 698	48 941	50 402
Polen	8 964 017	9 008 837	9 693 884
Slovakia	1 013 316	1 018 383	1 076 254
Slovenia	560 424	563 226	596 253
Totalt, nye medlemmer	18 327 895	18 419 935	19 640 879
Totalt, EU-25	118 892 687	119 374 081	122 741 762

For de tidligere øst- og sentraleuropeiske landene opprettes det også en restrukturerings-reserve som kan bli frigitt fra 2006 gitt at direkte bruk av melk og melkeprodukter på gården reduseres. Det forutsettes en restrukturering av hele melkesektoren slik at en større del av melken kan omsettes enten ved direkte salg eller gjennom distribusjonskanalene til meieriene.

9.2.5 Dyretilskudd

Selv om dyretilskudd ikke kommer til anvendelse i den form som praktiseres i EU-15, er antall tilskuddsretter inkludert i tiltredelsesavtalen. Dette gjøres dels for å beregne enhetsstøtten, og dels for å åpne en mulighet for seinere å innføre ordningen eller ordninger som bygger videre på de fastsatte størrelser. For storfe kom man frem til rettigheter for slaktepremier og ammekupremier som gav de nye landene fordelingen som er presentert i tabellen under.

Tabell 9.3 Storfe: premieretter, slaktedyr og premieretter ammeku (antall dyr)

	Slaktepremie, Voksne	Slaktepremie, Kalver	Ammekupremier
Tsjekkia	483 382	27 380	90 300
Estland	107 813	30 000	13 416
Kypros	21 000	-	500
Latvia	124 320	53 280	19 368
Litauen	367 484	244 200	47 232
Ungarn	141 559	94 439	117 000
Malta	6 002	17	454
Polen	1 815 430	839 518	325 581
Slovenia	161 137	35 852	86 384
Slovakia	204 062	62 841	28 080

For en rekke andre produksjoner er det også definert premieretter, beløpstak og basisareal (tilskuddsberettiget). Dette varierer med de enkelte lands produksjon, som for eksempel oliven, durum, vin og tobakk. Eksempelvis har Kypros fått 472 401 premieretter for søyer og geiter. I tillegg til at dette danner utgangspunktet for tilskuddsberegningen, er det også en klar føring i produksjonsbegrensende retning. Økt produksjon ut over de fastsatte arealer og det fastsatte dyretall fører ikke til økte tilskudd. Et vesentlig element i Kommisjonens argumentasjon da man endret holdning på spørsmålet om bruk av direktestøtte i de nye medlemslandene, var nettopp at det ville ha en regulerende effekt på produksjonsnivået.

9.3 Budsjettmessige følger av at EU utvides med 10 nye stater

Budsjetteffektene av utvidelsen er beregnet for perioden frem til 2013. Ettersom det finansielle perspektivet – EUs forpliktelser knyttet til budsjettfordelingen – kun gjelder til og med 2006 er alle tall etter dette kun ment som en illustrasjon av effekten av å videreføre politikken uten endringer.

Tabell 9.4 Budsjettprognose, landbruk

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU-15	41 320	41 339	41 746	42 183	42 802	43 569	43 513	43 513	43 513	43 513
CC-10	361	2 303	2 649	2 973	3 321	3 999	4 646	5 292	5 938	6 586
EU-25	41 681	44 474	45 306	45 759	46 217	46 679	47 146	47 617	48 093	48 574
Margin*	1 298	832	911	603	94	-889	-1 013	-1 188	-1 358	-1 525

* Marginen er her å betrakte som forskjellen mellom EUs forpliktelser innenfor landbrukspolitikken og den beløpsgrense som ble trukket opp i Agenda 2000.

Tabellen ovenfor viser effekten av innfasing av støtten til de nye medlemstatene og effekten av den vedtatte Agenda 2000. Effekten av Midtveisgjennomgangen fremkommer ikke av tabellen, men denne vil i hovedsak bedre "marginen" gjennom innføring av modulasjon. Etter 2008 vil denne marginen være negativ, det vil si at kostnadene overstiger det som er vedtatt for perioden 2000-2006, dersom ikke effektene av modulasjonen medregnes. I 2013 skal

innfasingen av landbruksstøtten i de nye medlemslandene være fullbrakt. Valget står derfor mellom en endring i politikk i retning mindre tilskudd eller en økt ramme for landbruksbudsjettet på drøye 1,5 milliarder euro.

9.4 EU-kommisjonens vurdering av konsekvensene av utvidelsen

Når utsiktende for landbruket i det utvidede EU vurderes, tar Kommisjonen utgangspunkt i at et EU-medlemskap for landbruket i de nye søkerlandene i hovedsak er positivt. Imidlertid forutsettes det at man lykkes i restruktureringsprosessen, og man ser for seg en gradvis bedre utnyttelse av det produksjonspotensialet som faktisk finnes i de nye medlemsstatene. En gradvis endring som følge av bedre og stabile priser i kombinasjon med virkningen av bygdeutviklingstiltak på landbrukssiden og økt kjøpekraft hos konsumentene, vil bidra til landbrukssektorens positive utvikling i de nye medlemsstatene.

Hveteproduksjonen vil vise vekst og eksportbehovet for EU vil på sikt vokse. For storfekjøtt ser man for seg en fortsatt prisreduksjon, men markedsbalansen vil ikke bli vesentlig endret. For svin og fjørfekjøtt tror man at en endring vil komme som følge av konkurranse-dyktigheten i de nye medlemslandene. Kommisjonen mener at for fjørfe vil produksjonen i de nye medlemslandene øke, men økt forbruk og markedsåpningen til EU-15 vil bidra til at den totale markedsbalansen ikke blir vesentlig endret. For svinekjøtt regner man med at de etablerte medlemland vil finne et marked på om lag 300.000 tonn i de nye medlemlandene, hjulpet av økt kjøpekraft og kvalitetsproblemer innen svineproduksjonen i de nye medlemstatene. For meieriprodukter ser man for seg en forholdsvis stabil produksjon, blant annet på grunn av kvotesystemet. Imidlertid antar man at en større andel av melke-produksjonen i de nye medlemsstatene vil gå inn i ”bulkprodukter” enn hva som er tilfelle i de etablerte medlemstatene.

10 EUs langtidsbudsjett for perioden 2007-2013

Etter en lengre og hard dragkamp lyktes EUs statsledere på toppmøte i Brussel den 17. desember 2005 å bringe Unionens langtidsbudsjett for perioden 2007-2013 i havn. Svak økonomisk vekst i EU-15 kombinert med innlemmelsen av "fattige" sentral- og østeuropeiske land, gjorde veien mot en avtale forholdsvis bratt og kronglete. Spørsmålene kretset rundt hva skal prioriteres og hvem skal prioriteres. Prioritering var på mange måter et nøkkelord, for det ble tidlig klart at nettobidragsyterne i EU ikke ville legge tilstrekkelig med penger på bordet til å gjøre alle fornøyde. Således ble det skapt en konfliktlinje mellom medlemslandene fra sør og øst. De nye medlemslandene fra Sentral- og Øst-Europa ville ha mest mulig av overføringene de ble forespeilet under medlemskapsforhandlingene. Samtidig som de sør-europeiske landene (Hellas, Spania og Portugal) ville beholde så stor andel av EU-midlene som mulig.

Nettobidragsyterne var enige om at de ikke vil ha et ekspansivt budsjett, men på andre områder var de langt fra samstemte. De gamle kamphanene Frankrike og Storbritannia var på mange måter hovedmotstanderne i budsjettdebatten, og det haglet mer eller mindre syrlige bemerkninger frem og tilbake over kanalen. Franskmennene tok til ordet for et stramt budsjett, men de mente at midler kunne frigis ved kutt i den britiske rabatten som Margaret Thatcher fremforhandlet i sin tid. Britene ville derimot stramme inn overføringene til EUs felles landbrukspolitikk (CAP), og heller bruke mer penger på forskning og innovasjon (jfr. Lisboa-prosessen). Innskrenkninger i CAP ville ramme franskmennene, ettersom det er det EU-landet som mottar mest fra EUs felles landbrukspolitikk.

Til tross for at medlemslandene sprikte i synet på langtidsbudsjettet, fikk de på plass et budsjettkompromiss. Budsjettet har kanskje få ubestridte vinnere, men alternativet med et fravær av budsjett var ikke ønsket av noen. Frykten for ikke å få på plass et langtidsbudsjett, var kanskje en av de viktigste årsakene til at flere av statslederne i EU strakk seg såpass langt for å komme til enighet.

10.1 EU-kommisjonens forslag

EU-kommisjonens forslag til langtidsbudsjett for perioden 2007-2013 ble lagt frem 26. februar 2004. I dette forslaget uttrykker Kommisjonen stor bekymring for at EU kan få et budsjett som ikke står i stil til de utfordringene som Unionen står ovenfor. Sverige, Storbritannia, Østerrike, Tyskland, Nederland og Frankrike (alle nettobidragsytere) skrev allerede i 2003 et brev til daværende Kommisjonspresident Romani Prodi der de krevde at bidraget til langtidsbudsjettet for 2007-2013 ikke skulle overstige 1 prosent av

medlemslandenes bruttonasjonalinntekt (BNI) (Financial Times 29. mars 2004). Dette er i følge Kommisjonen langt fra nok, de skriver[26]:

> A ceiling around 1% of GNI, would fail to meet the European Council commitments on agricultural payments, would undermine the phasing-in of cohesion policy in the 10 new Member States, and would jeopardise the existing levels in other policies, let alone to implement the new priorities. Under such a scenario, the EU would have to:
>
> - reduce its efforts in terms of external aid
>
> - reduce support for rural development, one of the key objectives of CAP reform
>
> - renege on international commitments and pledges
>
> - drastically decrease cohesion support in the current Member States in the face of major problems of lagging development, unemployment and social exclusion
>
> - retreat from commitments it has already made, its new neighbourhood policy or justice and security tasks, and jeopardise further enlargement

For å unngå og komme i en situasjon som den beskrevet ovenfor, foreslo Kommisjonen i langtidsbudsjettforslaget at medlemslandene skulle bidra med 1,14 prosent av BNI. Kommisjonen ønsket å fordele disse midlene som vist i tabellen under.

Tabell 10.1 Finansielt perspektiv for EU perioden 2007-2013, mrd € (2004)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Totalt 2007-2013
1. Bærekraftig vekst	59,7	62,8	65,8	68,2	70,7	73,7	76,8	477,7
a) Konkurranseevne	12,1	14,4	16,7	19,0	21,3	23,5	25,8	132,8
b) Samhørighet	47,6	48,4	49,1	49,3	49,4	50,2	51,0	345
2. Forvaltning naturresurser	57,2	57,9	58,1	58,0	57,9	57,8	57,8	404,4
a) herav landbruk*	43,5	43,7	43,4	43,0	42,7	42,5	42,3	301,1
3. EU-borgerskap, …	1,6	2,0	2,3	2,6	3,0	3,3	3,6	18,4
4. EU og verden	11,4	12,2	12,9	13,7	14,5	15,1	15,7	95,5
5. Administrasjon	3,7	3,8	4,0	4,1	4,2	4,4	4,5	28,7
Godtgjørelser								
Samlet forpl. bevilgninger	133,6	138,7	143,1	146,7	150,2	154,3	158,5	1025,1
Årlig vekst		3,8 %	3,2 %	2,5 %	2,4 %	2,7 %	2,7 %	
Herav betalingsbevilgninger	124,6	136,5	127,7	126,0	132,4	138,4	143,1	928,7
Betalingsbevilgninger, % BNI	1,15 %	1,23 %	1,12 %	1,08 %	1,11 %	1,14 %	1,15 %	1,14 %

Kilder: Skaansar (2005) og Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: "Building our common Future" - Policy challenges and Budgetary means of the Enlarged Union 2007-2013 - COM(2004) 101 final. * Med herav landbruk menes markeds- og direktestøtte.

[26] Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: "Building our common Future" - Policy challenges and Budgetary means of the Enlarged Union 2007-2013 - COM (2004) 101 final.

Som tabellen ovenfor viser, er både landbruk og regionalpolitikk sentrale poster i det kommende langtidsbudsjettforslaget til EU-kommisjonen. Mye av striden omkring langtids-budsjettet for perioden 2007-2013 har da også vært konsentrert rundt de to punktene.

10.2 Langtidsbudsjettets rammer for perioden 2007-2013

Langtidsbudsjettet, som også omtales som EUs finansielle perspektiv, regnes for å være så godt som klart for perioden 2007-2013 etter at EUs statsledere ble enige på toppmøtet i Brussel. Det faktum at EU Parlamentet også må godkjenne budsjettavtalen er et lite usikkerhetsmoment. Enkelte Parlamentsmedlemmer har hevdet at budsjettkompromisset er vel knapt. Det er imidlertid ventet at Parlamentet vil godkjenne budsjettavtalen uten alt for mange innsigelser[27].

EUs finansielle perspektiv for perioden 2007-2013 utgjør samlet 862 milliarder euro. Som tabell 10.2 viser, tilsvarer dette 1,045 av EUs BNI[28]. Det var flere årsaker til at budsjettet kom på plass, men noen av de viktigste var at Storbritannia sa seg villige til å gjøre noen innrømmelser på rabatten og at Tyskland la noen ekstra penger på bordet[29]. Disse ekstra ytelsene fra den britiske statsminister Tony Blair og den tyske forbundskansler Angela Merkel gjorde det lettere for de østeuropeiske landene, med Polen i spissen, å sette signaturen på budsjettavtalen.

Denne budsjettavtalen er forholdsvis nærme 1 prosentgrensen som EU kommisjonen mente var utilstrekkelig for å nå Unionens målsettinger. De nye medlemslandene fikk likevel såpass mye at de kunne akseptere avtalen. De ”gamle” nettobidragsmottakerne fra regionalfondene fikk overgangsordninger, slik at de også kunne slå seg til ro med det nye langtidsbudsjettet.

[27] EUobserver.com, 19.12.2005, http://euobserver.com

[28] Dette er tall for forpliktede bevilgninger (appropriations for commitments). Tilsvarende tall for betalingsbevilgninger (appropriations for payments) er 819,4 milliarder euro (0,99 % av EUs BNI). Årsaken til at det er forskjell i størrelsen på disse to benevningene er at en forpliktelsesbevilgning skal dekke de forpliktelser unionens institusjoner er autorisert for gjennom budsjettåret, mens en betalingsbevilgning er knyttet til de faktiske utgifter i budsjettåret (Skaansar 2005). Ikke alle prosjekter og programmer er inngått for kommende periode, forpliktelsesbevilgningen er således større enn betalingsbevilgningen.

[29] Angela Merkel ble i etterkant av toppmøtet omtalt som en av de viktigste bidragsyterne til at det ble et langtidsbudsjett. Hennes beslutning om å overføre 100 millioner euro, som opprinnelig var tiltenkt østtyske regioner, til Polen, ble sett på som en viktig faktor til at budsjettet kom på plass (EUobserver.com, 19.12.2005, http://euoberver.com).

Tabell 10.2 Finansielt perspektiv for EU perioden 2007-2013, mrd € (2004)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Totalt 2007-2013
1. Bærekraftig vekst	51,1	52,1	53,3	54,0	54,9	56,4	57,8	379,7
a) Konkurranseevne	8,3	8,9	9,5	10,2	11,0	11,8	12,6	72,1
b) Samhørighet	42,8	43,3	43,8	43,8	44,0	44,6	45,2	307,6
2. Forvaltning naturresurser	55,0	54,3	53,7	53,0	52,4	51,8	51,1	371,2
a) herav landbruk*	43,1	42,7	42,3	41,9	41,5	41,0	40,6	293,1
3. EU-borgerskap, …	1,1	1,2	1,3	1,4	1,6	1,7	1,9	10,3
4. EU og verden	6,3	6,6	6,8	7,1	7,4	7,7	8,1	50,0
5. Administrasjon	6,7	6,9	7,1	7,2	7,3	7,5	7,7	50,3
6. Kompensasjon	0,4	0,2	0,2					0,8
Samlet forpl. bevilgninger	120,6	121,3	122,4	122,8	123,6	125,1	126,6	862,4
Herav betalingsbevilgninger	116,7	119,5	111,8	118,1	115,6	119,1	118,6	819,4
Samlet forpl. bevilg., % BNI	1,10 %	1,08 %	1,06 %	1,04 %	1,03 %	1,02 %	1,00 %	1,045 %
Betalingsbevilgninger, % BNI	1,06 %	1,06 %	0,97 %	1,00 %	0,96 %	0,97 %	0,94 %	0,99 %

Kilde: Council of the European Union (2005): Financial Perspective 2007-2013, Brussels 19 December 2005.
* Med herav landbruk menes markeds- og direktestøtte.

10.3 Langtidsbudsjettets betydning for landbrukssektoren

Storbritannia krevde i budsjettforhandlingene at hvis de skulle gå med på en reduksjon i rabatten, måtte også overføringene til CAP krympes. Britene gikk med på et kutt i rabatten[30], uten at de fikk de store innrømmelsene på deres krav vedrørende Den felles landbrukspolitikken. Riktignok kom det inn en bestemmelse om at hele langtidsbudsjettet skal opp til vurdering i 2008, men dette indikerer ikke mer enn en gjennomgang av de ulike budsjettpostene. Hvis langtidsbudsjettet skal endres i 2008/2009 må alle medlemslandene si seg enige i dette, og det er således lite trolig at denne budsjettgjennomgangen vil medføre de store endringene.

Franskmennene vant frem med kravet om at markeds- og direktestøttebeløpene, som ble avtalt i oktober 2002 av Det europeiske råd, fortsatt skulle ligge fast frem til 2013. Som tabell 10.2 viser, vil det bli brukt 293,1 milliarder euro på denne delen av landbrukspolitikken i perioden 2007-2013. Tallene for markeds- og direktestøtten innholder også de midlene som skal bli overført til bygdeutviklingsformål gjennom modulering. Ved bruk av modulering har medlemsstatene mulighet til å flytte opptil 20 prosent av midlene innen markeds- og direktestøtte (pilar I) til bygdeutvikling (pilar II). Hvis medlemslandene velger å modulere mer enn det de er pålagt, skal ikke bruken av disse midlene underlegges kravet til nasjonal-medfinansiering og minimumsbruk på hver enkelt akse i henhold til den siste bygdeutviklingsreguleringen (Regulering 1698/2005)[31].

[30] Storbritannia gir avkall på omtrent 10,5 milliarder euro, og det tilsvarer 20 prosent av den totale rabatten (EUobserver.com, 19.12.2005, http://euobserver.com).
[31] Council of the European Union, 19.12.2005, Financial Perspectives 2007-2013.

Under det kommende langtidsbudsjettet for perioden 2007-2013 vil midlene til bygdeutvikling komme fra fondene underlagt konvergens (tidligere mål 1-område) og fra garantiseksjonen i EAGUFL. Før modulering vil dette utgjøre 69,75 milliarder euro til bygdeutviklingspilaren, hvorav 41,23 vil komme fra garantiseksjonen i EAGUFL. I langtidsbudsjettet ble også medlemslandene enige om en fordeling av bygdeutviklings-midlene. I henhold til dette budsjettkompromisset skal EU-10, sammen med Bulgaria og Romania ha minst 33,01 milliarder av bygdeutviklingsmidlene. Av de resterende 36,74 milliarder euro vil 18,91 milliarder euro tilfalle EU-15. I tillegg til dette vil en rekke EU-15 land dele en pott på 4,07 milliarder euro[32].

[32] Disse 4,07 milliarder euroene vil fordeles slik: Østerrike (1,35 milliarder euro), Finland (0,46 milliarder euro, Irland (0,50 milliarder euro), Italia (0,50 milliarder euro), Luxemburg (20 millioner euro), Frankrike (0,1 milliarder euro), Sverige (0,82 milliarder euro) og Portugal (0,32 milliarder euro) (Council of the European Union, 19.12.2005, Financial Perspectives 2007-2013).

11 Norsk landbruk og et eventuelt EU-medlemskap

I Norge har vi ved to anledninger hatt en gjennomgripende diskusjon om norsk medlemskap i EF/EU. I 1972 og 1994 endte begge disse diskusjoner med en folkeavstemning om spørsmålet. Forhold knyttet til Den felles landbrukspolitikk var ved begge anledninger på dagsorden, og det har ingen hensikt å skjule at det var til dels betydelig avstand mellom myndigheter og representanter for næringen med hensyn til hvilken virkning et medlemskap ville ha for norsk landbruk.

I ettertid er det særlig spørsmålet om Norges mulighet til å anvende prissubsidier i melkeproduksjonen som i ettertid har blitt stående som et stridstema på landbruksområdet etter debatten i 1972. Grunnen til dette er spørsmålet om oversettelsen av forhandlings-protokollen her var korrekt. Arnfinn Moland leverte i 1977 en hovedoppgave i historie om dette spørsmålet, og hvor han gjennomgår bakgrunnen for debatten, selve debatten og de involverte aktører. Molands konklusjon heller i retning av at protokollen neppe kunne sies å gi Norge en juridisk rett til å foreta en prissubsidiering av melkeproduksjonen under henvisning til at man hadde fått et "varig unntak" på dette området. Fokuseringen på dette spørsmålet kan lett gi inntrykk av at det kun var melkeprodusentene som kunne få sine rammebetingelser endret. Leif Forsell peker i sin bok, EFs landbrukspolitikk (1992), på at det sannsynligvis ville vært merkbare konsekvenser også for andre produsentgrupper. Det er imidlertid en betydelig utfordring å framskrive konsekvenser av en utvikling fra 1973 til 1992 på bakgrunn av noe som ikke inntraff. Både EF og Norge endret og justerte sin landbrukspolitikk i den perioden, men sannsynligvis hadde Leif Forsell rett i at norsk landbruk i 1992 ville vært et annet med et EF medlemskap i 1972. I den grad et slikt utsagn skal tolkes må det være i retning av et landbruk av mindre omfang både i økonomisk og geografisk betydning og med hensyn til antall mennesker involvert.

11.1 Om konsekvensvurderinger av et EU-medlemskap forut for folkeavstemmingen i 1994

På slutten av 1980-tallet kom de første utredningene knyttet til konsekvenser av et EU-medlemskap for norsk landbruk. En vesentlig utfordring når man skal beregne konsekvenser og tolke resultater er knyttet til forutsetninger og metode. Pris på sluttprodukter og innsatsfaktorer, samt tilskuddsmuligheter er vesentlige elementer med hensyn til forutsetninger. Morten Sollerud la fram en utredning i april 1989 hvor han benyttet de såkalte modellbrukene. Han peker på at hensikten var å illustrere omstillingsbehovet for norsk landbruk ved et EF-medlemskap. Resultatene gav betydelige inntektsreduksjoner i beregningsmodellene, og han konkluderte med at:

> ”I en samlet vurdering av både den kortsiktige og den langsiktige analysen av konsekvensene for norsk landbruk av et EF-medlemskap står man ikke overfor kortsiktige omstillingsproblemer. Man står overfor problemer av en helt annen dimensjon. Dette vil berøre hele grunnlaget for vårt landbruk. Ved et EF-medlemskap ville Norge trolig måtte akseptere å senke ambisjonsnivået innenfor inntektsmålsetting, innenfor distriktspolitikk, innenfor mål om produksjon og matvareberedskap og innenfor miljøsektoren i forhold til dagens ambisjonsnivå.
>
> Reduseres primærproduksjonen vil også dette ta bort næringsgrunnlaget for deler av foredlingsindustrien. Den samlede effekt blir derfor ikke bare knyttet til reduksjon av primærproduksjonen” (Sollerud 1989).

Solleruds beregninger ble kritisert på grunnlag av at dette var en uautorisert bruk av modellberegninger, og for manglende dynamiske betraktninger. Imidlertid hadde Sollerud gjort grundig rede for forutsetninger, og kritikken kom i første rekke fra det vi kan betrakte som politisk hold, og ikke fra faglige miljøer.

Mot slutten av 1989 kom en ny utredning, utført av Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk Forskning (NILF), som ikke kunne kritiseres for uautorisert bruk av modellbruks-beregningene. Her ble det benyttet produsentpriser fra både Danmark og Tyskland, samt støtteordninger fra Bayern i Tyskland. Resultatene fra disse beregningene viste også et stort ”omstillingsbehov” uavhengig av forskjellige pris- og støtteforutsetninger. Denne rapporten bekreftet i hovedtrekk de resultater som Sollerud hadde frambrakt tidligere på året.

Forbeholdet som ble tatt i denne rapporten var knyttet til at man ikke kunne fange opp dynamikken knyttet til endringer i struktur, og at det derfor var vanskelig å si noe om virkningen av eventuelle kostnadsreduksjoner knyttet til større produksjon på de gjenværende enheter (Helgen, m.fl. 1989).

I februar 1992 kom en ny rapport fra NILF som også forsøkte å fange opp virkningen av selve tilpasningen med hensyn til strukturtilpasning og bruk av innsatsfaktorer. Der ble det utarbeidet to hovedalternativer, hvor man skilte mellom et basis EU-alternativ og et beste-alternativ. Selv med det beste alternativet viste beregningsresultatene en kraftig nedgang i arealutnyttelsen og særlig i kornproduksjonen var utslagene store. Dette medførte også volumreduksjoner. Videre ble det beregnet en vesentlig reduksjon i antall bruk og en sysselsettingsreduksjon i primærlandbruket på over 70 prosent. I basis alternativet var utslagene kraftigere, og her ble også melkeproduksjonen nesten halvert. Dette inntraff i beregningene på tross av en betydelig økning i de bruksstørrelsene som inngikk i modellen. I kommentaren heter det at:

> ”Beste alternativet må ses på som et ytterpunkt og vil for mange faktorer sannsynligvis vise et for høyt nivå i forhold til hva en realistisk sett kan forvente”. ”Basisalternativet” må på den annen side ikke ses på som en nedre grense i forhold til hvordan EF-tilpasningen i praksis kan skje.” (Nersten, m.fl. 1992).

I forholdet til å innfri krav om dynamikk i beregningene måtte denne rapporten kunne godtas, men tendensen som allerede var avdekket med hensyn til EF-medlemskapets konsekvenser for norsk landbruk ble heller forsterket enn redusert. Innvendingene mot den type

betraktninger som ble gjort på bakgrunn av dette arbeidet var at man måtte avvente forhandlingsresultatet. Det ble også konklusjonen til Rolf J. Brunstad, som på bakgrunn av de arbeider som var gjort både i forhold til GATT (nåværende WTO) og EU-medlemskap pekte på at *"dersom vi skulle få en tilslutning til EF, vil jordbruket helt sikkert produsere mindre, sysselsette færre og bruke mindre areal enn det gjør i dag"* (Brunstad 1993). Dette mente Brunstad var en sammenlikning som var lite relevant ettersom Norge på det daværende tidspunkt forhandlet innenfor rammen av den daværende Generalavtale om toll og avgifter om et globalt regelverk for handel med landbruksvarer. Brunstad mente at en slik avtale ville bringe en utvikling – om ikke på linje med et EF-medlemskap – som for mange produksjoner kun ville gi mindre forskjeller mellom utviklingen innenfor og utenfor EF for norsk landbruk. Han konkluderte derfor med:

> "Mye vil avhenge av det faktiske utfallet av forhandlingene, men det synes ikke å være grunnlag for å hevde a priori at et EF-medlemskap vil tvinge oss til en tilpasning som gir oss dårligere oppfyllelse av rimelige jordbrukspolitiske mål enn det vi realistisk kan regne med å få til utenfor EF" (Brunstad 1993).

Kommisjonen gjorde også sine betraktninger i forkant av forhandlingene. De konkluderte med at alt annet enn en relativt sakte tilpasning til EU-forhold ville ha en sterk innvirkning på norsk landbruk. De pekte på at et norsk gjennomsnittlig melkebruk i den sørlige del av Norge hadde en totalstøtte på 18.500 ECU (forløper for dagens euro) mot et tilsvarende beløp på 800 ECU i EUs minst begunstigede områder. En annen del av Kommisjonens konklusjon var at det var lite tenkelig at Norge ville øke overskuddet av landbruksprodukter i EU, men heller at EU-produsentene ville få et nytt marked, særlig for meieriprodukter, svinekjøtt og korn. Dette er en konklusjon som også ekspertene knyttet til Agra Europe sluttet seg til.

Våren 1994 ble avtalen på landbruksområdet klar, og stortingsmeldingen om EU-medlemskap framlagt. Det som var et gjennomgangstema i stortingsmeldingen var at svært mange detaljer vedrørende landbruket ville bli avklart på et seinere tidspunkt. Det som imidlertid var klart var at det var avtalt et nordlig støtteområde hvor det skulle etableres ordninger innenfor rammen av Den felles landbrukspolitikk som reflekterte særegenheter ved landbruket i disse områdene. Disse ordningene skulle betraktes som varige. I realiteten innebar avtalen her at EUs landbrukspolitikk skulle tilpasses ved hjelp av spesifikke virkemidler rettet mot et gitt geografisk område. For det "sørlige" landbruket var det avtalt overgangsordninger. Det het i meldingen at "Støtteordningene kan opprettholdes så lenge det er nødvendig for å integrere norsk jordbruk i den felles landbrukspolitikk". Sett i relasjon til Finland – som hadde samme utgangspunkt – ble overgangsordningene 3-årige, med mulighet for Kommisjonen til å forlenge ordningene eller endre ordningene ved periodens utløp.

Medlemskapsavtalen gav derfor ikke veldig mange nye detaljer som kunne benyttes i det videre utredningsarbeid for å beregne konsekvensene. En forskergruppe bestående av personell fra NILF og senter for næringslivsforskning (SNF) utarbeidet en rapport som forelå sommeren 1994 (Børve, m.fl. 1994). De valgte å basere seg på ulike scenarier, og bygget opp

to referansealternativer som utgangspunkt for sammenlikningen med EU-alternativene. Usikkerheten knyttet til sørlig støtte ble diskutert, og det ble bygget opp EU-alternativer både med og uten slik støtte.

Referansealternativene, som skulle være utgangspunktet for sammenklikningen, var selvfølgelig også beheftet med usikkerhet. Om lag 10 år etter ser vi at referansealternativene ikke har slått til nøyaktig slik modellen og forskerne antok. Avvikene er imidlertid – sett i et større perspektiv – klart innenfor hva som må kunne aksepteres i forhold til denne type framskrivninger. De viktigste forskjellene er at referansealternativene opererer med en høyere melkeproduksjon enn hva som er tilfellet i dag, men samtidig en lavere støtte til landbruket og en lavere sysselsetting enn hva som er tilfelle i dag. Uavhengig av hvilket EU-alternativ som ble lagt til grunn ble sysselsettingen ved EU-medlemskap beregnet som lavere enn i referansealternativene, men med vesentlige gradsforskjeller. Det var uansett betydelige forskjeller i fordelingen mellom nordlig og sørlig landbruk avhengig av de forskjellige alternativer. Produksjonen ble gjennomgående beregnet som lavere ved et EU-medlemskap enn ved referansealternativene. Forskerne understreket at resultatene var ment som en oversikt over mulighetsområdet ved et EU-medlemskap, og at mange faktorer ville påvirke den tilpasning som måtte finne sted. Det ble også pekt på de virkninger forskjellige løsninger for landbruket i sør ville ha.

I oktober 1994 utarbeidet NILF en analyse av konsekvensene av EU-medlemskap på lang sikt (Mittenzwei, m.fl. 1994). Et vesentlig element også i denne analysen var forholdet mellom utviklingen i nordlig og sørlig landbruk. Behovet for tiltak for å videreføre landbruk i sør ble påpekt, både gjennom krav til omfattende strukturendringer og i forhold til videreføring av støtteordninger. Det nordlige landbruk ville i mindre grad bli utsatt for produksjons- og sysselsettingsnedgang. Imidlertid: mye av landbruket som ble forutsatt opprettholdt krevde at primærprodusentene aksepterte en nedgang i inntektsnivået.

Folkeavstemningen i 1994 medførte at en vurdering av hvilke scenarier og prognoser som var mest treffsikre ble umulig- og overflødiggjort. Imidlertid er det nå klare tegn til at vi kan se omrisset av en ny debatt om Norges tilknytningsform til EU. Dermed er en diskusjon om EUs landbrukspolitikk og konsekvensene for norsk landbruk ikke til å unngå. Dette vil også føre med seg en ny generasjon med utredninger og konsekvensberegninger.

11.2 Konsekvensanalyser anno 2003 vedrørende et eventuelt EU-medlemskap

Under samleoverskriften ”tenketank Europa” lanserte Norsk Utenrikspolitiske Institutt (NUPI) en rekke utredninger våren 2003. En av dem omhandlet temaet norsk jordbruk og EU, og var ført i pennen av to forskere ved NILF. Det er interessant å se parallellen til diskusjonen tidlig på 1990-tallet: Norge var – den gang som nå - involvert i globale forhandlinger om regelverk for handel med landbruksvarer i WTO samtidig som en gryende debatt om et eventuelt norsk EU-medlemskap var i emning. Dette reflekteres – nå som da - i utredningsarbeidene. Rapporten fra NUPI diskuterer dette forholdet, og det heter at: ”Avtalen (WTO, m.anm) innebærer at utformingen av jordbrukspolitikken kan skje fritt innenfor visse grenser. Handlefriheten begrenses av WTO, men er større enn ved et EU-medlemskap som innebærer en ”ferdigsydd pakkeløsning” der det går an å gjøre enkelte nasjonale tilpasninger gjennom forhandlinger”. Om forholdet til EU og EU-landbruket heter det at: ”avstanden i det totale støttenivå mellom Norge og EU på jordbruksområdet har neppe blitt mindre siden 1994. Dette tilsier et betydelig konfliktpotensial foran eventuelle medlemskapsforhandlinger”. Rapportens avslutning skisserer følgende spørsmål:

> ”En av de kanskje viktigste utfordringer norsk jordbruk og jordbrukspolitikk vil stå overfor ved et eventuelt EU-medlemskap, blir om og hvordan det til en hver tid gjeldene ambisjonsnivå for norsk jordbruk vil kunne videreføres innenfor EUs felles jordbrukspolitikk” (Mittenzwei og Nersten 2003).

Denne avslutningen minner ikke så rent lite om Mortens Solleruds konklusjon i 1989, men med det unntak at formuleringen fra 2003 ikke skapte noe særlig debatt. Sommeren 2003 kom en ny konsekvensanalyse av et EU-medlemskap for landbruket fra NILF. Utgangspunktet og forutsetningene for beregningene er at Norge ville fått omtrent den samme løsning som Finland, og man har i tillegg valgt de høyeste produsentpriser fra land det er rimelig å sammenlikne seg med. For landbruket totalt krymper den økonomiske aktivitet med 7 til 8 milliarder kroner, og dette medfører et inntektstap på 57 prosent. Det er først og fremst fallet i markedsinntekter som er årsaken til reduksjon av landbruksøkonomien og derigjennom inntektsbortfallet i landbruket. Forskjellige scenarier som viser avvik fra referansealternativer er utarbeidet, og uavhengig av scenarier vil et EU-medlemskap gi konsekvenser for norsk landbruk som avviker fra hva som ellers ville inntruffet. Ettersom den finske utvikling nå er kjent er opprettholdelse av arealer og produksjonsvolumer mer fokusert i utredningsarbeidet enn på 1990-tallet. Imidlertid; for å opprettholde produksjonsvolumet må det finne sted en strukturendring i retning færre bruk som avviker fra forventet utviklingsbane, det totale støttenivået må være høyere enn hva som ellers kunne forventes og produktprisene må i alle tilfeller reduseres. I konklusjonen heter det at:

> ”Prisreduksjonen i forbindelse med EU-medlemskapet innebærer en betydelig inntektsreduksjon. Dette kommer av at verken den lille økningen i budsjettstøtte eller kostnadsreduksjoner klarer å fange opp reduksjonen i markedsinntekter” (Mittenzwei 2003).

Det pekes også på at det er en betydelig usikkerhet knyttet til enkelte forutsetninger. Eksempelvis forutsettes det en årlig investeringsstøtte som langt overskrider det som har vært vanlig i Norge, og en meget høy utnyttelsesgrad av andre støtteordninger. I rapportens avslutning pekes det på at "forskjellen i prisnivå vil være et avgjørende element" når man skal vurdere grad av attraktivitet med et EU-medlemskap.

De endringer EU har gjort i sin landbrukspolitikk gjennom midtveisgjennomgangen i 2003 har heller ikke bidratt til en tilnærming mellom den norske landbruksmodell og den tankegang som nå forfølges i EU[33]. En gradvis omdanning og nedtrapping av landbruksstøtte i EU i kombinasjon med en prispolitikk hvor sentrale landbruksprodukt skal kunne plasseres på verdensmarkedet uten eksportsubsidier tilsier større – ikke mindre – omstillingsbehov for norsk landbruk ved et eventuelt EU-medlemskap.

[33] I en masteroppgave fra NLH gjorde Anja Gotvasli og Astrid Stene (2004) en konsekvensanalyse av et EU-medlemskap for regionalfordeling av produksjon og sysselsetting i norsk jordbruk. Konklusjonen deres var at et EU-medlemskap med finsk modell ville hovedsakelig slå forholdsvis likt ut for landet som helhet. Med andre ord få regionale utslag. Riktignok ville Nord-Norge få en litt større prosentvis produksjonsnedgang enn resten av landet, men dette var tross alt marginale forskjeller. Hovedfunnene deres vedrørende konsekvenser ved et eventuelt norsk EU-medlemskap var for øvrig, således stort sett på linje med de Mittenzwei kom frem til i rapporten fra 2003.

Referanser

Ackrill, R. (2000): *The Common Agricultural Policy*. Sheffield Academic Press.

Agra Europe: *CAP Monitor*. London.

Agra Europe (1993): EC Enlargement: Impact on Agriculture and the food industries. *Agra Europe Special report No. 73*. London/Brussels.

Brunstad, R.J. (1993): EF og norsk landbruk. *LOS-senter notat 9310*. LOS-senteret. Bergen.

Bureau Europeen de Recherches S.A (1993): *The Agricultural Implications of EC Enlargement*. Final Report prepared for Directorate-General VI of the Commission of the European Communities. Brussels.

Børve, K. (et.al) (1994): Konsekvensvurderinger av EU-medlemskap for norsk landbruk. *Forskningsmelding C-032-94*. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. Oslo.

European Commission, Directorate-General for Agriculture (2002): *The agricultural situation in the European Union, 2001*. Report, Brussels and Luxembourg.

European Commission, Directorate-General for Agriculture (2002): *European Agriculture entering the 21st Century*. Brussels.

European Commission (2003): *Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union.* Brussels.

European Commission, Directorate-General for Agriculture (2003): *Prospects for Agricultural Markets in the European Union 2003-2010*. Brussels.

European Commission, Directorate-General for Agriculture, network of Independent Agricultural Experts in the CEE candidate Countries (2003): *Key Developments in the Agri-Food Chain and on Restructuring and Privatisation in the CEE candidate Countries*. Halle.

European Commission, Directorate-General for Agriculture (2003): *Analysis of the Impact on Agricultural Markets and Incomes of EU Enlargement to the CEEC's*. Brussels.

European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development (2004): *Prospects for Agricultural Markets and in the EU-25 2004-2011*. Brussels.

Eurostat (2001): *Eurostat Yearbook. The statical quide to Europe. Data 1989-1999.* Eurostat.

Eurostat (2005): *Eurostat Yearbook.* Eurostat.

Forsell, L. (1992): *EFs Landbrukspolitikk.* Universitetsforlaget. Oslo.

Gotvasli, A. og A. Stene (2004): *Konsekvensanalyse av et EU-medlemskap for regional fordeling av produksjon og sysselsetting i norsk jordbruk.* Masteroppgave ved Institutt for Økonomi og Ressursforvaltning ved NLH. Norges Landbrukshøgskole. Ås.

Helgen, S., N.K. Nersten og O. Riseth: Konsekvenser for jordbruksinntektene av et eventuelt EF-medlemskap beregnet ved hjelp av modellbrukssystemet. *Rapport nr. 1/89.* Landbrukets Utredningskontor. Oslo.

Ledent, A. et P. Burny (2002): *La politique agricole commune.* Les Presses Agronomiques de Gembloux.

Mittenzwei, K., A. Huus og S. S. Prestegard (1994): Norsk landbruk og EU. Konsekvensanalyse på lang sikt. *Rapport C-033-94.* Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. Oslo.

Mittenzwei, K. (2001): Landbruk og landbrukspolitikk i EU siden 1994 og perspektiver fremover. *NILF-rapport 2001-9*. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. Oslo.

Mittenzwei, K. og N. K. Nersten (2003): *Norsk jordbruk og EU, Tenketank Europa*. Norsk utenrikspolitisk Institutt. Oslo.

Mittenzwei, K.(red.) (2003): Konsekvensanalyse av EU-medlemskap. *Notat Nr. 2003-20*. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. Oslo.

Moland, A. (1972): *Prissubsidier eller støtte? Striden om melkeparagrafen 1972*. Hovedoppgave i historie. UiO. Oslo.

Nersten, N. K. H. Aass og J. Løyland (1992): Strukturtilpasning til EFs landbrukspolitikk. *Rapport 2/92.* Landbrukets Utredningskontor. Oslo.

Rustad, L. J. (red) (2004): Landbruket i Norge og EU. *NILF-rapport 2004-7.* Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. Oslo.

Skaansar, E. (2005): EUs budsjett. Oppbygging og finansiering i dag og framover. *Rapport nr. 3 – 2005*. Landbrukets Utredningskontor. Oslo.

Sollerud, M. (1989). *EF og norsk politikk. Forskjeller og likheter, konsekvenser av en nærmere tilnærming mellom EF og Norge*. Utredningsavdelingen NKF. Oslo.

Snapa, B. K. (1993).: EFs felles landbrukspolitikk. 1992-reformen. *Notat 11/1993.* Landbrukets Utredningskontor. Oslo.

St.meld. nr. 40 (1993-1994): *Om medlemskap i Den europeiske union.* Utenriksdepartementet. Oslo.

Strøm, B. (2003): EUs landbrukspolitikk 2003. Dagens politikk og sentrale utviklingstrekk. *Rapport 7-2003.* Landbrukets Utredningskontor. Oslo.

Tviberg, Leif Kjetil: Agenda 2000. Reform av landbrukspolitikken til EU. *Kortnotat 4-1999*. Landbrukets Utredningskontor. Oslo.

Øvrige offisielle EU dokumenter

Commission Decision of *11 February 2005* fixing for the year 2005 an indicative allocation between the Member States of the financing under the Community Tobacco Fund of the measures referres tom in Articles 13 and 14 of regulation (EC) No 2182/2002

Commission Regulation (EC) *No 3445/90 of 27 November 1990* laying down detailed rules for granting private storage aid for beef and veal.

Commission Regulation (EC) *No 295/96 of 16 February 1996* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EEC) No 1892/87 as regards the recording of market prices of adult bovine animals, on the basis of the Community scale for the classification of carcases.

Commission Regulation (EC) *No 2342/1999 of 28 October 1999* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 1254/1999 on the common organisation of the market in beef and veal regards premium schemes.

Commission Regulation (EC) *No 2771/1999 of 16 December 1999* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 1255/1999 as regards intervention on the market in butter and cream.

Commission Regulation (EC) *No 2733/1999 of 17 December 1999* laying down detailed rules for applying Regulation (EC) No 1255/1999 as regards the grant of aid for skimmed milk and skimmed-milk powder intended for animal feed and the sale of such skimmed-milk powder.

Commission Regulation (EC) *No 1072/2000 of 19 May 2000* amending Regulation (EEC) No 1538/91 introducing detailed rules for implementing Regulation (EEC) No 1906/90 on certain marketing standards for poultry meat.

Commission Regulation (EC) *No 214/2001 of 12 January 2001* laying down detailed rules for the application of council Regulation (EC) No 1255/1999 as regards intervention on the market in skimmed-milk powder.

Commission Regulation (EC) *No 690/2001 of 3 April 2001* on special market support measures in the beef sector.

Commission Regulation (EC) *No 1392/001 of 9 July 2001* Laying down detailed rules for applying Council Regulation (EEC) No 3590/92 establishing an additional levy on milk and milk products.

Commission Regulation (EC) *No 1591/2001 of 2 august 2001* laying down detailed rules for applying the cotton scheme.

Commission Regulation (EC) *No 2182/2002 of 6 December 2002* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EEC) No 2075/92 with regard to the Community Tobacco Fund.

Commission regulation (EC) *No 2236/2003 of 23 December 2003* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 1868/94 establishing a quota system in relation to the production of potato starch.

Commission Regulation (EC) *No 1433/2003 of 11 august 2003* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 2200/96 as regards operational funds, operational programmes and financial assistance.

Commission Regulation (EC) *No 1595/2003 of 29 August 2003* laying down detailed rules for applying Council Regulation (EC) No 2201/96 as regards the aid scheme for products processed from fruit and vegetables.

Commission Regulation (EC) *No 2111/2003 of 1 December 2003* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 2202/96 introducing a Community aid scheme for producers of certain citrus fruits.

Commission Regulation (EC) *No 2237/2003 of 23 December 2003* laying down detailed rules for the application of certain support schemes provided for in Title IV of Council Regulation (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers.

Commission Regulation (EC) *No 795/2004 of 21 April 2004* laying down detailed rules for the implementation of the single payment scheme provided for in Council Regulation (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers.

Commission Regulation (EC) *No 796/2004* laying down detailed rules for the implementation of cross-compliance, modulation and the integrated administration and control system provided for in of Council Regulation (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing support schemes for farmers.

Commission Regulation (EC) *No 103/2004 of 21 January 2004* laying down detailed rules for implementing Council Regulation (EC) No 2200/96 as regards intervention arrangements and market withdrawals in the fruit and vegetable sector.

Commission Regulation (EC) *No 2141/2004 of 15 December 2004* laying down, for the 2004/2005 marketing year, the revised production estimate for unginned cotton and the resulting new provisional reduction in the guide price.

Commission Regulation (EC) *No 489/2005 of 29 March 2005* laying down detailed rules for implementing Council Regulation (EC) No 1785/2003 as regards determination the intervention centres and the taking over of paddy rice by the intervention agencies.

Commission Regulations (EC) *No 1154/2005 of 18 July 2005* amending the codes and descriptions of certain products listed in Annex I to Council Regulation (EC) No 1784/2003 on the common organisation of the market in cereals.

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: accomplishing a sustainable agricultural model for Europe through the reformed CAP – the tobacco, olive oil, cotton and sugar sectors (*Com (2003) 554*).

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: "Building our common Future" - Policy challenges and budgetary means of the Enlarged Union 2007-2013 – *(COM (2004) 101 final).*

Council Decision of *28 June 1999* laying down the procedures for the exercise of implementing powers conferred on the Commission *(1999/468/EC).*

Council Decision of *22 March 2004* adapting the Act concerning the conditions of accession of the Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic and the adjustment to the treaties on which the European Union is founded, following the reform of the common agricultural policy *(2004/281/EC).*

Council Directive *2001/114/EC of 20 December 2001* relating to certain partly or wholly dehydrated preserved milk for human consumption.

Council Regulation (EC) *No 1009/86 of 25 March 1986* establishing general rules applying to production refunds in the cereals and rice sector.

Council Regulation (EEC) *No 1892/87 of 2 July 1987* on the recording of market prices in the beef and veal sector.

Council Regulation (EC) *No 1906/90 of 26 June 1990* on certain marketing standards for poultry.

Council Regulation (EC) *No 1766/1992 of 30 June 1992* on the common organization of the market in cereals.

Council Regulation (EEC) *No 3508/92 of 27 November 1992* establishing an integrated administration and control system for certain Community aid schemes.

Council Regulation (EC) *No 3950/1992 of 28 December 1992* establishing an additional levy in the milk and milk products sector.

Council Regulation (EC) *No 3072/95 of 22 December 1995* on the common organization of the market in rice.

Council Regulation (EC) *No 1577/1996 of 30 July 1996* introducing a specific measure in respect of certain grain legumes.

Council Regulation (EC) *No 2597/97 of 18 December 1997* laying down additional rules on the common market organization of the market in milk and milk products for drinking milk.

Council Regulation (EC) *No 1638/98 of 20 July 1998* amending Regulation No 136/66/EEC on the establishing of a common organisation of the market in oils and fats.

Council Regulation (EC) *No 660/1999 of 22 March 1999* amending Regulation (EEC) No 2075/92 and fixing the premiums and guarantee thresholds for leaf tobacco by variety group and Member State for the 1999, 2000 and 2001 harvest.

Council Regulation (EC) *No 1251/1999 of 17 May 1999* establishing a support system for producers of certain arable crops.

Council Regulation (EC) *No 1254/1999 of 17 May 1999* on the common organisation of the market in beef and veal.

Council Regulation (EC) *No 1255/1999 of 17 May 1999* on the common organisation of the market in milk and milk products.

Council Regulation (EC) *No 1257/1999 of 17 May 1999* on support for rural development from the European Agricultural Guidance Fund (EAGGF) and amending and repealing certain Regulations.

Council Regulation (EC) *No 1259/1999 of 17 May 1999* establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy.

Council Regulation (EC) *No 2200/1996 of 28 October 1999* on the common organization of the market in fruit and vegetables.

Council Regulation (EC) *No 1673/2000 of 27 July 2000* on the common organisation of the markets in flax and hemp grown for fibre.

Council Regulation (EC) *No 2826/2000 of 19 December 2000* on information and promotion actions for agricultural products on the internal markets.

Council Regulation (EC) *No 1051/2001 of 22 May 2001* on production aid for cotton.

Council Regulation (EC) *No 1513/2001 of 23 July 2001* amending Regulations No 136/66/EEC and (EC) No 1638/98 as regards the extension of the period of validity of the aid scheme and the quality strategy for olive oil.

Council Regulation (EC) *No 2529/2001 of 19 December 2001* on the Common organisation of the market in sheep meat and goat meat.

Council Regulation (EC) *No 546/2002 of 25 March 2002* fixing the premiums and guarantee thresholds for leaf tobacco by variety group and member States for the 2002, 2003 and 2004 harvest and amending Regulation (EEC) No 2075/92.

Council Regulation (EC) *No 670/2003 of 8 April 2003* laying down specific measures concerning the market in ethyl alcohol of agricultural orgin.

Commission Regulation (EC) *No 1432/2003 of 11 August 2003* laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 2200/96 regarding the conditions for recognition of producer organisations and preliminary recognition of producer groups.

Council Regulation (EC) *No 1782/2003 of 29 September 2003* establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers and amending Regulation (EEC) No 2019/93 (EC) No 1452/2001, (EC) No 1453/, (EC) No 1454/2001, (EC) No 1868/94, (EC) No 1251/1999, (EC) No 1254/1999, (EC) No 1673/2000, (EEC) No 2358/71 and (EC) No 2529/2001.

Council Regulation (EC) *No 1784/2003 of 29 September 2003* on the common organisation of the market in cereals.

Council Regulation (EC) *No 1785/2003 of 29 September 2003* on the common organisation of the market in rice.

Council Regulation (EC) *No 1786/2003 of 29 September 2003* on the common organisation of the market in dried fodder.

Council Regulation (EC) *No 1788/2003 of 29 September 2003* establishing a levy in the milk and milk products sector.

Council Regulation (EC) *No 864/2004 of 29 April 2004* amending Regulation (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, and adapting it by reason of the accession of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia to the European Union.

Council Regulation (EC) *No 865/2004 of 29 April 2004* on the common organisation of the market in olive oil and table olives and amending Regulation (EEC) No 827/68.

Commission Regulation (EC) *No 1583/2004 of 9 September 2004* fixing, for the marketing year 2004/2005, the minimum price to be paid to producers for unprocessed dried figs and the amount of production aid for dried figs.

Council Regulation (EC) *No 1698/2005 of 20 September 2005* on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD).

Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the treaty establishing the European Community (2002) *(2002/C 325/01).*
Proposal for a Council Regulation establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing support schemes for producers of certain crops *(2003/0006(CNS)).*

Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 1257/1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) and repealing Regulation (EC) No 2826/2000 *(2003/007(CSN)).*

Proposal for a Council Regulation on the common organisation of the market in cereals *(2003/0008(CNS)).*

Proposal for a Council Regulation on the common organisation of the market in rice *(2003/0009(CNS)).*

Proposal for a Council Regulation on the common organisation of the market in dried fodder for the marketing years 2004/05 to 2007/08 *(2003/0010(CNS)).*

Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 1255/1999 on the common organisation of the market in milk and milk products *(2003/0011(CNS)).*

Proposal for a Council Regulation establishing a levy in the milk and milk-products sector *(2003/0012(CNS)).*

Proposal for a Council Regulation on the common organisation of the market in raw tobacco *(COM (2003/243 final).*

Proposal for a Council Regulation support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) 14.7.2004 *(COM (2004/490 final).*

Regulation (EEC) *No 845/72 of the Council of 24 April 1972* laying down special measures to encourage silkworm rearing.

Regulation (EEC) *No 2771/75 of the Council of 29 October 1975* on the common organization of the market in eggs.

Regulation (EEC) *No 2777/75 of the Council of 29 October 1975* on the common organization of the market in poultry meat.

Landbrukets
Utredningskontor

Schweigaardsgt. 34C
Pb 9347 Grønland
N-0135 OSLO
Tlf: 22 05 47 00
Fax: 22 17 23 11
E-post: lu@landsam.com
http://www.utredningskontoret.no

ISSN 1503-9668